

Study Circle Career Development Institute

२०२२ सालातील एमपीएससी परीक्षातील इतिहास घटकावरील प्रश्नसंग्रह

महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या परीक्षेसाठी उपयुक्त प्रश्नसंग्रह

(१) भारताचा इतिहास आणि भारतीय राष्ट्रीय चळवळ

(१) भारताचा इतिहास आणि भारतीय राष्ट्रीय चळवळ (१५)

- १) प्राचीन भारताचा इतिहास (४)
  - २) मध्ययुगीन भारताचा इतिहास (३)
  - ३) आधुनिक भारताचा इतिहास (४)
  - ४) भारतीय राष्ट्रीय चळवळ (४)
-
- १) सिंधू खोरे आणि प्रागैतिहासिक काळ
  - २) वैदिक संस्कृती, बौद्ध आणि जैन धर्म
  - ३) मौर्य साम्राज्य आणि नंतर, गुप्त, वर्धन आणि नंतर
  - ४) सातवाहन, वाकाटक, चालुक्य, राष्ट्रकूट, शिलाहार आणि यादव, दक्षिण भारत
-
- ५) दिल्ली सल्तनत आणि मुघल साम्राज्य
  - ६) भक्ती आणि सुफी चळवळ
  - ७) बहामनी आणि विजयनगर, मराठा साम्राज्य
-
- ८) युरोपियन आणि अँग्लो/ब्रिटिश युद्धे, ब्रिटिश प्रशासन – गव्हर्नर जनरल्स आणि व्हाईसरॉयांची भूमिका
  - ९) ब्रिटिश राजवटीतील घटनात्मक सुधारणा, कायदे, आयोग व समित्या
  - १०) सामाजिक व धार्मिक सुधारणा, संस्था, संघटना आणि नेते
  - ११) शिक्षण, वृत्तपत्रे, ब्रिटिश राजवटीचा आर्थिक परिणाम
  - १२) राष्ट्रवाद आणि राजकीय संघटनांचा उदय, काँग्रेस पक्ष – संस्थापक, अधिवेशने, ठराव आणि महत्वाचे नेते
  - १३) क्रांतिकारक संघटना व क्रांतिकारकांचा राष्ट्रवाद, शेतकरी आंदोलन आणि कृषी सुधारणा, कामगार चळवळी आणि कामगार संघटना
  - १४) स्वातंत्र्य चळवळी – स्वदेशी, असहयोग, सविनय कायदेभंग, भारत छोडो
  - १५) मुस्लिम लीग आणि इतर, फाळणी, स्वातंत्र्य आणि संबंधित समस्या, संयुक्त महाराष्ट्र चळवळ, स्वातंत्र्योत्तर भारत

१) प्राचीन भारताचा इतिहास (४)

- * वास्तुकला, साहित्य, सामाजिक सांस्कृतिक, राजकीय आणि आर्थिक इतिहास
- १) सिंधू खोरे आणि प्रागैतिहासिक काळ
  - २) वैदिक संस्कृती, बौद्ध आणि जैन धर्म
  - ३) मौर्य साम्राज्य आणि नंतर, गुप्त, वर्धन आणि नंतर
  - ४) सातवाहन, वाकाटक, चालुक्य, राष्ट्रकूट, शिलाहार आणि यादव, दक्षिण भारत

२) मध्ययुगीन भारताचा इतिहास (३)

- ५) दिल्ली सल्तनत आणि मुघल साम्राज्य
- ६) भक्ती आणि सुफी चळवळ
- ७) बहामनी आणि विजयनगर, मराठा साम्राज्य

३) आधुनिक भारताचा इतिहास (४/५)

- ८) ब्रिटिश ईस्ट इंडिया कंपनी व भारतीयविरुद्ध युद्धे
- * ब्रिटिश प्रशासन - गव्हर्नर जनरल्स आणि व्हाईसरॉयोंची भूमिका
- १) ईस्ट इंडिया कंपनी राजवट (१७७३-१८३३) व तैनाती फौज धोरण
  - २) ईस्ट इंडिया कंपनी राजवट (१८३३-५८) व खालसा करण्याचे धोरण
  - ३) १८५७ पर्यंतची ब्रिटिश सत्ता व त्यानंतरची राजवट (१८५८-)
- ९) ब्रिटिश राजवटीतील घटनात्मक सुधारणा, कायदे, आयोग व समित्या
- १) सुरुवातीच्या घटनात्मक सुधारणा (१७७३-१८५८)
  - २) भारतीय परिषद कायदे १८६१, १८९२, १९०९ व १९१९
  - ३) भारत सरकारचा कायदा १९३५, भारतीय स्वातंत्र्य कायदा १९४७
  - ४) राष्ट्रीय चळवळविरोधी प्रतिगामी कायदे व सामाजिक कायदे
  - ५) समित्या व करार- ऑगस्ट घोषणा, सायमन कमिशन, क्रिप्स योजना, कॅबिनेट मिशन, माऊंटबॅटन योजना
  - ६) महत्त्वाचे आयोग - दुष्काळ, शिक्षण
- १०) सामाजिक व धार्मिक सुधारणा, संस्था, संघटना आणि नेते
- १) सुरुवातीच्या काळातील महत्त्वाचे समाजसुधारक (१८००-१८५०) -महिलाविषयक दृष्टीकोन
  - २) महत्त्वाचे नेमस्त समाजसुधारक (१८५०-१९००)
  - ३) ब्राम्होसमाज, प्रार्थना समाज, आर्य समाज, रामकृष्ण मिशन, थिऑसॉफिकल सोसायटी
  - ४) महात्मा जोतिबा फुले (१८२७-९०)
  - ५) महर्षी धों. के. कर्वे (१८५८-१९६२)
  - ६) अस्पृश्यता व जाती व्यवस्थेच्या उच्चाटनाकरिता चळवळी -सत्यशोधक समाज, डिप्रेस्ड क्लासेस मिशन, ब्राह्मणेतर चळवळ, जस्टीस पार्टी
  - ७) राजर्षी शाहू महाराज (१८७४-१९२२)
  - ८) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर (१८९१-१९५६)
  - ९) विसाव्या शतकातील महत्त्वाचे समाजसुधारक (१९००-)
  - ४) शीख व मुस्लीम धर्मीयांतील सुधारणा चळवळी
- ११) शिक्षण, वृत्तपत्रे
- १) आधुनिक शिक्षणाची ओळख
  - २) मुद्रणालये, वृत्तपत्रे व महत्त्वाचे ग्रंथ
- * ब्रिटिश राजवटीचा आर्थिक परिणाम
- १) व्यापारिक टप्पा, अनौद्योगीकरण, भारतीय हस्तोद्योगांचा न्हास
  - २) जमीन सुधारणा, भारतीय कृषी व्यवस्थेचे वाणिज्यिकरण
  - ३) आधुनिक उद्योगांचा उदय - भारतीय व्यापारी समुदायाची भूमिका
  - ४) रेल्वे, टपाल व तार, ब्रिटिश वित्तीय भांडवलाचे भारतात आगमन
  - ५) आर्थिक राष्ट्रवाद

४) भारतीय राष्ट्रीय चळवळ (४/१०)

१२) राष्ट्रवाद आणि राजकीय संघटनांचा उदय

१) सामाजिक पार्श्वभूमी, राष्ट्रीय संघटनांची स्थापना, महत्त्वाच्या व्यक्तींची भूमिका

* काँग्रेस पक्ष – संस्थापक, अधिवेशने, ठराव आणि महत्त्वाचे नेते

- १) भारतीय राष्ट्रीय सभा व स्वातंत्र्य चळवळीचे मवाळ युग
- २) स्वातंत्र्य चळवळीचे जहाल युग
- ३) स्वराज्य पक्ष, काँग्रेस समाजवादी पार्टी

१३) क्रांतिकारक संघटना व क्रांतिकारकांचा राष्ट्रवाद

* शेतकरी आंदोलन आणि कृषी सुधारणा

* कामगार चळवळी आणि कामगार संघटना

१) साम्यवादी (डावी) चळवळ

१४) स्वातंत्र्य चळवळी – स्वदेशी, असहयोग, सविनय कायदेभंग, भारत छोडो

- १) गांधीजींचे नेतृत्व आणि प्रतिकाराचे तत्त्व, गांधीजींच्या सुरुवातीच्या लोक चळवळी
- २) असहकार चळवळ, सविनय कायदेभंग चळवळ, वैयक्तिक सत्याग्रह, चलेजाव चळवळ (१९४२-४५)
- ३) राष्ट्रीय चळवळीतील महिलांचा सहभाग, संस्थानातील चळवळी

१५) मुस्लिम लीग आणि इतर

- १) सर सय्यद अहमद खान व अलिगढ चळवळ
- २) मुस्लिम लीग – अली बंधू, महमंद इक्बाल, महमंद अली जिन्ना
- ३) हिंदू महासभेचे राजकारण

* स्वातंत्र्य आणि संबंधित समस्या

- १) देशाच्या फाळणीचे परिणाम, संस्थानांचे विलीनीकरण
- २) संविधान निर्मिती, भाषावार पुनर्रचना

* संयुक्त महाराष्ट्र चळवळ

* स्वातंत्र्योत्तर भारत

- १) भारताची विविध क्षेत्रातील प्रगती
- २) भारताची आंतरराष्ट्रीय राजकारणात भूमिका, इंदिरा गांधींची कारकीर्द (१९६६-८४)
- ३) नक्षलवाद आणि माओवाद, पर्यावरणविषयक चळवळ, महिलांची चळवळ, वांशिक चळवळ

इतिहासावर प्रश्न असणाऱ्या महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या परीक्षा

चालू घडामोडी, राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय महत्त्व – प्रश्नसंग्रह

- १) राज्यसेवा पूर्वपरीक्षा -१, जानेवारी २०२२
- २) गट -ब संयुक्त पूर्वपरीक्षा, फेब्रुवारी २०२२
- ३) विभागीय एएसओ परीक्षा, मार्च २०२२
- ४) गट -क संयुक्त पूर्वपरीक्षा, एप्रिल २०२२
- ५) खात्यांतर्गत पोलीस उपनिरीक्षक पूर्वपरीक्षा, एप्रिल २०२२
- ६) महाराष्ट्र राज्य तांत्रिक पूर्व परीक्षा, एप्रिल २०२२
- ७) राज्यसेवा सामान्य अध्ययन पेपर -१, मे २०२२
- ८) राज्यसेवा सामान्य अध्ययन पेपर -२, मे २०२२
- ९) राज्यसेवा सामान्य अध्ययन पेपर -३, मे २०२२
- १०) राज्यसेवा सामान्य अध्ययन पेपर -४, मे २०२२
- ११) गट-ब, मुख्य परीक्षा पेपर -१, जुलै २०२२
- १२) पोलीस उपनिरीक्षक मुख्य परीक्षा, जुलै २०२२
- १३) राज्य कर निरीक्षक मुख्य परीक्षा, जुलै २०२२
- १४) सहायक कक्ष अधिकारी मुख्य परीक्षा, जुलै २०२२
- १५) लिपिक टंकलेखकमुख्य परीक्षा, ऑगस्ट २०२२
- १६) दुय्यम निरीक्षक मुख्य परीक्षा, ऑगस्ट २०२२
- १७) राज्यसेवा पूर्व परीक्षा, ऑगस्ट २०२२
- १८) कर सहायक मुख्य परीक्षा, ऑगस्ट २०२२
- १९) तांत्रिक सहायक मुख्य परीक्षा, सप्टेंबर २०२२
- २०) गट-ब मुख्य परीक्षा पेपर-१, सप्टेंबर २०२२
- २१) उद्योग निरीक्षक मुख्य परीक्षा, सप्टेंबर २०२२
- २२) पोलीस उपनिरीक्षक (मुख्य) परीक्षा, सप्टेंबर २०२२
- २३) वनसेवा मुख्य परीक्षा पेपर (२), ऑक्टोबर २०२२
- २४) गट -ब संयुक्त पूर्वपरीक्षा, ऑक्टोबर २०२२
- २५) राज्य कर निरीक्षक मुख्य परीक्षा, ऑक्टोबर २०२२
- २६) सहायक कक्ष अधिकारी मुख्य परीक्षा, ऑक्टोबर २०२२
- २७) गट-क सेवा संयुक्त पूर्वपरीक्षा, नोव्हेंबर २०२२
- २८) वरिष्ठ संशोधन अधिकारी परीक्षा, डिसेंबर, २०२२
- २९) प्रशासकीय अधिकारी परीक्षा, डिसेंबर २०२२
- ३०) विभागीय एएसओ परीक्षा, डिसेंबर २०२२
- ३१) महाराष्ट्र राज्य तांत्रिक पूर्वपरीक्षा, २०२२

महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या परीक्षा

- १) राज्यसेवा पूर्वपरीक्षा पेपर -१, जानेवारी २०२२
- २) राज्यसेवा पूर्वपरीक्षा पेपर -१, जानेवारी २०२२
- ३) गट -ब संयुक्त पूर्वपरीक्षा, फेब्रुवारी २०२२
- ४) विभागीय एएसओ परीक्षा पेपर -१, मार्च २०२२
- ५) विभागीय एएसओ परीक्षा पेपर -१, मार्च २०२२
- ६) जेमएफसी व दिवाणी न्यायाधीश कनिष्ठ स्तर पूर्व परीक्षा, मार्च २०२२
- ७) गट -क संयुक्त पूर्वपरीक्षा, एप्रिल २०२२
- ८) खात्यांतर्गत पोलीस उपनिरीक्षक पूर्वपरीक्षा, एप्रिल २०२२
- ९) महाराष्ट्र राज्य तांत्रिक पूर्व परीक्षा, एप्रिल २०२२
- १०) राज्यसेवा सामान्य अध्ययन पेपर -१, मे २०२२
- ११) राज्यसेवा सामान्य अध्ययन पेपर -२, मे २०२२
- १२) राज्यसेवा सामान्य अध्ययन पेपर -३, मे २०२२
- १३) राज्यसेवा सामान्य अध्ययन पेपर -४, मे २०२२
- १४) गट-ब, मुख्य परीक्षा पेपर -१, जुलै २०२२
- १५) जेमएफसी मुख्य परीक्षा पेपर-१, जुलै २०२२
- १६) जेमएफसी मुख्य परीक्षा पेपर-२, जुलै २०२२
- १७) पोलीस उपनिरीक्षक मुख्य परीक्षा, जुलै २०२२
- १८) राज्य कर निरीक्षक मुख्य परीक्षा, जुलै २०२२
- १९) खात्यांतर्गत पोलीस उपनिरीक्षक मुख्य परीक्षा, जुलै २०२२
- २०) सहायक कक्ष अधिकारी मुख्य परीक्षा, जुलै २०२२
- २१) गट-क, मुख्य परीक्षा पेपर -१, ऑगस्ट २०२२
- २२) सहायक सरकारी अभियोक्ता परीक्षा पेपर -१, सप्टेंबर २०२२
- २३) सहायक सरकारी अभियोक्ता परीक्षा पेपर -२, सप्टेंबर २०२२
- २४) लिपिक टंकलेखकमुख्य परीक्षा, ऑगस्ट २०२२
- २५) दुय्यम निरीक्षक मुख्य परीक्षा, ऑगस्ट २०२२
- २६) राज्यसेवा पूर्वपरीक्षा पेपर -१, ऑगस्ट २०२२
- २७) राज्यसेवा पूर्वपरीक्षा पेपर -२, ऑगस्ट २०२२
- २८) कर सहायक मुख्य परीक्षा, ऑगस्ट २०२२
- २९) तांत्रिक सहायक मुख्य परीक्षा, सप्टेंबर २०२२
- ३०) गट-ब मुख्य परीक्षा पेपर-१, सप्टेंबर २०२२
- ३१) उद्योग निरीक्षक मुख्य परीक्षा, सप्टेंबर २०२२
- ३२) पोलीस उपनिरीक्षक (मुख्य) परीक्षा, सप्टेंबर २०२२
- ३३) कृषी सेवा मुख्य परीक्षा पेपर -१, ऑक्टोबर २०२२
- ३४) कृषी सेवा मुख्य परीक्षा पेपर -२, ऑक्टोबर २०२२
- ३५) यांत्रिकी अभियांत्रिकी मुख्य परीक्षा पेपर -१, ऑक्टोबर २०२२
- ३६) यांत्रिकी अभियांत्रिकी मुख्य परीक्षा पेपर -२, ऑक्टोबर २०२२
- ३७) वनसेवा मुख्य परीक्षा पेपर -१, ऑक्टोबर २०२२
- ३८) वनसेवा मुख्य परीक्षा पेपर -२, ऑक्टोबर २०२२

- ३९) गट -ब संयुक्त पूर्वपरीक्षा, ऑक्टोबर २०२२
- ४०) राज्य कर निरीक्षक मुख्य परीक्षा, ऑक्टोबर २०२२
- ४१) सहायक कक्ष अधिकारी मुख्य परीक्षा, ऑक्टोबर २०२२
- ४२) विद्युत अभियांत्रिकी मुख्य परीक्षा पेपर -१, ऑक्टोबर २०२२
- ४३) विद्युत अभियांत्रिकी मुख्य परीक्षा पेपर -२, ऑक्टोबर २०२२
- ४४) स्थापत्य अभियांत्रिकी मुख्य परीक्षा पेपर -१, ऑक्टोबर २०२२
- ४५) स्थापत्य अभियांत्रिकी मुख्य परीक्षा पेपर -२, ऑक्टोबर २०२२
- ४६) गट-क सेवा संयुक्त पूर्वपरीक्षा, नोव्हेंबर २०२२
- ४७) असिस्टंट टाऊन प्लॅनर परीक्षा, नोव्हेंबर २०२२
- ४८) अनुवादक (मराठी) चाळणी परीक्षा, डिसेंबर, २०२२
- ४९) वरिष्ठ संशोधन अधिकारी परीक्षा, डिसेंबर, २०२२
- ५०) प्रशासकीय अधिकारी परीक्षा, डिसेंबर २०२२
- ५१) विभागीय एसओ परीक्षा पेपर -१, डिसेंबर २०२२
- ५२) विभागीय एसओ परीक्षा पेपर -२, डिसेंबर २०२२
- ५३) महाराष्ट्र राज्य तांत्रिक पूर्वपरीक्षा, २०२२
- ५४) स्टेनो मराठी परीक्षा, २०२२
- ५५) स्टेनो इंग्रजी परीक्षा, २०२२
- ५६) पशुवैद्यकीय अधिकारी परीक्षा, २०२२

महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग परीक्षा २०२३ : अभ्यासक्रम

- १) भारताचा इतिहास आणि भारतीय राष्ट्रीय चळवळ (१५)
- २) महाराष्ट्र, भारत आणि जागतिक भूगोल (१५)
- ३) भारतीय राज्यव्यवस्था आणि शासन (१५)
- ४) आर्थिक आणि सामाजिक विकास (१५)
- ५) परिस्थितिकी, जैव-विविधता आणि हवामान बदल (१०)
- ६) सामान्य विज्ञान (१५)
- ७) चालू घडामोडी - राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय महत्त्व (१५)
- ८) तार्किक आणि विश्लेषणात्मक क्षमता (१०)
- ९) सामान्य मानसिक क्षमता (७)
- १०) मूलभूत संख्यात्मक क्षमता (८)
- ११) निर्णयक्षमता आणि समस्या सोडवणूक, संवाद कौशल्य व आंतरव्यक्ती कौशल्य (५)
- १२) आकलन, मराठी आणि इंग्रजी भाषा आकलन कौशल्ये (५०)
- १३) माहिती अधिकार अधिनियम (५)
- १४) महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क (५)
- १५) माहिती व संप्रेषण तंत्रज्ञान (१०)

(१) भारताचा इतिहास आणि भारतीय राष्ट्रीय चळवळ (१५)

- १) प्राचीन भारताचा इतिहास (४)
- २) मध्ययुगीन भारताचा इतिहास (३)
- ३) आधुनिक भारताचा इतिहास (४)
- ४) भारतीय राष्ट्रीय चळवळ (४)

(२) महाराष्ट्र, भारत आणि जागतिक भूगोल (१५)

- १) जगाचा भौतिक भूगोल (३)
- २) जगाचा सामाजिक भूगोल (१)
- ३) जगाचा आर्थिक भूगोल (१)
- ४) भारताचा भौतिक भूगोल (२)
- ५) भारताचा सामाजिक भूगोल (१)
- ६) भारताचा आर्थिक भूगोल (२)
- ७) महाराष्ट्राचा भौतिक भूगोल (२)
- ८) महाराष्ट्राचा सामाजिक भूगोल (१)
- ९) महाराष्ट्राचा आर्थिक भूगोल (२)

(३) महाराष्ट्र आणि भारत - भारतीय राजकारण आणि शासन (१५)

- १) संविधान - भारताच्या राज्यघटनेचा प्राथमिक अभ्यास (३)
- २) राजकीय व्यवस्था (३)
- ३) पंचायती राज आणि शहरी शासन (३)
- ४) सार्वजनिक धोरण (३)

- ५) मानवी हक्क समस्या (३)
- * माहिती अधिकार अधिनियम, २००५
- * महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क, २०१५

(४) आर्थिक आणि सामाजिक विकास (१५)

- १) शाश्र्वत विकास (२)
- २) गरिबी (२)
- ३) समावेश (२)
- ४) लोकसंख्याशास्त्र (२)
- ५) सामाजिक क्षेत्रातील उपक्रम (२)
- ६) भारतीय अर्थव्यवस्था - सार्वजनिक वित्त (१)
- ७) विदेशी व्यापार (१)
- ८) बँकिंग, महागाई (१)
- ९) उद्योग (१)
- १०) शेती (१)

(५) परिस्थितिकी, जैव-विविधता आणि हवामान बदल (१०)

- १) परिस्थितिकी (२)
- २) जैवविविधता (२)
- ३) हवामान बदल (२)

(६) सामान्य विज्ञान (१५)

- १) भौतिकशास्त्र (३)
- २) रसायनशास्त्र (३)
- ३) प्राणिशास्त्र (२)
- ४) वनस्पतिशास्त्र (२)
- ५) कृषी / शेतीसंलग्न विज्ञान (२)
- ६) आरोग्यशास्त्र (५)
- ७) विज्ञान आणि तंत्रज्ञान (२)
- * माहिती व संप्रेषण तंत्रज्ञान

(७) चालू घडामोडी, राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय महत्त्व (१५)

- १) राजकीय घटना (२)
- २) आर्थिक व वित्तीय घटना (२)
- ३) वैज्ञानिक घटना (२)
- ४) सामाजिक व शैक्षणिक घटना (२)
- ५) भौगोलिक, सांस्कृतिक व साहित्यिक घटना (३)
- ६) नेमणुका व पुरस्कार घटना (२)
- ७) सामान्यज्ञान व क्रीडाविषयक घटना (२)

(८) तार्किक तर्क आणि विश्लेषणात्मक क्षमता (१०)

- १) दिलेल्या वाक्यरचनेवरून निर्णय, निष्कर्ष काढणे
- २) विधाने आणि युक्तिवाद, विधाने आणि गृहितके, विधाने आणि निष्कर्ष
- ३) परिस्थिती आणि प्रतिसाद, परिच्छेदांवरून निष्कर्ष काढणे
- ४) विधान आणि कृतीचा मार्ग, प्रतिपादन आणि कारण, विधानाच्या सत्यतेची पडताळणी
- ५) बैठक, क्रम व मांडणी व्यवस्था, मानांकन चाचणी, तुलना
- ६) नातेसंबंध
- ७) मशीन इनपुट आणि चिन्हे, गणितीय तर्क
- ८) स्थान निश्चिती चाचणी, दिशानिर्देश
- ९) विश्लेषण, निर्णय घेणे, समस्या सोडवणे
- १०) कूट माहितीवरील प्रश्न

(९) सामान्य मानसिक क्षमता (७)

- १) क्रम आणि मालिका १
- २) क्रम आणि मालिका २
- ३) सांकेतिक भाषा/ कोडिंग-डिकोडिंग
- ४) साम्य, तुलना, वर्गीकरण
- ५) गणितीय / अंकगणितीय क्रिया
- ६) आकृत्यांवर प्रश्न १
- ७) आकृत्यांवर प्रश्न २

(१०) मूलभूत संख्यात्मक क्षमता (८)

- १) अंकगणितीय कौशल्य – दशांश अपूर्णांक, बेरीज, वजाबाकी, गुणाकार, भागाकार आणि सरलीकरण
संख्याप्रणाली – लसावि, मसावि, घातांक, वर्गमूळ आणि घनमूळ
- २) टक्केवारी, भागीदारी आणि गुंतवणूक, गुणोत्तर आणि प्रमाण, साखळी नियम
- ३) वेळ आणि अंतर, रेल्वेगाड्या, बोट आणि जलप्रवाह
- ४) विक्री आणि खरेदी, सवलत, नफा आणि तोटा, सरळ व्याज आणि चक्रवाढ व्याज
- ५) वेळ आणि काम, पाईप, घड्याळ, कॅलेंडर, वयावरील प्रश्न
- ६) संभाव्यता, क्रमचय, सरासरी
- ७) भूमिती – क्षेत्रफळ, घनफळ आणि परिमिती
- ८) आलेख, तक्ते, डेटा सफिसिएन्सी

(११) निर्णयक्षमता आणि समस्या सोडवणूक, संवाद कौशल्य – आंतरव्यक्ती कौशल्य (५)

- १) परिस्थिती हाताळणे
- २) प्रशासकीय क्षमता
- ३) सामाजिक धार्मिक समस्या
- ४) भ्रष्टाचार, सचोटी, नैतिकता
- ५) व्यवस्थापकीय कौशल्ये

(१२) उतारे, मराठी आणि इंग्रजी भाषा आकलन कौशल्य(४०)

- १) ऐतिहासिक घटना
- २) साधनसंपत्ती व पर्यावरणीय बाबी
- ३) राजकीय क्षेत्र
- ४) आर्थिक व सामाजिक विकास
- ५) विज्ञान व तंत्रज्ञान क्षेत्र
- ६) कला, सहित्य व सांस्कृतिक क्षेत्र
- ७) मराठी भाषा आकलन कौशल्य
- ८) इंग्रजी भाषा आकलन कौशल्य

(१३) माहिती अधिकार अधिनियम, २००५ (५)

- १) कायद्याची उत्क्रांती, सुधारणा व इतर बाबी
- २) कायद्यातील महत्त्वाची कलमे
- ३) कायद्याशी संबंधित यंत्रणा व अधिकारी
- ४) कायद्यानुसारची कारवाई व शिक्षेची तरतूद
- ५) कायद्यातील त्रुटी व दुरुस्त्या, अपील

(१४) महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क, २०१५ (५)

- १) कायद्याची उत्क्रांती, सुधारणा व इतर बाबी
- २) कायद्यातील महत्त्वाची कलमे
- ३) कायद्याशी संबंधित यंत्रणा व अधिकारी
- ४) कायद्यानुसारची कारवाई व शिक्षेची तरतूद
- ५) कायद्यातील त्रुटी व दुरुस्त्या, अपील

(१५) माहिती व संप्रेषण तंत्रज्ञान (१०)

- १) **संगणक तंत्रज्ञान** – आधुनिक समाजातील संगणकाची भूमिका, वेगवेगळ्या क्षेत्रातील जीवनात संगणकाचा वापर
- २) **कम्युनिकेशन तंत्रज्ञान** – डाटा कम्युनिकेशन, नेटवर्किंग आणि वेब टेक्नॉलॉजी
- ३) **सायबर गुन्हे व त्यास प्रतिबंध**
- ४) **शासनाचे आयटी कार्यक्रम** – मिडीया लॅब एशिया, विद्या वाहिनी, ज्ञान वाहिनी, सामूहिक माहिती केंद्र इत्यादी
- ५) **माहिती तंत्रज्ञान उद्योग** – माहिती तंत्रज्ञान उद्योगातील मूलभूत प्रश्न व त्याचे भवितव्य, नवीन उद्योग म्हणून माहिती तंत्रज्ञानाचा निरनिराळ्या सेवा सुविधांची माहिती मिळण्यासाठी होणारा उपयोग, भारतातील माहिती तंत्रज्ञान उद्योगाची वाढ व त्याचा दर्जा.

महाराष्ट्र नागरी सेवा राजपत्रित पूर्व परीक्षा २०२३

महाराष्ट्र अराजपत्रित सेवा (गट ब व गट क) पूर्व परीक्षा २०२३

महाराष्ट्र अराजपत्रित सेवा मुख्य परीक्षा (गट ब) / (गट क) २०२३

३. महाराष्ट्र नागरी सेवा राजपत्रित परीक्षा -२०२३						
३.१	महाराष्ट्र नागरी सेवा राजपत्रित पूर्व परीक्षा - २०२३	(१) राज्य सेवा -३३ संवर्ग (२) यांत्रिकी अभियांत्रिकी सेवा (३) विद्युत अभियांत्रिकी सेवा (४) स्थापत्य अभियांत्रिकी सेवा (५) विद्युत व यांत्रिकी अभियांत्रिकी सेवा (६) कृषि सेवा (७) सहायक नियंत्रक वैधमापनशास्त्र (८) अन्न व औषध प्रशासकीय सेवा (९) वनसेवा	वस्तुनिष्ठ बहुपर्यायी	फेब्रुवारी, २०२३	०४ जून, २०२३	जुलै, २०२३

२. महाराष्ट्र अराजपत्रित गट-ब व गट-क सेवा संयुक्त परीक्षा -२०२३						
२.१	महाराष्ट्र अराजपत्रित गट-ब व गट-क सेवा संयुक्त पूर्व परीक्षा -२०२३	(१) सहायक कक्ष अधिकारी (२) राज्य कर निरीक्षक (३) पोलीस उपनिरीक्षक (४) दुय्यम निबंधक, श्रेणी-१/मुद्रांक निरीक्षक (५) कर सहायक (६) दुय्यम निरीक्षक, राज्य उत्पादन शुल्क (७) उद्योग निरीक्षक (८) लिपिक-टंकलेखक (९) तांत्रिक सहायक, विमा संचालनालय (१०) सहायक मोटार वाहन निरीक्षक	वस्तुनिष्ठ बहुपर्यायी	जानेवारी, २०२३	३० एप्रिल, २०२३	जून, २०२३

महाराष्ट्र नागरी सेवा राजपत्रित संयुक्त पूर्व परीक्षा
MAHARASHTRA CIVIL SERVICES GAZETTED COMBINE
PRELIMINARY EXAMINATION

-: SCHEME OF EXAMINATION:-

Paper No. and Code	Marks	Duration	Standard	Medium	Nature of Paper
Paper I (Compulsory) (514)	200	Two hours	Degree	Marathi & English	Objective Type
Paper II (Qualifying) (515)	200	Two hours	Topic No.(1) to (5) Degree level Topic No.(6) class X level Topic No. (7) class X/XII level		

टीप - सामान्य अध्ययन पेपर क्रमांक २ (CSAT) हा अर्हताकारी (Qualifying) असून अर्हताप्राप्त करण्यासाठी किमान ३३% गुण मिळविणे आवश्यक राहिल. या पेपरमध्ये किमान ३३% गुण प्राप्त करणाऱ्या उमेदवारांची पेपर क्रमांक १ मधील गुणांच्या आधारे महाराष्ट्र नागरी सेवा राजपत्रित मुख्य परीक्षेसाठी गुणवत्ता यादी तयार करण्यात येईल.

नकारात्मक गुणदान:- पेपर क्रमांक १ करिता व पेपर क्रमांक २ मधील “Decision making & Problem Solving” चे प्रश्न वगळून उर्वरित प्रश्नांकरिता नकारात्मक गुणदान लागू राहिल.

- १) प्रत्येक चुकीच्या उत्तराकरिता २५% किंवा १/४ एवढे गुण एकूण गुणांमधून वजा/ कमी करण्यात येतील.
- २) एखाद्या प्रश्नाची एकापेक्षा अधिक उत्तरे दिली असल्यास अथवा ज्या उमेदवाराने उत्तरपत्रिकेत पूर्ण वर्तुळ चिन्हांकित केले नसेल अशा प्रश्नाचे उत्तर चुकीचे समजण्यात येऊन त्या प्रश्नाच्या उत्तराकरिता २५% किंवा १/४ एवढे गुण एकूण गुणांमधून वजा/कमी करण्यात येतील.
- ३) बरीलप्रमाणे कार्यपध्दतीचा अवलंब करताना एकूण अंतिम गुणांची बेरीज अपूर्णाकात आली तरीही ती अपूर्णाकातच राहिल व पुढील कार्यवाही त्याच्या आधारे करण्यात येईल.
- ४) एखाद्या प्रश्नाचे उत्तर अनुत्तरितअसेल तर, अशा प्रकरणी नकारात्मक गुणांची पध्दत लागू असणार नाही.

SYLLABUS

Paper I - (200 marks)	
(1)	Current events of state, national and international importance.
(2)	History of India and Indian National Movement with some weightage to Maharashtra
(3)	Maharashtra, India and World Geography - Physical, Social, Economic Geography of Maharashtra, India and the World.
(4)	India and Maharashtra - Polity and Governance - Constitution, Political System, Panchayati Raj, Urban Governance, Public Policy, Rights issues, etc.
(5)	Economic and Social Development - Sustainable Development, Poverty, Inclusion, Demographics, Social Sector initiatives, etc.
(6)	General issues on Environmental Ecology, Bio-diversity and Climate Change - that do not require subject specialisation.
(7)	General Science.

SYLLABUS

Paper I - (200 marks)	
(1)	Current events of state, national and international importance.
(2)	History of India and Indian National Movement with some weightage to Maharashtra
(3)	Maharashtra, India and World Geography - Physical, Social, Economic Geography of Maharashtra, India and the World.
(4)	India and Maharashtra - Polity and Governance - Constitution, Political System, Panchayati Raj, Urban Governance, Public Policy, Rights issues, etc.
(5)	Economic and Social Development - Sustainable Development, Poverty, Inclusion, Demographics, Social Sector initiatives, etc.
(6)	General issues on Environmental Ecology, Bio-diversity and Climate Change - that do not require subject specialisation.
(7)	General Science.

Paper II....

1

Paper II - (200 marks)	
(1)	Comprehension
(2)	Interpersonal skills including communication skills.
(3)	Logical reasoning and analytical ability.
(4)	Decision - making and problem - solving.
(5)	General mental ability.
(6)	Basic numeracy (numbers and their relations, orders of magnitude, etc.) (Class X level), Data interpretation (Charts, graphs, tables, data sufficiency etc.- Class X level)
(7)	Marathi and English Language Comprehension skills (Class X/XII level)

Note 1 : Questions relating to Marathi and English Language Comprehension skill of Class X/XII level (last item in the Syllabus of Paper II) will be tested through passages from Marathi and English language without providing cross translation thereof in the question paper.

Note 2 : The questions will be of multiple choice, objective type.

Note 3 : It is mandatory for the candidate to appear in both the Papers of Maharashtra Civil Services Gazetted (Prelim) Examination for the purpose of evaluation. Therefore a candidate will not be considered for evaluation in case he / she does not appear in both the papers of Maharashtra Civil Services Gazetted (Prelim) Examination.

Date :- 7th December, 2022

**Secretary,
Maharashtra Public Service Commission**

महाराष्ट्र अराजपत्रित सेवा परीक्षा (गट ब व गट क)
Maharashtra Non Gazetted Services Examination
(Group B and Group C)

- परीक्षेचे टप्पे- १. संयुक्त पूर्व परीक्षा- १०० गुण
२. स्वतंत्र मुख्य परीक्षा - ४०० गुण (एकूण २ पेपर)
३. शारीरिक चाचणी व मुलाखत - केवळ पोलीस उप-निरीक्षक पदाकरी शारीरिक चाचणी - १०० गुण व मुलाखत - ४० गुण.
४. सहायक मोटार वाहन निरीक्षक गट- क पदाच्या पूर्व परीक्षेकरीता सदर अभ्यासक्रम लागू. मात्र, स्वतंत्र मुख्य परीक्षा - ३०० गुण.

महाराष्ट्र अराजपत्रित सेवा संयुक्त पूर्व परीक्षा (गट ब व गट क)
Maharashtra Non Gazetted Services Combined Preliminary Examination (Group B and Group C)

-: परीक्षा योजना :-

प्रश्नपत्रिकेची संख्या - एक

विषय व सांकेतांक	प्रश्नसंख्या	एकूण गुण	दर्जा	माध्यम	परीक्षेचा कालावधी	प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप
सामान्य क्षमता चाचणी (सांकेतांक क्र. १०६१)	१००	१००	पदवी	मराठी व इंग्रजी	एक तास	वस्तुनिष्ठ बहुपर्यायी

नकारात्मक गुणदान -

१) प्रत्येक चुकीच्या उत्तराकरीता २५% किंवा १/४ एवढे गुण एकूण गुणांमधून वजा/ कमी करण्यात येतील.
२) एखाद्या प्रश्नाची एकापेक्षा अधिक उत्तरे दिली असल्यास अथवा ज्या उमेदवाराने उत्तरपत्रिकेत पूर्ण वस्तुनिष्ठ चिन्हांकित केले नसेल अशा प्रश्नाचे उत्तर चुकीचे समजण्यात येऊन त्या प्रश्नाच्या उत्तराकरीता २५% किंवा १/४ एवढे गुण एकूण गुणांमधून वजा/कमी करण्यात येतील.
३) वरीलप्रमाणे कार्यपध्दतीचा अवलंब करताना एकूण अंतिम गुणांची बेरीज अपूर्णाकात आली तरीही ती अपूर्णाकातच राहिल व पुढील कार्यवाही त्याच्या आधारे करण्यात येईल.
४) एखाद्या प्रश्नाचे उत्तर अनुत्तरितअसेल तर, अशा प्रकरणी नकारात्मक गुणांची पध्दत लागू असणार नाही.

-: अभ्यासक्रम :-

अनु. क्रमांक	विषय
	सामान्य क्षमता चाचणी
१)	इतिहास - आधुनिक भारताचा विशेषतः महाराष्ट्राचा इतिहास.
२)	भूगोल - महाराष्ट्राच्या भूगोलाच्या विशेष अभ्यासासह - पृथ्वी, जगातील विभाग, हवामान, अक्षांश-रेखांश, महाराष्ट्रातील जमिनीचे प्रकार, पर्जन्यमान, प्रमुख पिके, शहरे, नद्या, उद्योगधंदे, इत्यादी.
३)	अर्थव्यवस्था - भारतीय अर्थव्यवस्था - राष्ट्रीय उत्पन्न, शेती, उद्योग, परकीय व्यापार, बँकिंग, लोकसंख्या, दारिद्र्य व बेरोजगारी, मुद्रा आणि राजकोषीय नीति, इत्यादी. शासकीय अर्थव्यवस्था - अर्थसंकल्प, लेखा, लेखापरीक्षण, इत्यादी.
४)	चालू घडामोडी - जागतिक तसेच महाराष्ट्रासह भारतातील.
५)	राज्यशास्त्र
६)	सामान्य विज्ञान - भौतिकशास्त्र (Physics), रसायनशास्त्र (Chemistry), प्राणिशास्त्र (Zoology), वनस्पतीशास्त्र (Botany), आरोग्यशास्त्र (Hygiene).
७)	अंकगणित - बेरीज, वजाबाकी, गुणाकार, भागाकार, दशांश, अपूर्णांक व टक्केवारी इत्यादी
८)	वृद्धिमापन चाचणी - उमेदवार किती लवकर व अचूकपणे विचार करू शकतो हे आजमावण्यासाठी प्रश्न

दिनांक - १५ नोव्हेंबर, २०२२

सचिव
महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग

महाराष्ट्र अराजपत्रित सेवा मुख्य परीक्षा (गट ब)
Maharashtra Non Gazetted Services Main Examination (Group B)

-: परीक्षा योजना :-

प्रश्नपत्रिकांची संख्या - दोन

पेपर क्र.-१ - २०० गुण

पेपर क्र.-२ - २०० गुण

एकूण - ४०० गुण

शारीरिक चाचणी व मुलाखत - केवळ पोलीस उप निरीक्षक पदाकरीता

(शारीरिक चाचणी - १०० गुण, मुलाखत - ४० गुण)

पेपर क्र. व संकेतांक	विषय	प्रश्नसंख्या	गुण	दर्जा	माध्यम	परीक्षेचा कालावधी	प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप
१ (सांकेतांक १०६२)	मराठी	५०	१००	बारावी	मराठी	एक तास	वस्तुनिष्ठ बहुपर्यायी
	इंग्रजी	५०	१००	पदवी	इंग्रजी		
२ (सांकेतांक १०६३)	सामान्य अध्ययन व बुद्धिमत्ता चाचणी	१००	२००	पदवी	मराठी व इंग्रजी	एक तास	वस्तुनिष्ठ बहुपर्यायी

नकारात्मक गुणदान -

१) प्रत्येक चुकीच्या उत्तराकरीता २५% किंवा १/४ एवढे गुण एकूण गुणांमधून वजा/ कमी करण्यात येतील.
२) एखाद्या प्रश्नाची एकापेक्षा अधिक उत्तरे दिली असल्यास अथवा ज्या उमेदवाराने उत्तरपत्रिकेत पूर्ण वर्तुळ चिन्हांकित केले नसेल अशा प्रश्नाचे उत्तर चुकीचे समजण्यात येऊन त्या प्रश्नाच्या उत्तराकरीता २५% किंवा १/४ एवढे गुण एकूण गुणांमधून वजा/कमी करण्यात येतील.
३) वरीलप्रमाणे कार्यपध्दतीचा अवलंब करताना एकूण अंतिम गुणांची बेरीज अपूर्णाकात आली तरीही ती अपूर्णाकातच राहिल व पुढील कार्यवाही त्याच्या आधारे करण्यात येईल.
४) एखाद्या प्रश्नाचे उत्तर अनुत्तरित असेल तर, अशा प्रकरणी नकारात्मक गुणांची पध्दत लागू असणार नाही.

-: अभ्यासक्रम :-

पेपर क्रमांक - १ - मराठी, इंग्रजी या विषयामध्ये खालील घटक/ उपघटकांचा समावेश असेल.

अ.क्र.	विषय
१	मराठी :- सर्वसामान्य शब्दसंग्रह, वाक्यरचना, व्याकरण, म्हणी व वाक्यप्रचार यांचा अर्थ आणि उपयोग तसेच उताऱ्यावरील प्रश्नांची उत्तरे
२	इंग्रजी :- Common Vocabulary, Sentence structure, Grammar, use of Idioms and phrases & their meaning and comprehension of passage.

महाराष्ट्र अराजपत्रित सेवा मुख्य परीक्षा (गट क)
(सहायक मोटार वाहन निरीक्षक पद वगळून अन्य पदांकरीता)

Maharashtra Non Gazetted Services Main Examination (Group C)
(All posts excluding Assistant Motor Vehicle Inspector Post)

-: परीक्षा योजना :-

प्रश्नपत्रिकांची संख्या - दोन

पेपर क्र.-१ - २०० गुण

पेपर क्र.-२ - २०० गुण

एकूण - ४०० गुण

पेपर क्र. व संकेतांक	विषय	प्रश्नसंख्या	गुण	दर्जा	माध्यम	परीक्षेचा कालावधी	प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप
१ (सांकेतांक १०६४)	मराठी	५०	१००	बारावी	मराठी	एक तास	वस्तुनिष्ठ बहुपर्यायी
	इंग्रजी	५०	१००	पदवी	इंग्रजी		
२ (सांकेतांक १०६५)	सामान्य अध्ययन व बुद्धिमत्ता चाचणी	१००	२००	पदवी	मराठी व इंग्रजी	एक तास	वस्तुनिष्ठ बहुपर्यायी

नकारात्मक गुणदान -

१) प्रत्येक चुकीच्या उत्तराकरीता २५% किंवा १/४ एवढे गुण एकूण गुणांमधून वजा/ कमी करण्यात येतील.
२) एखाद्या प्रश्नाची एकापेक्षा अधिक उत्तरे दिली असल्यास अथवा ज्या उमेदवाराने उत्तरपत्रिकेत पूर्ण वर्तुळ चिन्हांकित केले नसेल अशा प्रश्नाचे उत्तर चुकीचे समजण्यात येऊन त्या प्रश्नाच्या उत्तराकरीता २५% किंवा १/४ एवढे गुण एकूण गुणांमधून वजा/कमी करण्यात येतील.
३) वरीलप्रमाणे कार्यपध्दतीचा अवलंब करताना एकूण अंतिम गुणांची बेरीज अपूर्णाकात आली तरीही ती अपूर्णाकातच राहिल व पुढील कार्यवाही त्याच्या आधारे करण्यात येईल.
४) एखाद्या प्रश्नाचे उत्तर अनुत्तरितअसेल तर, अशा प्रकरणां नकारात्मक गुणांची पध्दत लागू असणार नाही.

-: अभ्यासक्रम :-

पेपर क्रमांक - १ - मराठी, इंग्रजी या विषयामध्ये खालील घटक/ उपघटकांचा समावेश असेल.

अ.क्र.	विषय
१	मराठी :- सर्वसामान्य शब्दसंग्रह, वाक्यरचना, व्याकरण, म्हणी व वाक्यप्रचार यांचा अर्थ आणि उपयोग तसेच उताऱ्यावरील प्रश्नांची उत्तरे
२	इंग्रजी :- Common Vocabulary, Sentence structure, Grammar, use of Idioms and phrases & their meaning and comprehension of passage.

पेपर क्रमांक -२ - सामान्य क्षमता चाचणी या विषयामध्ये खालील घटक/ उपघटकांचा समावेश असेल.

अ.क्र.	विषय
१.	सामान्य बुद्धिमापन व आकलन - उमेदवार किती लवकर व अचूकपणे विचार करू शकतो हे आजमावण्यासाठी प्रश्न
२.	चालू घडामोडी - जागतिक तसेच महाराष्ट्रासह भारतातील.
३.	अंकगणित व सांख्यिकी
४.	माहितीचा अधिकार अधिनियम २००५ (as updated) व महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम २०१५
५.	<p>भारतीय संघ राज्यव्यवस्था, भारतीय राज्यघटना, स्थानिक स्वराज्य संस्था, कार्यकारी मंडळ, न्यायमंडळ व विधीमंडळ इत्यादी</p> <p>घटना कशी तयार झाली आणि घटनेच्या प्रस्तावनेमागची भूमिका व तत्वे, घटनेची महत्वाची कलमे / ठळक वैशिष्ट्ये, केंद्र व राज्य संबंध, निधर्मी राज्य, मूलभूत हक्क व कर्तव्ये, राज्याच्या धोरणाची मार्गदर्शक तत्वे- शिक्षण, युनीफॉर्म सिव्हील कोड, स्वतंत्र न्यायपालिका, राज्यपाल, मुख्यमंत्री व मंत्रीमंडळ-कर्तव्ये, अधिकार व कार्य, राज्य विधीमंडळ- विधानसभा, विधानपरिषद व त्यांचे सदस्य, अधिकार, कार्य व कर्तव्ये, विधी समित्या इत्यादी</p>
६.	<p>भारताचा व महाराष्ट्राचा भूगोल - महाराष्ट्राचा व भारताचा प्राकृतिक (Physical) भूगोल, मुख्य प्राकृतिक (Physiographic) विभाग, हवामान शास्त्र (Climate), पर्जन्यमान व तापमान, पर्जन्यातील विभागवार बदल, नद्या, पर्वत व पठार, विविध भुरूपे, राजकीय विभाग, प्रशासकीय विभाग, नैसर्गिक संपत्ती- वने व खनिजे, मानवी व सामाजिक भूगोल, लोकसंख्या, लोकसंख्येचे स्थानांतर (Migration of Population) व त्याचे उगम (Source) आणि इष्टस्थानावरील (Destination) परिणाम, ग्रामीण वस्त्या व तांडे, झोपडपट्ट्या व त्यांचे प्रश्न.</p> <p>पर्यावरण - मानवी विकास व पर्यावरण, पर्यावरणपूरक विकास, नैसर्गिक साधनसंपत्तीचे संधारण विशेषतः वनसंधारण, विविध प्रकारची प्रदूषणे व पर्यावरणीय आपत्ती, पर्यावरण संवर्धनात कार्यरत असलेल्या राज्य / राष्ट्र/ जागतिक पातळीवरील संघटना / संस्था इत्यादी.</p>
७.	<p>सामान्य विज्ञान व तंत्रज्ञान —</p> <p>अ) भौतिकशास्त्र (Physics), ब) रसायनशास्त्र (Chemistry), क) प्राणीशास्त्र (Zoology), ड) वनस्पतीशास्त्र (Botany) इ) दूर संवेदन, हवाई व ड्रोन छायाचित्रण, भौगोलिक माहिती प्रणाली व त्याचे उपयोजन (Remote Sensing, Aerial and drone photography, Geographic Information System (GIS) and it's application etc.) फ) माहिती व संप्रेषण तंत्रज्ञान (Information and communication technology.)</p>
८.	<p>अर्थव्यवस्था व नियोजन, विकास विषयक अर्थशास्त्र</p> <p>१ समग्रलक्षी अर्थशास्त्र</p> <p>१.१ समग्रलक्षी अर्थशास्त्र: १.२ वृद्धी आणि विकास : १.३ सार्वजनिक वित्त : १.४ आंतरराष्ट्रीय व्यापार आणि आंतरराष्ट्रीय भांडवल:</p> <p>२ भारतीय अर्थव्यवस्था</p> <p>२.१ भारतीय अर्थव्यवस्था, भारतीय अर्थव्यवस्थेची आव्हाने व आर्थिक सुधारणा २.२ भारतीय शेती व ग्रामीण विकास: २.३ सहकार : २.४ मौद्रिक व वित्तीय क्षेत्र: २.५ सार्वजनिक वित्त आणि वित्तीय संस्था: २.६ उद्योग व सेवा क्षेत्र : २.७ पायाभूत सुविधा विकास : २.८ आंतरराष्ट्रीय व्यापार आणि भांडवल : २.९ महाराष्ट्राची अर्थव्यवस्था :</p>

महाराष्ट्र अराजपत्रित सेवा मुख्य परीक्षा (गट ब) / (गट क) २०२३

पेपर क्रमांक - १ : मराठी व इंग्रजी

१) मराठी भाषा (५०)

- (१) सर्वसामान्य शब्दसंग्रह / १५
- (२) वाक्यरचना / १३
- (३) व्याकरण / १२
- (४) म्हणी व वाक्प्रचार (अर्थ व उपयोग) / ५
- (५) उतान्यावरील प्रश्नोत्तरे / ५

(२) इंग्रजी भाषा / ५०

- (6) Common Vocabulary / 10
- (7) Sentence Structure / 20
- (8) Grammar / 10
- (9) Use of Idioms and Phrases / 5
- (10) Comprehension / 5

पेपर क्रमांक - २ : सामान्य अध्ययन व बुद्धिमापन चाचणी

- १) महाराष्ट्राचा भूगोल / १०
- २) पर्यावरण / ५
- ३) भारतीय राज्यघटना / १०
- ४) माहिती अधिकार अधिनियम, २००५ / ५
- ५) महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क, २०१५ / ५
- ६) समग्रलक्ष्यी अर्थशास्त्र / ५
- ७) भारतीय अर्थव्यवस्था / १०
- ८) सामान्य विज्ञान व तंत्रज्ञान / १०
- ९) माहिती व संप्रेषण तंत्रज्ञान / ५
- १०) चालू घडामोडी - जागतिक तसेच महाराष्ट्रासह भारतातील / १५
- ११) सामान्य बुद्धिमापन व आकलन / १०
- १२) अंकगणित आणि सांख्यिकी / १०

महाराष्ट्र अराजपत्रित सेवा मुख्य परीक्षा (गट क)

सहायक मोटार वाहन निरीक्षक मुख्य परीक्षा

Maharashtra Non Gazetted Services Main Examination (Group C)

Assistant Motor Vehicle Inspector Main Exam

-: परीक्षा योजना :-

प्रश्नपत्रिकांची संख्या - एक

विषय व सांकेतांक	दर्जा	माध्यम	प्रश्नसंख्या	गुण	परीक्षेचा कालावधी	प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप
यंत्र अभियांत्रिकी व स्वयंचल अभियांत्रिकी विषयावर आधारित (सांकेतांक क्र.२४)	विहित विषयातील पदविकेसमान	इंग्रजी	१५०	३००	दोड तास	वस्तुनिष्ठ बहुपर्यायी

नकारात्मक गुणदान -

१) प्रत्येक चुकीच्या उत्तराकरीता २५% किंवा १/४ एवढे गुण एकूण गुणांमधून वजा/ कमी करण्यात येतील.
२) एखाद्या प्रश्नाची एकापेक्षा अधिक उत्तरे दिली असल्यास अथवा ज्या उमेदवाराने उत्तरपत्रिकेत पूर्ण वर्तुळ चिन्हांकित केले नसेल अशा प्रश्नाचे उत्तर चुकीचे समजण्यात येऊन त्या प्रश्नाच्या उत्तराकरीता २५% किंवा १/४ एवढे गुण एकूण गुणांमधून वजा/कमी करण्यात येतील.
३) वरीलप्रमाणे कार्यपध्दतीचा अवलंब करताना एकूण अंतिम गुणांची बेरीज अपूर्णाकात आली तरीही ती अपूर्णाकातच राहिल व पुढील कार्यवाही त्याच्या आधारे करण्यात येईल.
४) एखाद्या प्रश्नाचे उत्तर अनुत्तरित असेल तर, अशा प्रकरणी नकारात्मक गुणांची पध्दत लागू असणार नाही.

-: अभ्यासक्रम :-

अ.क्र.	विषय
1	Strength of Materials: Simple stress, strain energy, shearing force and bending moment, moment of inertia, Principle planes and stresses, slope, and deflection. Direct and bending stresses, Theory of torsion, assumptions, torsional stresses, and strains.
2	Manufacturing Processes: Engineering materials and their properties, Metal cutting process: Turning, Drilling, Milling, Boring, Broaching, Finishing and super finishing. Plastics and their processing Metal joining processes, NC-CNC, and non-conventional machining methods.
3	Theory of Machines: Kinematics and dynamics of machines, role of friction, power transmission equipment such as fly wheel, clutch, belt drive and governors. Principle of gyroscopes and its effects, Applications of cams.
4	Hydraulics and hydraulic machineries: - Fluids and their properties, Laminar and turbulent flow, Bernoulli's Equation, Fluid Pressure, Pascal's Law, Surface tension, fluid flow and its measurement. Hydraulic turbines, Hydraulic pumps.

5	Thermal Engineering and refrigeration <i>Sources of energy:</i> Conventional and non-conventional, Laws of thermodynamics, Principle and working of heat engines, air compressors. Air Standard, vapors power and Gas power cycles. Refrigerator and heat pump, Vapor compression and vapor absorption refrigeration systems,
6	Industrial Engineering and Management: Types of Management and organization and their functions, Industrial acts, Types of production, plant layouts, process planning, work study, statistical quality control, Metrology.
7	Power Developing Systems and construction: chassis, layout types, Sub-systems of automobile. SI/CI -Two stroke, four stroke construction and working, types of Chassis and frames CRDI, MPFI system, Fuel pumps and fuel injector ECU for CI engine, Ignition systems used in the automobile.
8	Cooling and Lubrication systems: Cooling system: purpose, types of cooling system, troubles, and remedies of cooling system. lubrication systems: - Types of lubricants, multi viscosity oils, chassis lubrication. Engine lubrication: -types of lubricating systems, crankcase ventilation, Engine lubrication troubles and remedies.
9	Transmission systems: Construction and working of single plate, multi-plate, cone clutch, centrifugal clutch. Faults and remedies/repairs of clutches. Gear Box – Construction and working of sliding mesh, constant mesh, synchromesh, torque converter, Faults, and remedies/repairs of gear box.
10	Steering Systems and starting drives: Front axle, types of stub axle, steering geometry, Ackerman's mechanism. Under steer, over steer, steering linkage. Type of steering gears, Power steering wheel alignment, wheel balancing starter motor drive-Bendix drive, over running clutch drive, follow thru drive Construction and working of dynamo and alternator, specifications of alternator Cutouts, relay, and regulator.
11	Differential, rear axle and brakes: - Differential - function, construction, working Principle, Transfer case Types of rear axle: - semi-floating, full floating bearing, three quarter floating axle Types of brakes: - drum brakes, disk brakes. Hand Brake/ Parking Brake. hydraulic, air brakes, Brake troubleshooting, ABS.
12	Vehicle maintenance and Transport Management: Performance of vehicles, engine electrical and electronics, workshop layout, repairing and servicing, Emission measurements and control techniques. Elements of transport and its operations.
13	Automobile Electrical and Electronic systems, Battery, Starting system, Alternators, Charging, Inspection, and maintenance of electrical systems.
14	Introduction to Electric Vehicles: Introduction to Energy Storage Requirements in Hybrid and Electric Vehicles: - Battery based energy storage, Battery Specifications, Battery Management System.
15	Motor Vehicle Act and Road Safety Introduction to Vehicle Act and Road Safety, Licensing, registration, Motor Vehicle Act, Taxation, Insurance etc Organization structure of RTO Department, Passenger comfort and safety.

दिनांक - ५ डिसेंबर, २०२२

सचिव
महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग

दिवाणी न्यायाधीश कनिष्ठ स्तर व न्यायदंडाधिकारी प्रथम वर्ग परीक्षा – २०२३

Civil judge (Junior Div) & Judicial Magistrate (1st Class)

Preliminary Examination

- * Standard : Suitable to the post
- * Maximum Marks : 100
- * Medium : English
- * Duration : Two Hours
- * Nature of the paper : Objective type (multiple choice question)

पूर्वपरीक्षेचा अभ्यासक्रम

- १) कोड ऑफ क्रिमिनल प्रोसिजर
- २) सिव्हिल प्रोसिजर कोड
- ३) एव्हिडन्स अॅक्ट
- ४) ट्रान्सफर ऑफ प्रॉपर्टी अॅक्ट
- ५) स्पेसिफिक रिलिफ अॅक्ट
- ६) महाराष्ट्र रेंट कंट्रोल अॅक्ट
- ७) लिमिटेशन अॅक्ट
- ८) कॉन्स्टिट्युशन ऑफ इंडिया
- ९) इंडियन पिनल कोड
- १०) लॉ ऑफ कॉन्ट्रॅक्ट, सेल ऑफ गुड्स अॅक्ट अॅन्ड पार्टनरशिप अॅक्ट

- * **Syllabus for Competitive Examination to the post of recruitment for Civil judge (junior Division) & Judicial Magistrate (First Class) (Preliminary) Examination under judicial Service of the Government of Maharashtra .**

- 1) Code of Criminal Procedure
- 2) Civil Procedure Code
- 3) Evidence Act
- 4) Transfer of property Act
- 5) Specific Relief Act
- 6) Maharashtra Rent Control Act
- 7) Limitation Act
- 8) Constitution of India
- 9) Indian penal Code
- 10) Law of Contracts, Sale of Goods Act & Partnership

**Syllabus for Competitive Examination for recruitment to the posts of
Civil Judge (Junior Division)& Judicial Magistrate(First Class)(Main) Examination
under Judicial Service of the Government of Maharashtra.**

Standard : Suitable to the post

Nature of the paper : Conventional type

Medium : Marathi/English

Maximum Marks : 100

Duration : Three Hours

Paper-I

- (अ) सिविल प्रोसिजर कोड (Civil Procedure Code)
(ब) ट्रान्सफर ऑफ प्रॉपर्टी अॅक्ट (Transfer of Property Act)
(क) स्पेसिफिक रिलीफ अॅक्ट (Specific Relief Act)
(ड) लॉ ऑफ कॉन्ट्रॅक्ट्स, सेल ऑफ गुड्स अॅक्ट तसेच पार्टनरशीप अॅक्ट (Law of Contracts, Sale of Goods Act & Partnership Act.)

Paper-II

- (अ) इंडियन पिनल कोड (Indian Penal Code)
(ब) एव्हिडन्स अॅक्ट (Evidence Act)
(क) कोड ऑफ क्रिमिनल प्रोसिजर (Code of Criminal Procedure)
(ड) अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती [अत्याचार प्रतिबंधक] अधिनियम-1989 व नागरी हक्क संरक्षण अधिनियम - 1955 (Scheduled Castes & Scheduled Tribes [Prevention of Atrocities] Act-1989 And Protection of Civil Rights Act - 1955)
(इ) कायदेविषयक ताज्या घडामोडीबाबत निबंध (Essay On Current Legal Topic) [Approximately 800 Words]

मौखिक व व्यक्तीमत्त्व चाचणी - ५० गुण

महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या परीक्षेसाठी उपयुक्त प्रश्नसंग्रह भारताचा इतिहास आणि भारतीय राष्ट्रीय चळवळ

इतिहास विषयाचे घटक, उपघटक आणि महत्त्वाचे मुद्दे

- १) सिंधू खोरे आणि प्रागैतिहासिक काळ
- २) वैदिक संस्कृती, बौद्ध आणि जैन धर्म
- ३) मौर्य साम्राज्य आणि नंतर, गुप्त, वर्धन आणि नंतर
- ४) सातवाहन, वाकाटक, चालुक्य, राष्ट्रकूट, शिलाहार आणि यादव, दक्षिण भारत
- ५) दिल्ली सल्तनत आणि मुघल साम्राज्य
- ६) भक्ती आणि सुफी चळवळ
- ७) बहामनी आणि विजयनगर, मराठा साम्राज्य
- ८) युरोपियन आणि अँग्लो/ब्रिटिश युद्धे, ब्रिटिश प्रशासन – गव्हर्नर जनरल्स आणि व्हाईसरॉयांची भूमिका
- ९) ब्रिटिश राजवटीतील घटनात्मक सुधारणा, कायदे, आयोग व समित्या
- १०) सामाजिक व धार्मिक सुधारणा, संस्था, संघटना आणि नेते
- ११) शिक्षण, वृत्तपत्रे, ब्रिटिश राजवटीचा आर्थिक परिणाम
- १२) राष्ट्रवाद आणि राजकीय संघटनांचा उदय, काँग्रेस पक्ष – संस्थापक, अधिवेशने, ठराव आणि महत्त्वाचे नेते
- १३) क्रांतिकारक संघटना व क्रांतिकारकांचा राष्ट्रवाद, शेतकरी आंदोलन आणि कृषी सुधारणा, कामगार चळवळी आणि संघटना
- १४) स्वातंत्र्य चळवळी – स्वदेशी, असहयोग, सविनय कायदेभंग, भारत छोडो
- १५) मुस्लिम लीग आणि इतर, फाळणी, स्वातंत्र्य आणि संबंधित समस्या, संयुक्त महाराष्ट्र चळवळ, स्वातंत्र्योत्तर भारत

१) सिंधू खोरे आणि प्रागैतिहासिक काळ

- १) बातम्यांत झळकलेल्या राखीगडी ह्या गावामध्ये हडप्पा संस्कृतीचे अवशेष आढळून आले. हे गाव खालीलपैकी कोणत्या राज्यामध्ये आहे ?
  - १) मध्य प्रदेश
  - २) पंजाब
  - ३) हरियाणा
  - ४) गुजरात
- 1) Rakhigarhi, which was in the news recently, is a Harappan site located in which of the following state ?
  - 1) Madhya Pradesh
  - 2) Punjab
  - 3) Haryana
  - 4) Gujarat
- २) राजस्थानमध्ये मध्याश्म युगाची संस्कृती असणारे मोठे ठिकाण कोणते ?
  - १) बागोर
  - २) आदमगड
  - ३) प्रतापगड
  - ४) चोपनी-मंडो
- 2) Which of the following is a large Mesolithic site in Rajasthan?
  - 1) Bagor
  - 2) Adamgarh
  - 3) Pratapgarh
  - 4) Chopni-Mando

३) महाराष्ट्रातील मानवी वसाहतीच्या दृष्टीने मध्याश्मयुग आणि ताम्रपाषाण युगाच्या संदर्भासाठी ..... येथे संशोधन करण्यात आले.

१) पाटणे (जळगाव)   २) हातखंबा (रत्नागिरी)   ३) इनामगाव (पुणे)   ४) यापैकी सर्व

3) For the reference of Mesolithic Age and Copper Age in terms of human settlement in Maharashtra ..... was researched.

1) Patne (Jalgaon)   2) Hatkhamba (Ratnagiri)
3) Inamgaon (Pune)   4) All of these

४) पुढील विधाने वाचून योग्य पर्याय निवडा.

a) ऋग्वेदातील निव्वळ वाङ्मयीन पुराव्यावर विश्वास ठेवणे अशास्त्रीय आहे.

b) आर्यांचे आक्रमण झाल्याचा भौतिक पुरावाच उपलब्ध नाही.

c) पर्यावरणीय बदलांमुळे सिंधू संस्कृती लयाला गेल्याचे पुरावे आहेत.

पर्यायी उत्तरे :

१) (a),(b),(c) हे तीनही योग्य आहेत

२) (a) आणि (b) हे योग्य असून (c) हा त्यांचा परिणाम आहे.

३) (a) आणि (b) अयोग्य आहेत, (c) योग्य आहे.

४) (a),(b) आणि (c) हे तीनही अयोग्य आहेत.

4) Choose the correct option after carefully reading the sentences :

a) It is unscientific to believe only the literary evidence from the Rigveda.

b) There is no material evidence available of an Aryan Invasion.

c) There are evidences providing that the Indus Civilisation ended as a result of climatic changes.

d) He can removed from the post by impeachment.

Answer option :

1) (a), (b) and (c) all are correct.

2) (a) and (b) are correct and (c) is their result.

3) (a) and (b) are incorrect and (c) is correct

4) (a), (b) and (c) all are incorrect

५) संदर्भप्रणीत पुरातत्त्वशास्त्राच्या मते .....

a) संस्कृतीचा अभ्यास करताना केवळ शास्त्रीय पुराव्यांवर अवलंबून राहणे योग्य नाही.

b) उत्खननात मिळालेल्या वस्तूचा संदर्भ हा वस्तूचं कार्य समजून घेण्यासाठी आवश्यक आहे.

c) आर्यांमुळे मोहेंजोदारोचा सातवेळा नाश झाला.

d) मानवी संस्कृतीचा घटनाक्रम लिहिणे हे पुरातत्त्वशास्त्राचे मुख्य उद्दिष्ट आहे.

पर्यायी उत्तरे :

१) केवळ (d)

२) (a) आणि (b)

३) (b) आणि (d)

४) (b),(c) आणि (d)

5) According to Contextual Archaeology

a) It is not right to depend only on scientific evidences while studying a culture.

b) It is necessary to understand the context of an excavated material for understanding its function.

c) Mohenjodaro was destroyed seven times because of the Aryans.

d) The main aim of Archaeology is to record the chronology of human culture.

Answer Options :

Which of the above statements are correct?

1) Only (d)

2) (a) and (b)

3) (b) and (d)

4) (b),(c) and (d)

- ६) एकविसाव्या शतकातील पुरातत्त्व खूप वेगळे असेल कारण :
- १) संदर्भप्रणीत पुरातत्त्वशास्त्र नाकारले गेले आहे.
  - २) कार्यकारणभाव हा पुरातत्त्वांत महत्त्वाचा मानला जात आहे.
  - ३) आर्यांचे आक्रमण झाल्याचा भौतिक पुरावाच उपलब्ध नाही.
  - ४) प्राचीन मानवाच्या आर्थिक, सामाजिक परिस्थितीसोबतच मनोव्यापारांचाही अभ्यास आता सुरु झाला आहे.
- 6) Archaeology in the twenty-first century will be very different because :
- 1) Contextual Archaeology has been refuted.
  - 2) Cause and Effect relationship has gained great importance in Archaeology.
  - 3) Material evidence of Aryan invasion is not available.
  - 4) The mentalities of ancient humans are also being studied along with their social and economic condition.
- ७) विसाव्या शतकाच्या उत्तरार्धात पुरातत्त्वविद्येच्या क्षेत्रात कोणता नवा विचारप्रवाह रुजला ?
- a) पुरातत्त्वशास्त्रामध्ये इंग्लंड आणि अमेरिका तज्ज्ञांची मते सर्वमान्य झाली.
  - b) संदर्भप्रणीत पुरातत्त्वाला विरोध होऊ लागला.
  - c) प्राचीन मानवाच्या मनोव्यापारांचा अभ्यासाला सुरुवात झाली.
  - d) पुरातत्त्वविद्या ही विज्ञानासारख्या पद्धती आणि विविध शास्त्राच्या संकल्पना वापरू लागली.
- पर्यायी उत्तरे :**
- १) केवळ (d)   २) (c) आणि (d)   ३) (a),(b) आणि (c)   ४) (a),(c) आणि (d)
- 7) Which new ideology took roots in Archaeology in the second half of the twentieth century?
- a) Opinions of English and American experts in Archaeology gained acceptance.
  - b) There was resistance to Contextual Archaeology
  - c) Mentalities of the ancient humans began to be studied
  - d) Archaeology began using scientific methods and concepts of science.
- Answer option :**
- 1) Only (d)   2) (c) and (d)   3) (a), (b) and (c)   4) (a), (c) and (d)
- ८) जोड्या लावा
a) इयान हॉडर	i) कार्यकारणभाव
b) लुईस बिनफर्ड	ii) संदर्भप्रणीत पुरातत्त्व
c) डेव्हिड क्लार्क	iii) आंतरविद्याशाखीय पुरावे
d) नवपुरातत्त्व	iv) विज्ञानाच्या तत्त्वज्ञानाची पद्धत
- पर्यायी उत्तरे :**
(a)	(b)	(c)	(d)
१) (ii)	(iv)	(iii)	(i)
२) (iv)	(i)	(iii)	(ii)
३) (ii)	(iii)	(i)	(iv)
४) (ii)	(i)	(iii)	(iv)
- 8) Match the pairs
a) Ian Hodder	i) Relationship between Cause and Effect
b) Lewis Binford	ii) Contextual Archaeology
c) David Clarke	iii) Interdisciplinary evidences
d) New Archaeology	iv) Method of Scientific Philosophy

Answer Options :

	(a)	(b)	(c)	(d)
1)	(ii)	(iv)	(iii)	(i)
2)	(iv)	(i)	(iii)	(ii)
3)	(ii)	(iii)	(i)	(iv)
4)	(ii)	(i)	(iii)	(iv)

२) वैदिक संस्कृती, बौद्ध आणि जैन धर्म

१) जोड्या लावा :

महाजनपदे

a) काशी

b) कोसल

c) मगध

d) वत्स

राजा

i) बिंबिसार

ii) अश्वसेन

iii) उदयन

iv) प्रसेनजीत

पर्यायी उत्तरे :

	(a)	(b)	(c)	(d)
१)	(iii)	(i)	(iv)	(ii)
२)	(ii)	(iv)	(i)	(iii)
३)	(i)	(iii)	(iv)	(ii)
४)	(iv)	(iii)	(ii)	(i)

1) Match the following:

Mahajanapada

a) Kashi

b) Kosal

c) Magadha

d) Vatsa

King

i) Bimbisara

ii) Ashwasena

ii) Udayan

iv) Prasenjit

Answer options :

	(a)	(b)	(c)	(d)
1)	(iii)	(i)	(iv)	(ii)
2)	(ii)	(iv)	(i)	(iii)
3)	(i)	(iii)	(iv)	(ii)
4)	(iv)	(iii)	(ii)	(i)

३) मौर्य साम्राज्य आणि नंतर, गुप्त, वर्धन आणि नंतर

१) कौटिल्याने सर्व अमात्य, मंत्री आणि विभाग प्रमुख यांना ..... तीर्थ श्रेणीत विभाजित केले.

१) नऊ

२) बारा

३) पंधरा

४) अठरा

1) Kautilya categorises all the Amatyaa, Mantrins and Department Heads into Tirthas.

1) Nine

2) Twelve

3) Fifteen

4) Eighteen

२) मौर्यकालीन साम्राज्याचे प्रशासकीय सुविधेकरिता सहा प्रांतांमध्ये विभाजन करण्यात आले होते. या प्रांतांना ..... असे संबोधले जात होते.

- १) जनपद   २) चक्र   ३) पौर   ४) समाहर्ता

2) During the Mauryan Period, the empire was divided into six provinces for administrative purposes. The provinces were called

- 1) Janpad   2) Chakra   3) Pour   4) Samaharta

३) अशोकाचे प्रस्तरलेख व ते जेथे सापडते त्या स्थळाच्या जोड्या लावा.

प्रस्तरलेख

स्थळ

a) कालसी	i) डेहराडून
b) मन्सेरा	ii) हजार जिल्हा, पाकिस्तान
c) धौली	iii) ओरिसा (ओडिशा)
d) शहबाजगढी	iv) पाकिस्तानातील पेशावर

पर्यायी उत्तरे :

(a) (b) (c) (d)

- १) (ii) (iii) (iv) (i)
२) (i) (iv) (iii) (ii)
३) (i) (ii) (iii) (iv)
४) (iv) (iii) (i) (ii)

3) Match the Ashokan inscriptions and the places they are found in.

Inscription

Place

a) Kalsi	i) Dehradun
b) Mansera	ii) Haiara district, Pakistan
c) Dhauli	iii) Orissa (Odisha)
d) Shahbajgadhi	iv) Peshawar in Pakistan

Answer options :

(a) (b) (c) (d)

- 1) (ii) (iii) (iv) (i)
2) (i) (iv) (iii) (ii)
3) (i) (ii) (iii) (iv)
4) (iv) (iii) (i) (ii)

४) प्लेटोच्या पुढीलपैकी कोणत्या पुस्तकांमध्ये त्यांचे शैक्षणिक विचार समाविष्ट आहेत ?

- १) गॉर्जिएस आणि फिडो (Gorgias and Phaedo)
२) सोफिस्ट आणि लायासिस (Sophist and Lycis)
३) लॉज आणि रिपब्लिक (Laws and Republic)
४) परमेनाइड्स आणि प्रोटेगोरस (Parmenides and Protagoras)

4) Which of the following books of Plato consists of his educational thoughts ?

- 1) Gorgiao and Phaedo   2) Sophist and Lycis
3) Laws and Republic   4) Parmenides and Protagoras

४) सातवाहन, वाकाटक, चालुक्य, राष्ट्रकूट, शिलाहार आणि यादव, दक्षिण भारत

५) दिल्ली सल्तनत आणि मुघल साम्राज्य

- १) इ.स. १२०६ ते १२९० या काळात राज्य केलेल्या गुलाम घराण्याची स्थापना कोणी केली ?
a) महमूद गझनी   b) मुहम्मद घोरी   c) कुतुबुद्दीन ऐबक   d) इल्तुतमिश
वरीलपैकी कोणते विधान/विधाने बरोबर आहेत ?
१) फक्त (a) आणि (c)   २) फक्त (b) आणि (d)   ३) फक्त (a)   ४) फक्त (c)
- 1) Who founded the Slave Dynasty which ruled from 1206 to 1290?
a) Mahmud Ghazni   b) Muhammad Ghori
c) Qutb-ud-Din Aibak   d) Iltutmish
Which of the statement/s given above is/are correct?
1) Only (a) and (c)   2) Only (b) and (d)   3) Only (a)   4) Only (c)
- २) उत्तर भारताविषयी तपशीलवार माहिती असलेला तहकिक-इ-हिंद हा ग्रंथ कोणी लिहिला ?
१) महमूद गझनी   २) अल्बिरूनी   ३) इब्न बतुता   ४) अब्दुल रझाक
- 2) Who wrote the book called Tahqiq-i-Hind, which gives a detailed description of North India?
1) Mahmud Ghazni   2) Al-Biruni   3) Ibn Battuta   4) Abdul Razzak
- ३) कोणत्या मोगल राज्याच्या परवानगीने सुरत येथे ब्रिटिशांनी आपली पहिली फॅक्टरी स्थापन केली ?
१) अकबर   २) जहाँगीर   ३) हुमायून   ४) शहाजहान
- 3) The first English factory was established at Surat with permission of which Mughal King ?
1) Akbar   2) Jahangir   3) Humayun   4) Shah Jahan
- ४) जोड्या जुळवा :
a) गुलबदन बेगम   i) सुलेखनात तरबेज
b) सलीमा सुलताना   ii) उच्च शिक्षित आणि फारसी भाषेचे उत्तम ज्ञान
c) जहाँआरा बेगम   iii) हुमायूननामा
d) ज़ेबुनिसा   iv) फारसीत कविता लिहीत असे
- पर्यायी उत्तरे :
(a) (b) (c) (d)
१) (iii) (ii) (i) (iv)
२) (ii) (i) (iv) (iii)
३) (iii) (iv) (ii) (i)
४) (iv) (iii) (i) (ii)
- 4) Match the following :
a) Gulbadan Begam   i) Expert in Calligraphy
b) Salima Sultana   ii) Highly educated and well read in Persian
c) Jahanara Begam   iii) Humayunnamah
d) Zeb-un-Nisa   iv) Wrote poem in Persian

Answer Options :

- (a) (b) (c) (d)
1) (iii) (ii) (i) (iv)
2) (ii) (i) (iv) (iii)
3) (iii) (iv) (ii) (i)
4) (iv) (iii) (i) (ii)

६) भक्ती आणि सुफी चळवळ

- १) 'हे खरे महाराष्ट्राचे नाथ' असे संत एकनाथांबद्दल कोणी म्हटले आहे ?
१) लोकमान्य टिळक २) विष्णुबुवा ब्रह्मचारी
३) न्यायमूर्ती म. गो. रानडे ४) रा. गो. भांडारकर
- 1) He is the real 'Nath of Maharashtra'. Who said this about Sant Eknath ?
1) Lokmanya Tilak 2) Vishnubuva Brahmachari
3) Justice M.G. Ranade 4) R.G. Bhandarkar
- २) गावे व संत यांच्या जोड्या जुळवा :
गावे संत
a) पैठण i) सोपानदेव
b) एदलाबाद ii) एकनाथ
c) सासवड iii) मुक्ताबाई
d) आरणगाव iv) सावंता माळी
- पर्यायी उत्तरे :
(a) (b) (c) (d)
१) (ii) (iii) (i) (iv)
२) (iii) (iv) (i) (ii)
३) (iv) (iii) (ii) (i)
४) (i) (ii) (iii) (iv)
- 2) Match the following Places with the Saints :
Place Saint
a) Paithan i) Sopandeo
b) Edalabad ii) Eknath
c) Saswad iii) Muktabai
d) Aarangaon iv) Savtamali

Answer Options :

- (a) (b) (c) (d)
1) (ii) (iii) (i) (iv)
2) (iii) (iv) (i) (ii)
3) (iv) (iii) (ii) (i)
4) (i) (ii) (iii) (iv)

७) बहामनी आणि विजयनगर, मराठा साम्राज्य

८) युरोपियन आणि अँग्लो/ब्रिटिश युद्धे, ब्रिटिश प्रशासन – गव्हर्नर जनरल्स व व्हाईसरॉय

- १) युरोपियन आणि अँग्लो/ब्रिटिश युद्धे
- २) १८५७ चा उठाव
- ३) ब्रिटिश प्रशासन – गव्हर्नर जनरल्स व व्हाईसरॉय

१) युरोपियन आणि अँग्लो/ब्रिटिश युद्धे

- १) ब्रिटिश ईस्ट इंडिया कंपनी बदल काय सत्य आहे ?
  - a) ब्रिटिश ईस्ट इंडिया कंपनीला भारतीय शेतकऱ्यांच्या प्रकृतीची विशेष काळजी होती.
  - b) ब्रिटिश ईस्ट इंडिया कंपनीने अफूच्या लागवडीस प्रोत्साहन दिले.
  - c) कंपनीने कालवे व धरणे बांधली
  - d) कंपनीच्या अधिकाऱ्यांनी मद्य विक्रेत्यांबरोबर नफा वाटून घेतला.
- पर्यायी उत्तरे :
  - १) (a) आणि (b) सत्य आहेत
  - २) (b) आणि (d) सत्य आहेत
  - ३) (b) आणि (c) सत्य आहेत
  - ४) फक्त (b) सत्य आहेत
- 1) What is true about the British East India Company ?
  - a) The British East India Company was more concerned about the health of the Indian farmers.
  - b) The British East India Company encouraged the planting of poppy plants.
  - c) The Company built canals and dams.
  - d) The Company officials shared profits with the liquor shopkeepers.

Answer Options :

- 1) (a) and (b) are true
- 2) (b) and (d) are true
- 3) (b) and (c) are true
- 4) (b) alone is true

- २) इ.स. १६१९ पर्यंत ..... येथे इंग्रज वखारी स्थापन झाल्या होत्या.
  - a) अहमदाबाद
  - b) फोर्ट सेंट जॉर्ज (मद्रास)
  - c) भडोच
  - d) आग्रा

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त (a) आणि (b)
  - २) फक्त (a), (b) आणि (c)
  - ३) फक्त (a), (c) आणि (d)
  - ४) (a), (b), (c) आणि (d)
- 2) By 1619 A.D., English factories were established at
    - a) Ahmedabad
    - b) Fort St. George (Madras)
    - c) Broach
    - d) Agra

Answer Options :

- 1) Only (a) and (b)
- 2) Only (a), (b) and (c)
- 3) Only (a), (c) and (d)
- 4) (a), (b), (c) and (d)

- ३) सिराज उद्दौलाने कलकत्ता जिंकून घेतल्यावर त्याचे ..... असे नाव ठेवले.
  - १) दौलत नगर
  - २) अलीनगर
  - ३) सेरामपूर
  - ४) वरीलपैकी नाही
- 3) Siraj Uddaula after conquering Calcutta named it .....
  - 1) Daulat Nagar
  - 2) Alinagar
  - 3) Serampore
  - 4) None of the above

- ४) १७५७ च्या प्लासीच्या लढाईनंतर इंग्रजांनी मीर जाफरला कोणत्या प्रांताचा नवाब म्हणून नियुक्त केले ?
१) मद्रास २) बंगाल ३) बिहार ४) ओरिसा
- 4) The British appointed Mir Jafar as the Nawab of after the Battle of Plassey in 1757.
1) Madras 2) Bengal 3) Bihar 4) Orissa
- ५) ब्रिटिश ईस्ट इंडिया कंपनीला जकात न भरण्याची सूट कोणी नाकारली होती ?
१) राजपुत्र सुजा २) मुर्शिद कुली जाफर खान
३) मीर जाफर ४) मीर कासिम
- 5) Who had refused to give the concession of exemption from payment of custom duty, to the British East India Company ?
1) Prince Shuja 2) M Murshid Quli Jafar Khan
3) Mir Jafar 4) Mir Kasim
- ६) आदिवासी उठावाविषयी कोणती विधाने चुकीची आहेत ?
अ) १८१८ मध्ये भिल्लांनी सातमाळा आणि अजिंठा भागात उठाव केला.
ब) कॅ. दुसार्टने भिल्लांचा प्रमुख शेख दुल्ला यास पकडून कठोर शिक्षा केली.
क) १८२२ मध्ये हिरा नावाच्या भिल्लाच्या नेतृत्वाखाली उठाव सुरू झाले.
ड) कॅ. जेल याने १८४५ मध्ये भिल्लांचे बंड शमविण्याचा प्रयत्न केला.
पर्यायी उत्तरे :
१) फक्त अ आणि ब २) फक्त क ३) फक्त ब, क आणि ड ४) फक्त ड
- 6) Which statements are false regarding the Revolt of the Tribal People ?
a) The Bhils revolted in 1818 at Satmal and Ajantha.
b) Capt. Dusart captured and punished Sheikh Dhulla, the leader of Bhils.
c) The Revolts of Bhils started under the leadership of Hira in 1822,
d) Capt. Jell tried to suppress the Revolt of Bhils in 1845.
Answer Options :
1) Only a and b 2) Only c 3) Only b, c and d 4) Only d
- ७) शेख दुल्ला कोण होते ?
१) ते निझामाचे अधिकारी होते २) ते मुगलांचे अधिकारी होते
३) ते पेंढार्यांचे प्रमुख होते ४) ते विणकरांचे प्रमुख होते
- 7) Who was Sheikh Dullah ?
1) He was the officer of the Nizam. 2) He was the officer of the Mughals.
3) He was the chief of the Pendharis. 4) He was the chief of the Weavers.
- ८) संथाळांच्या उठावाबाबत कोणती विधाने चुकीची आहेत ?
a) संथाळांच्या आर्थिक शोषणाची माहिती 'पंजाब रिव्यू' मध्ये आलेली आहे.
b) संथाळांनी 'सत्याचे राज्य' स्थापन करण्याचा निर्णय घोषित केला.
c) संथाळाचा पुढारी कान्हू विश्वासघाताने पकडला गेला.
d) ओ मॅली या अधिकाऱ्याने संथाळांच्या चकमकीचा वृत्तांत दिला आहे.
पर्यायी उत्तरे :
१) (b), (d) विधाने चुकीची आहेत. २) (a), (b) (c) विधाने चुकीची आहेत.
३) (b), (c), (d) विधाने चुकीची आहेत. ४) (a), (c) विधाने चुकीची आहेत.

- 8) Which of the following statements are false regarding revolt of Santhala ?
- Economic exploitation of Santhala is presented in Punjab Review.
  - Santhala declared the decision of establishment of 'State of Truth'.
  - Kanhu the leader of Santhala was treacherously kidnapped.
  - O Mauli, the officer gave the report of duel of Santhala.

Answer Options :

- (b), (d) statements are false
- (a), (b), (c) statements are false
- (b), (c), (d) statements are false
- (a), (c) statements are false

२) १८५७ चा उठाव

- १) जोड्या लावा :

उठाव केंद्र

- कोल्हापूर
- जमखंडी
- औरंगाबाद
- नरगुंद

पर्यायी उत्तरे :

	अ	ब	क	ड
१)	i	ii	iii	iv
२)	ii	i	iv	iii
३)	ii	iv	iii	i
४)	i	ii	iii	iv

नेतृत्व

- आप्पासाहेब पटवर्धन
- चिमासाहेब
- बाबासाहेब भावे
- फिदा अली

- 1) Match the following :

Revolt Centre

- Kolhapur
- Jamkhandi
- Aurangabad
- Nargund

Leadership

- Appasaheb Patvardhan
- Chimasaheb
- Babasaheb Bhawe
- Phida Ali

Answer options :

	(a)	(b)	(c)	(d)
1)	(i)	(ii)	(iv)	(iii)
2)	(ii)	(i)	(iv)	(iii)
3)	(ii)	(iv)	(iii)	(i)
4)	(i)	(ii)	(iii)	(iv)

- २) १८५७ च्या उठावा संदर्भातील पुढीलपैकी कोणती विधाने बरोबर आहेत ?
- १८५७ साली खानदेशात कजारसिंग यांच्या नेतृत्वाखाली उठाव झाला.
  - रघु भांगडिया यांच्या नेतृत्वात नागपूर भागात उठाव झाला.
  - खानदेशातील आदिवासी ४०० भिल्ल स्त्रिया सहभागी झाल्या होत्या.
  - सातपुडा भागात शंकरशाहाच्या नेतृत्वाखाली उठाव करण्यात आला.

पर्यायी उत्तरे :

- (अ) आणि (ब) फक्त
- (ब) आणि (क) फक्त
- (अ), (क) आणि (ड) फक्त
- (क) आणि (ड) फक्त

- 2) Which of the following statements regarding the uprising of 1857 is correct?
a) In the year 1857, an uprising took place in Khandesh under the leadership of Qajar Singh.
b) An uprising took place in Nagpur area under the leadership of Raghu Bhangdia.
c) Tribal 400 Bhil women from Khandesh participated.
d) Uprising was led by Shankarshah in Satpura area.

Answer Options :

- 1) (a) and (b) only   2) (b) and (c) only   3) (a), (c) and (d) only   4) (c) and (d) only

- 3) १८५७ च्या उठावात ब्रिटिशांना मदत करणाऱ्या पुढील व्यक्तींपैकी विजोड व्यक्ती ओळखा.
१) सालार जंग   २) जंग बहादूर   ३) औंधच्या बेगम   ४) दोस्त मोहम्मद
3) Pick out the odd one from the following persons who had assisted the British during the Revolt of 1857.
1) Salar Jung   2) Jung Bahadur   3) Begum of Oudh   4) Dost Mohammad

- ४) १८५७ च्या उठावाविषयी खालीलपैकी कोणती विधाने बरोबर आहे ?
अ) भोरचे पंतसचिव चिमणाजी रघुनाथ (प्रथम) यांनी रंगो बापूजी गुप्ते यांना विश्वासघाताने इंग्रजांच्या हवी केले.
ब) नागपूरच्या भोसले घराण्यातील राणी बाकाबाई यांनी बडवाल्यांना पाठिंबा दिला.
क) कोल्हापूरच्या छत्रपतींच्या घराण्यातील चिमासाहेब उठावात सामील झाले.
ड) रंगो बापूजी गुप्तेचे चिरंजीव सीतारामपंत व सावंतवाडीचे रामजी शिरसाळ यांनीही उठाव केला.

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त अ आणि क   २) फक्त ब, क आणि ड
३) फक्त अ, क आणि ड   ४) फक्त क आणि ड

- 4) Which of the following statements are true regarding the Revolt of 1857 ?
a) With treacherous attitude Pant Sachiv of Bhor Chimanji Raghunath (first) tendered Rango Bapuji Gupte to the Britishers.
b) Rani Bakabai of Nagpur Bhosale Dynnsty supported the revolters.
c) Chimasaheb of Chatrapati Kolhapur Dynasty participated in revolt.
d) Son of Rango Bapuji Gupte Sitarampant and Ramji Shirssl of Sawantwadi also participated in the Revolt.

Answer Options :

- 1) Only a and c   2) Only b, c and d   3) Only a, c and d   4) Only c and d

- ५) महाराष्ट्रातून अंदाजानात पाठविलेले कैदी आणि त्यांची राहण्याची ठिकाणे यांच्या जोड्या जुळवा.

- a) अधुरिआ   i) नगर
b) पांडू भोरजी   ii) खानदेश यावल
c) धर्मा सुभान   iii) नाशिक
d) धोंडी बिरबल   iv) पंढरपूर

पर्यायी उत्तरे :

- (a) (b) (c) (d)
१) (ii) (iv) (i) (iii)
२) (ii) (i) (iv) (iii)
३) (iv) (iii) (ii) (i)
४) (iii) (ii) (iv) (i)

- 5) Match the following prisoners sent from Maharashtra to Andaman with their place of residence.
a) Adhuria	i) Nagar
b) Pandu Bhorji	ii) Khandesh Yaval
c) Dharma Subhan	iii) Nashik
d) Dhondi Birbal	iv) Pandharpur

Answer Options :

	(a)	(b)	(c)	(d)
1)	(ii)	(iv)	(i)	(iii)
2)	(ii)	(i)	(iv)	(iii)
3)	(iv)	(iii)	(ii)	(i)
4)	(iii)	(ii)	(iv)	(i)

3) ब्रिटिश प्रशासन - गव्हर्नर जनरल्स व व्हाईसरॉय

- 9) पुढील वाक्यात कोणाचे वर्णन केले आहे ?
- a) ते प्राच्य विद्येचे उत्तम अभ्यासक होते.
b) त्यांना सर्वोच्च न्यायालयाचे न्यायाधिश नेमले होते.
c) ते हिब्रू, अरबी, फारसी, तुर्की भाषात निष्णात होते आणि त्यांना चिनी भाषेचे जुजबी ज्ञान होते.
d) त्यांना संस्कृतचेही ज्ञान होते.

पर्यायी उत्तरे :

१) माऊंटस्टुअर्ट एलफिन्स्टन	२) सर विल्यम जोस
३) फ्रान्स बॉप	४) आंकेतील दूपेरॉन

- 1) Who is described in the following sentences ?

- a) He was orientalist par excellence.
b) He was appointed as a judge of Supreme Court.
c) He was conversant with Hebrew, Arabic, Persian, Turkish and had a smattering of Chinese.
d) He had knowledge of Sanskrit Too.

Answer options :

1) Mountstuart Elphinstone	2) Sir William Jones
3) Franz Bopp	4) Anquetil Duperron

- २) खालील वर्णनावरून योग्य पर्याय निवडा :

- a) या कॉलेजची स्थापना लॉर्ड वेलस्लीने केली.
b) कलकत्ता येथे ते स्थित होते.
c) इ.स. १८०० मध्ये ते स्थापन झाले.
d) कंपनीच्या नागरी सेवकांना येथे खास प्रशिक्षण दिले जात होते.

पर्यायी उत्तरे :

१) बॅप्टिस्ट मिशनरी कॉलेज	२) जनरल असेंब्लीज इन्स्टिट्यूशन
३) प्रेसिडेन्सी कॉलेज	४) फोर्ट विल्यम कॉलेज

- 2) Select the correct option based on the description given below :

- a) This college was founded by Lord Wellesley.
b) It was located in Calcutta.
c) It was founded in 1800 A.D.
d) The civil servants of the company were given special training here.

Answer Options :

1) Baptist Missionary College	2) General Assembly's Institution
3) Presidency College	4) Fort William College

- ३) १८४७ मध्ये मुंबई बंदर व कापूस उत्पादन करणारे विभाग यांना जोडणारी रेल्वे सुरु करावी अशी मागणी प्रथम कोणी केली होती ?
१) ब्राईट २) जॉन लाईट ३) विलोगबी ४) प्रेस्कॉट
- 3) In 1847 who was the first to demand the launch of a railway connecting the Mumbai port and the cotton producing regions ?
1) Bright 2) George Layite 3) Willogby 4) Prescott

- ४) ओ'मैले यांनी ब्रिटिश प्रशासनाच्या काळातील बॉम्बे प्रेसिडेन्सीच्या अखत्यारीत काही जिल्ह्याधिकार्यांनी दर्शविलेल्या वीरपणाच्या कार्याचा उल्लेख केला आहे. याबाबत योग्य विधान म्हणजे :
a) प्लेगच्या साथी दरम्यान, आर. बी. स्टुअर्ट यांनी स्वतःच्या हातांनी काही मृतदेह दफन केली होती.
b) कॉलराच्या साथी दरम्यान, मार्टिन वुड यांनी लोकांमधील भीती कमी करण्यासाठी आजारी असलेल्या व्यक्तींबरोबर जेवण केले होते.

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त (a) २) फक्त (b) ३) (a) आणि (b) ४) यापैकी नाही
- 4) O'Malley referred to the acts of heroism displayed by some Collectors in the Bombay Presidency during British Administration. In this regard correct statement/s is/are :
a) During a plague epidemic, R.B. Stewart buried corpses with his own hand.
b) During a cholera epidemic, Martin Wood ate his meals with the sick to reduce the panic of the people.

Answer Options :

- 1) Only (a) 2) Only (b) 3) (a) and (b) 4) None of the above
- ५) भारताच्या दळणवळण क्षेत्राच्या विकासाविषयी खालीलपैकी कोणती विधाने बरोबर आहेत ?
a) सार्वजनिक बांधकाम खाते लॉर्ड डलहौसीच्या काळात निर्माण केले गेले.
b) लॉर्ड कॉर्नवॉलीस व जॉन शोअरच्या काळात रस्त्यांच्या बांधकामास मोठी चालना मिळाली.
c) रेल्वेच्या सुरुवातीच्या काळात ब्राड गेजचे मार्ग बांधण्यात आले.
d) नागपूर परिषदेने सरकारला 'वीस वर्षांची रस्ता सुधार योजना' सादर केली.

पर्यायी उत्तरे :

- १) (a), (b) आणि (d) विधाने बरोबर आहेत २) (a) आणि (d) विधाने बरोबर आहेत
३) (a), (b) आणि (c) विधाने बरोबर आहेत ४) (b), (c) आणि (d) विधाने बरोबर आहेत
- 5) Which of the following statements are true regarding the development of transport infrastructure in India ?
a) The Public Work Department was created during the time of Lord Dalhousie.
b) During the reigns of Lord Cornwallis and John Shore road construction gained momentum.
c) Broad gauge tracks were built during the early days of the railway.
d) Nagpur Council Presented 'Twenty Years Road Development Programme' to the Government.

Answer options :

- 1) (a), (b) and (d) statements are correct 2) (a) and (d) statements are correct
3) (a), (b) and (c) statements are correct 4) (b), (c) and (d) statements are correct
- ६) लॉर्ड जॉर्ज आपल्या भाषणातून एका संस्थेची पोलादी चौकट कधीही खिळखिळी करणार नाही, असे सांगितले. ती संस्था कोणती ?
१) ब्रिटिश इंडियन सिव्हिल सर्व्हिस २) इंग्रजी संसद
३) इंग्रजी शिक्षण ४) जातिव्यवस्था

- 6) Lloyd George said in his speech that steel frame of an organization will never be nailed. What is that organization?
1) British Indian Civil Service   2) English Parliament
3) English education   4) Caste system
- ७) लॉर्ड मेयो यांच्या संदर्भात, हे/ही विधान/विधाने सत्य आहे/आहेत.
१) त्यांना कारागृह सुधारण्यात स्वारस्य होते.
२) अफगाणिस्तानचे अमीर शेर अली यांच्याशी त्यांचे मैत्रीपूर्ण संबंध होते.
३) एका कैद्याने त्यांची हत्या केली.
४) (१), (२), (३) सर्व सत्य आहेत.
- 7) With reference to Lord Mayo, this/these statement/s is/are true.
1) He was interested in Jail Reforms.
2) He had friendly relationship with Sher Ali, the Ameer of Afghanistan.
3) He was murdered by a prisoner.
4) (1), (2), (3) all are true.
- ८) लॉर्ड ..... याने असे मत मांडले होते की बालविवाह आणि सक्तीचे वैधव्य या एकाच समस्येच्या दोन बाजू होत्या.
१) रिपन   २) लिटन   ३) बेंटिंक   ४) डलहौसी
- 8) Lord ..... had opined that child marriages and compulsory widowhood were two evils which belonged to two sides of the same coin.
1) Ripon   2) Lytton   3) Bentinck   4) Dalhousie
- ९) मुंबईमध्ये खालीलपैकी कोणत्या दोन ठिकाणी ब्रिटिशांच्या काळात मीठाच्या पेठा होत्या ?
१) छ. शिवाजी महाराज टर्मिनस व वडाळा   २) भेंडी बाजार व वडाळा
३) चर्नी रोड व वडाळा   ४) पनवेल व वडाळा
- 9) Which of the following two places in Mumbai had Salt Markets during the British time?
1) C.S.M.T. and Wadala   2) Bhendi Bazar and Wadala
3) Charni Road and Wadala   4) Panvel and Wadala

(९) ब्रिटिश राजवटीतील घटनात्मक सुधारणा, कायदे, आयोग व समित्या

- १) ब्रिटिश राजवटीतील घटनात्मक सुधारणा, कायदे
२) ब्रिटिश राजवटीतील महत्त्वाचे कायदे
३) आयोग व समित्या

१) ब्रिटिश राजवटीतील घटनात्मक सुधारणा, कायदे

- १) पुढील कायदे त्यांच्या कालक्रमानुसार चढत्या क्रमाने लावा :
a) चार्टर कायदा, १७९३   b) नियमनांचा कायदा   c) पिटचा इंडिया कायदा   d) भारतीय कौन्सिल कायदा
पर्यायी उत्तरे :
१) (a), (b), (c), (d)   २) (b), (c), (a), (d)   ३) (c), (d), (a), (b)   ४) (d), (b), (a), (c)
- 1) Arrange the Acts in their chronological ascending order.
a) Charter Act of 1793   b) Regulating Act   c) Pitt's India Act   d) Indian Council Act

Answer options :

- 1) (a), (b), (c), (d)   2) (b), (c), (a), (d)   3) (c), (d), (a), (b)   4) (d), (b), (a), (c)

- 6) The phrase 'Kimberly Clause' was used in which of the following Acts ?
1) Indian Council Act of 1861
2) Indian Act of 1858
3) Indian Council Act of 1892
4) Reforms Act of 1909
- ७) १९११ मध्ये शाही विधिमंडळात ..... यांनी सक्तीचे आणि मोफत प्राथमिक शिक्षण सुरू करावे असे विधेयक मांडले.
१) गोपाळ कृष्ण गोखले
२) गोपाळ गणेश आगरकर
३) दादाभाई नौरोजी
४) धोंडो केशव कर्वे
- 7) In 1911 ..... introduced a bill for introduction of compulsory and free primary education in the Imperial Legislative Council.
1) Gopal Krishna Gokhale
2) Gopal Ganesh Agarkar
3) Dadabhai Naoroji
4) Dhondo Keshav Karve
- ८) १९३५ च्या कायद्याचे महत्त्वाचे वैशिष्ट्य कोणते ?
१) प्रांतात द्विदल शासन पद्धती
२) हिंदू-मुस्लीम ऐक्य
३) प्रांतीय स्वायत्तता
४) हिंदुस्तानची फाळणी
- 8) What are the important features of the Act of 1935?
1) Two-party system of governance in the province
2) Hindu-Muslim unity
3) Provincial Autonomy
4) Partition of India
- ९) इ.स. १९३५ च्या भारत शासन कायद्याद्वारे कोणती संस्था स्थापनेची तरतूद केली ?
a) फेडरल कोर्ट
b) रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडिया
c) फेडरल रेल्वे
d) डाय कमिश्नर
पर्यायी उत्तरे :
१) (a), (c) व (d)
२) (a), (b) व (c)
३) (a), (b) व (d)
४) यापैकी सर्व
- 9) Government of India Act of 1935 provided for establishment of which institutes ?
a) Fedral Court
b) Reserve Bank of India
c) Fedral Railway
d) High Commissioner
Answer options :
1) (a), (c) and (d)
2) (a), (b) and (c)
3) (a), (b) and (d)
4) All of the above
- १०) १९३५ च्या कायद्याने हाय कमिश्नर चे पद कायम ठेवण्यात आले व त्यांचे प्रमुख काम म्हणजे .....
a) भारत सरकारला लागणारे साहित्य खरेदी करणे
b) इंग्लंड मधील भारतीय विद्यार्थ्यांच्या सोयीकडे लक्ष पुरविणे
c) भारतीय व्यापार आयुक्ताच्या कार्यावर देखरेख ठेवणे
d) भारतात सामाजिक सुधारणा करणे
पर्यायी उत्तरे :
१) विधाने (a), (b) आणि (c) योग्य आहेत
२) विधाने (a) आणि (b) योग्य आहेत
३) विधाने (a) आणि (c) योग्य आहेत
४) विधाने (a) आणि (d) योग्य आहेत
- 10) The post of High Commissioner was retained by the 1935 Act and his main duties were to
a) Procure materials required by the Government of India
b) Look after the needs of Indian students in England
c) Monitor the work of the Commissioner of Trade in India
d) Carry out social reforms in India
Answer Options :
1) Statements (a), (b) and (c) are correct
2) Statements (a) and (b) are correct
3) Statements (a) and (c) are correct
4) Statements (a) and (d) are correct

- ११) १८ जुलै, १९४७ रोजी ब्रिटिश पार्लियामेंटने कोणत्या कायद्याला मान्यता दिली ?
a) भारतीय फाळणी कायदा b) भारतीय स्वातंत्र्याचा कायदा
c) घटना मसुदा कायदा d) घटनादुरुस्ती कायदा
वरीलपैकी कोणते विधान/विधाने बरोबर आहे/आहेत ?
१) फक्त (a) आणि (c) २) फक्त (a) आणि (b) ३) फक्त (a) ४) फक्त (b)
- 11) Which Act was sanctioned by British Parliament on 1gth July, 1947?
a) Indian Partition Act b) Indian Independence Act
c) Draft Constitution Act d) Constitutional Amendment Act
Which of the statement/s given above is/are correct?
1) Only (a) and (c) 2) Only (a) and (d) 3) Only (a) 4) Only (b)

२) ब्रिटिश राजवटीतील महत्त्वाचे कायदे

- १) १८७८ मधील 'व्हर्नाक्युलर प्रेस अॅक्ट' कोणी रद्द केला ?
१) लॉर्ड लिटन २) लॉर्ड रिपन ३) जॉन अॅडम ४) लॉर्ड विल्यम बेंटिंग
- 1) Who repealed the Vernacular Press Act of 1878 ?
1) Lord Lytton 2) Lord Ripon 3) John Adam 4) Lord William Bentick
- २) क्रांतिकारकांचे स्वातंत्र्याचे प्रयत्न हाणून पाडण्यासाठी केलेले कायदे :
a) १९१० चा इंडिया प्रेस अॅक्ट
b) १९११ चा राजद्रोह सभा कायदा
c) १९१३ चा फौजदारी कायदा (दुरुस्ती)
पर्यायी उत्तरे :
१) फक्त (a) आणि (c) २) फक्त (a) आणि (b)
३) फक्त (b) आणि (c) ४) (a), (b) आणि (c)
- 2) Laws enacted to thwart the freedom struggle of the revolutionaries :
a) The Indian Press Act of 1910
b) The Seditious Meetings Act of 1911
c) The Criminal Law (Amendment) Act of 1913 Answer Options :
Answer Options :
1) Only (a) and (c) 2) Only (a) and (b) 3) Only (b) and (c) 4) (a), (b) and (c)
- ३) भारतात पहिली फॅक्टरी अॅक्ट कोणत्या वर्षी पारित करण्यात आला ?
१) १८९१ २) १८८१ ३) १८७५ ४) १८८९
- 3) In which year the First Factory Act was passed in India?
1) 1891 2) 1881 3) 1875 4) 1889
- ४) कारखाने अधिनियम १९४८ नुसार 'कारखाना' याची व्याख्या कोणत्या कलमान्वये केली आहे ?
१) कारखाने अधिनियम १९४८ कलम 2(b) २) कारखाने अधिनियम १९४८ कलम 2(k)
३) कारखाने अधिनियम १९४८ कलम 2(m) ४) कारखाने अधिनियम १९४८ कलम 2(n)
- 4) Which section of the Factories Act 1948 defines 'Factory'?
1) Section 2(b) of The Factories Act 1948 2) Section 2(k) of The Factories Act 1948
3) Section 2(m) of The Factories Act 1948 4) Section 2(n) of The Factories Act 1948

- ५) कारखाना अधिनियम १९४८ अन्वये :
- प्रौढ याचा अर्थ जिच्या वयास अठरावे वर्ष पूर्ण झाले आहे ती व्यक्ती असा आहे.
  - किशोर याचा अर्थ जिच्या वयास पंधरावे वर्ष पूर्ण झाले आहे, परंतु अठरावे वर्ष पूर्ण झालेले नाही ती व्यक्ती असा आहे.
  - बालक याचा अर्थ जिच्या वयास चौदावे वर्ष पूर्ण झालेले नाही ती व्यक्ती असा आहे.
  - अल्पवयीन व्यक्ती याचा अर्थ जी एकतर बालक आहे किंवा किशोर आहे ती व्यक्ती असा आहे.
- वरीलपैकी कोणते विधान/विधाने चूक आहे/त ?
- १) फक्त (d)   २) फक्त (c)   ३) फक्त (a), (b) आणि (d)   ४) वरील सर्व
- 5) According to Factories Act 1948 :
- Adult means a person who has completed his eighteenth year of age.
  - Adolescent means a person who has completed his fifteenth year of age but not completed his eighteenth year.
  - Child means a person who has not completed his fourteenth year of age.
  - Young person means a person who is either a child or an adolescent.
- Which of the above given statement is/are **wrong**?
- 1) Only (d)   2) Only (c)   3) Only (a), (b) and (d)   4) All of above
- ६) कारखाने अधिनियम १९४८ मधील कलम 2(k) कशाशी संबंधित आहे.
- १) उत्पादन प्रक्रिया   २) कारखाना   ३) कामगार   ४) यापैकी एकही नाही
- 6) Section 2(k) of the Factories Act 1948 is related to what?
- 1) Manufacturing Process   2) Factory
3) Worker   4) None of these

३) आयोग व समित्या

- १) सरकारने पहिले फॅक्टरी कमिशन कोणाच्या अध्यक्षतेखाली नियुक्त केले ?
- १) दिनशॉ पेटिट   २) मोरारजी गोकुळदास   ३) अर्बुथनॉट   ४) सौरबजी बंगाली
- 1) Who was the president of First Factory Commission appointed by Govt. ?
- 1) Dinshaw Petit   2) Morarji Gokuldas   3) Arbuthnott   4) Sorabji Bengali
- २) घटना व संबंधित वर्ष यांच्या जोड्या लावा.

(I)

- अ) बंगालची फाळणी
ब) मुस्लीम लीगची स्थापना
क) विभक्त मतदार संघ कायदा
ड) लखनौ करार

(II)

- I) १९०९
II) १९१६
III) १९०५
IV) १९०६

पर्यायी उत्तरे :

	अ	ब	क	ड
१)	III	I	IV	II
२)	IV	I	II	III
३)	III	IV	I	II
४)	III	I	II	IV

2) Match the pair event and related year.

(I)

- a) Partition of Bengal
b) establishment of Muslim League
c) Separate Electorates Act
d) Lucknow Pact

(II)

- I) 1909
II) 1916
III) 1905
IV) 1906

Answer options :

(a) (b) (c) (d)

- 1) III I IV II
2) IV I II III
3) III IV I II
4) III I II IV

3) १९३२ मध्ये 'जातीय निवाडा' कोणी जाहीर केला ?

- १) डॉ. राजेंद्र प्रसाद २) लॉर्ड लिटन ३) रॅम्से मॅकडोनाल्ड ४) राणी व्हिक्टोरिया

3) In 1932, who announced "Communal Judgment"?

- 1) Dr. Rajendra Prasad 2) Lord Lytton 3) Ramsay Macdonald 4) Queen Victoria

४) पुणे कराराच्या तरतुदी कोणत्या होत्या ?

- a) दलित वर्गासाठी प्रांतिक कायदेमंडळात काही जागा राखून ठेवाव्यात.
b) दलित वर्गासाठी केंद्रीय कायदेमंडळात काही जागा राखून ठेवाव्यात.
c) या तरतुदी बदलू नयेत.

पर्यायी उत्तरे :

- १) (a), (b) आणि (c) २) फक्त (a) आणि (b)
३) फक्त (b) आणि (c) ४) फक्त (a) आणि (c)

4) What were the provisions of the Poona Pact ?

- a) To keep certain reserved seats for the depressed classes in State legislature.
b) To reserve certain seats for the depressed classes in the Central legislature.
c) These provisions were not to be changed.

Answer Options :

- 1) (a), (b) and (c) 2) Only (a) and (b) 3) Only (b) and (c) 4) Only (a) and (c)

५) भारतातील शैक्षणिक विकासाकरिता नियुक्त समितीच्या स्थापना वर्षाच्या जोड्या लावा :

'A'

- a) चार्ल्स वूड समिती
b) हंटर समिती
c) राधाकृष्णन समिती
d) युनिव्हर्सिटी ग्रॅंट्स कमिशन

'B'

- i) इसवी सन १८८२
ii) इसवी सन १८५४
iii) इसवी सन १९५६
iv) इसवी सन १९४८

पर्यायी उत्तरे :

(a) (b) (c) (d)

- १) (iv) (i) (ii) (iii)
२) (iv) (iii) (ii) (i)
३) (ii) (iii) (i) (iv)
४) (i) (ii) (iii) (iv)

- 5) Match the pair of the committee appointed for educational development in India with its establishment years.

'A'

'B'

a) Charles Wood Committee/Wood's Dispatch	i) 1882 A.D.
b) Hunte Commission	ii) 1854 A.D.
c) Radhakrishnan Committee	iii) 1956 A.D.
d) University Grants Commission	iv) 1948 A.D.

Answer options :

	(a)	(b)	(c)	(d)
1)	(iv)	(i)	(ii)	(iii)
2)	(iv)	(iii)	(ii)	(i)
3)	(ii)	(iii)	(i)	(iv)
4)	(i)	(ii)	(iii)	(iv)

- ६) मुस्लीम लीगने क्रिप्स योजना का फेटाळून लावली ?
a) स्वतंत्र मुस्लीम राष्ट्राचे आश्वासन नव्हते.	b) स्वतंत्र घटना समितीची मागणी पूर्ण केली नाही
c) अल्पसंख्यांकांच्या हिताचा उल्लेख नव्हता.	d) स्वतंत्र पाकिस्तानचा उल्लेख नव्हता.

पर्यायी उत्तरे :

१) विधाने (a), (b) आणि (c) योग्य आहेत	२) विधाने (b), (c) आणि (d) योग्य आहेत
३) विधाने (a), (c) आणि (d) योग्य आहेत	४) विधाने (a), (b) आणि (d) योग्य आहेत
- 6) Why did the Muslim League reject the Cripps Plan ?
a) There was no problem of an independent Muslim Nation.
b) The demand for Independent Constituent Assembly was not fulfilled.
c) There was no mention of the interests of the minorities.
d) Independent Pakistan was not mentioned.

Answer Options :

1) Statements (a), (b) and (c) are correct	2) Statements (b), (c) and (d) are correct
3) Statements (a), (c) and (d) are correct	4) Statements (a), (b) and (d) are correct
- ७) पंडित नेहरूंनी कोणाला 'शैतानाचा वकील' म्हणून संबोधिले ?
१) क्रिप्स	२) थॉमसन	३) जेम्स	४) वॉटसन
- 7) Who did Pandit Nehru refer to as "devil's advocate"?
1) Cripps	2) Thomson	3) James	4) Watson

- ८) १९४२ च्या क्रिप्स मिशन योजनेत कोणत्या तरतुदी होत्या ?
a) महायुद्ध संपताच घटना समितीची निर्मिती करण्यात येईल.
b) घटना समितीत संस्थानिक आपले प्रतिनिधी पाठवू शकतील.
c) महायुद्ध चालू असेपर्यंत भारताच्या संरक्षणाची जबाबदारी इंग्लंडची असेल.

पर्यायी उत्तरे :

१) फक्त (a) आणि (b)	२) फक्त (a) आणि (c)	३) फक्त (b) आणि (c)	४) (a), (b) आणि (c)
- 8) What were the provisions of the Cripps Mission Plan of 1942 ?
a) Constituent Assembly will be formed after the end of world war.
b) Princely States can send their representatives to the Constituent Assembly.
c) England will be responsible for India's defence as long as world war continues.

Answer Options :

1) Only (a) and (b)	2) Only (a) and (c)	3) Only (b) and (c)	4) (a), (b) and (c)

- ९) त्रिमंत्री योजने मध्ये ब्रिटिश मंत्रिमंडळातील कोणते मंत्री समाविष्ट होते ?
- a) लॉर्ड वेव्हेल
b) लॉर्ड पॅथिक लॉरेन्स
c) सर स्ट्रॅफोर्ड क्रिप्स
d) ए. व्ही. अँलेक्झांडर

पर्यायी उत्तरे :

- १) (a), (b) आणि (c) फक्त
२) (b), (c) आणि (d) फक्त
३) (a), (c) आणि (d) फक्त
४) (c) आणि (d) फक्त
- 9) Which of the following Minister from British Cabinet were associated in the Cabinet Mission Plan ?
- a) Lord Wavell
b) Lord Pathick Lawrence
c) Sir Strafford Cripps
d) A. V. Alexandar

Answer options :

- 1) (a), (b) and (c) only
2) (b), (c) and (d) only
3) (a), (c) and (d) only
4) (c) and (d) only

- १०) ब्रिटिशकालीन योजना व त्यामधील तरतुदी यांच्या जोड्या लावा :

(A)

(B)

- a) क्रिप्स योजना
b) वेव्हेल योजना
c) त्रिमंत्री योजना
d) माऊंटबॅटन योजना
- i) वायव्य सरहद्द प्रांतात सार्वमत घेण्यात यावे.
ii) सर्व पक्षांचे हंगामी सरकार स्थापन करण्यात यावे.
iii) युद्ध समाप्तीनंतर स्वातंत्र्य दिले जावे.
iv) दुसऱ्या महायुद्धानंतर भारताला वसाहतीचे स्वराज्य दिले जाईल.

पर्यायी उत्तरे :

(a) (b) (c) (d)

- १) (iv) (i) (ii) (iii)
२) (iv) (iii) (ii) (i)
३) (ii) (iii) (i) (iv)
४) (i) (ii) (iii) (iv)
- 10) Match the following plans in the British period and its provisions.

(A)

(B)

- a) The Cripps Mission
b) Wavell Plan
c) Cabinet Mission
d) Mountbatton Plan
- i) A. Referendum should be taken in the northwest territories.
ii) An Interim government of the all parties should be formed
iii) Freedom should be given after the war.
iv) India would be given colonial independence after Second World War

Answer options :

(a) (b) (c) (d)

- 1) (iv) (i) (ii) (iii)
2) (iv) (iii) (ii) (i)
3) (ii) (iii) (i) (iv)
4) (i) (ii) (iii) (iv)

(१०) सामाजिक व धार्मिक सुधारणा, संस्था, संघटना आणि नेते

- १) सुरुवातीच्या काळातील महत्वाचे समाजसुधारक (१८००-१८५०) -महिलाविषयक दृष्टीकोन
- २) महत्वाचे नेमस्त समाजसुधारक (१८५०-१९००)
- ३) ब्राम्होसमाज, प्रार्थना समाज, आर्य समाज, रामकृष्ण मिशन, थिऑसॉफिकल सोसायटी
- ४) महात्मा जोतिबा फुले (१८२७-९०)
- ५) महर्षी धों. के. कर्वे (१८५८-१९६२)
- ६) अस्पृश्यता व जाती व्यवस्थेच्या उच्चाटनाकरिता चळवळी -सत्यशोधक समाज, डिप्रेसड क्लासेस मिशन, ब्राह्मणेतर चळवळ, जस्टीस पार्टी
- ७) राजर्षी शाहू महाराज (१८७४-१९२२)
- ८) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर (१८९१-१९५६)
- ९) विसाव्या शतकातील महत्वाचे समाजसुधारक (१९००-)
- १०) शीख व मुस्लीम धर्मीयांतील सुधारणा चळवळी

१) सुरुवातीच्या काळातील महत्वाचे समाजसुधारक (१८००-१८५०)

- १) खालील विवरणावरून व्यक्ती ओळखा :
अ) मराठीतील पहिले पत्रकार
ब) अक्कलकोटच्या युवराजांचे शिक्षक
क) मराठी वृत्तपत्राचे जनक
ड) कुलाबा वेधशाळेचे संचालक
पर्यायी उत्तरे :
१) दादाभाई नौरोजी   २) भाऊ दाजी लाड   ३) बाळशास्त्री जांभेकर   ४) जगन्नाथ शंकर शेट
- 1) Identify the person based on the following description :
a) First Journalist in Marathi
b) The teacher of Prince of Akkalkot
c) Founder of Marathi Newspapers
d) Director of Colaba Weather Observatory
Answer Options :
1) Dadabhai Naoroji   2) Bhau Daji Lad
3) Balshastri Jambhekar   4) Jagannath Shankar Sheth
- २) जगन्नाथ शंकरशेट यांच्या संदर्भातील पुढील कोणती विधाने बरोबर आहेत ?
a) मुंबईचे शिल्पकार
ब) मुंबई विद्यापीठाचे पहिले फेलो
c) न्यू इंग्लिश स्कूलची स्थापना
द) मुंबई प्रांताच्या कायदेमंडळाचे पहिले सदस्य
पर्यायी उत्तरे :
१) (a), (b) आणि (d) फक्त
२) (a) आणि (b) फक्त
३) (c) आणि (d) फक्त
४) (b), (c) आणि (d) फक्त
- 2) Which of the following statements are true about Jaganath Shankar Seth ?
a) Architect of Mumbai
ब) First Fellow of Mumbai University
c) Established New English School
द) First Member of Bombay Province Legislature
Answer options :
1) (a), (b) and (d) only
2) (a) and (b) only
3) (c) and (d) only
4) (b), (c) and (d) only

- ३) सुरत येथे मानवधर्म सभा आणि मुंबईत परमहंस मंडळी कोणी स्थापन केली होती ?
१) आत्माराम पांडुरंग तरखडकर
२) दादोबा पांडुरंग तरखडकर
३) रा. गो. भांडारकर
४) कृ. त्र्यं. तेलंग
- 3) Who had established the Manav Dharma Sabha at Surat and Paramahansa Mandali at Bombay?
1) Atmaram Pandurang Tarkhadkar
2) Dadoba Pandurang Tarkhadkar
3) R.G. Bhandarkar
4) K.T. Telang
- ४) ८ फेब्रुवारी, १८४३ रोजी पुढीलपैकी कोणत्या व्यक्तींनी मानवधर्म सभा स्थापन केली होती ?
a) दादोबा पांडुरंग तरखडकर
b) दुर्गाराम मच्छाराम मेहता
c) लोकहितवादी गो. ह. देशमुख
d) डॉ. भाऊ दाजी लाड
- पर्यायी उत्तरे :**
१) फक्त (a) आणि (b) बरोबर आहेत
२) फक्त (b) आणि (c) बरोबर आहेत
३) फक्त (c) आणि (d) बरोबर आहेत
४) सर्व बरोबर आहेत
- 4) Who from the following persons established the Manav Dharma Sabha on 8th February, 1843 ?
a) Dadoba Pandurang Tarkhadkar
b) Durgaram Machharam Mehta
c) Lokhitwadi G.H. Deshmukh
d) Dr. Bhau Daji Lad
- Answer Options :**
1) Only (a) and (b) are correct
2) Only (b) and (c) are correct
3) Only (c) and (d) are correct
4) All are correct
- ५) जोड्या लावून योग्य पर्याय निवडा.
a) आचार्य बाळशास्त्री जांभेकर
b) दुर्गाराम मच्छाराम, दादोबा पांडुरंग
c) अॅनी बेझंट
d) केशवचंद्र सेन
- i) सुरत येथे मानवधर्म सभेची स्थापना
ii) ख्रिस्ती मिशनरायांच्या ताब्यात गेलेल्या श्रीपाद शेषाद्री यांचे शुद्धीकरण
iii) नॉर्मल स्कूल व व्हिक्टोरिया इन्स्टिट्यूटची स्थापना
iv) सेंट्रल हिंदू कॉलेजची स्थापना
- पर्यायी उत्तरे :**
(a) (b) (c) (d)
१) (iii) (i) (iv) (ii)
२) (ii) (i) (iv) (iii)
३) (iv) (iii) (ii) (i)
४) (iii) (iv) (i) (ii)
- 5) Choose the correct option by matching the following :
a) Acharya Bal Shastri Jambhekar
b) Durgaram Manchharam, Dadoba Pandurang
c) Annie Besant
d) Keshavchandra Sen
- i) Establishment of Manav Dharm Sabha at Surat
ii) Purification of Shripad Sheshadri Paralikar was done who was in the custody of Christi Missionary
iii) Establishment of Normal School and Victoria Institute
iv) Establishment of Central Hindu-College

Answer Options :

- (a) (b) (c) (d)
1) (iii) (i) (iv) (ii)
2) (ii) (i) (iv) (iii)
3) (iv) (iii) (ii) (i)
4) (iii) (iv) (ii) (i)

२) महत्त्वाचे नेमस्त समाजसुधारक (१८५०-१९००)

- १) समाज सुधारकांनी केलेल्या कार्याविषयीच्या जोड्या लावा :
a) दादोबा पांडुरंग तखडकर	i) मुक्तीसदन
b) जगन्नाथ शंकर शेट	ii) शेतकरी संघ (१९२७)
c) पंडिता रमाबाई	iii) मानव धर्म सभा
d) पंजाबराव देशमुख	iv) बॉम्बे नेटिव्ह एज्युकेशन सोसायटी

पर्यायी उत्तरे :

(a) (b) (c) (d)

- 1) (iv) (i) (ii) (iii)
2) (ii) (iv) (i) (iii)
3) (iii) (i) (ii) (iv)
4) (iii) (iv) (i) (ii)

- 1) Match the following works done by Social reformers.

a) Dadoba Pandurang Tarkhadkar	i) Mukti-Sadan
b) Jagannath Shankar Sheth	ii) Farmers' Federation (1927)
c) Pandita Ramabai	iii) Manav Dharma Sabha
d) Punjabrao Deshmukh	iv) Bombay Native Education Society

Answer options :

(a) (b) (c) (d)

- 1) (iv) (i) (ii) (iii)
2) (ii) (iv) (i) (iii)
3) (iii) (i) (ii) (iv)
4) (iii) (iv) (i) (ii)

- २) जोड्या जुळवा :

a) विष्णू विठ्ठल ओक	i) हिंदू मिशनरी
b) सर भालचंद्र भाटवडेकर	ii) होलिका सम्मेलन
c) पुरुषोत्तम कणेकर	iii) शारदाश्रमवासी
d) गजाननराव वैद्य	iv) दादर स्टुडेंट्स युनियन

पर्यायी उत्तरे :

(a) (b) (c) (d)

- १) (iv) (iii) (ii) (i)
२) (i) (ii) (iii) (iv)
३) (iii) (iv) (i) (ii)
४) (iv) (ii) (iii) (i)

- 2) Match the following :

a) Vishnu Vitthal Oak	i) Hindu Missionary
b) Sir Bhalchandra Bhatavdekar	ii) Holika Sammelan
c) Purushottam Kanekar	iii) Shardashramvasi
d) Gajananrao Vaidya	iv) Dadar Students Union

Answer Options :

(a) (b) (c) (d)

- 1) (i) (ii) (iii) (iv)
2) (ii) (iii) (iv) (i)
3) (iii) (i) (ii) (iv)
4) (iv) (iii) (ii) (i)

३) “देशाची खरी उन्नती व्हावयाची असेल तर प्रथम उन्नत धर्माचा प्रसार झाला पाहिजे. जोपर्यंत धर्मजागृती होत नाही तोपर्यंत खरे यश मिळणार नाही.” असे यांचे मत होते.

अ) डॉ. भांडारकर गो. ग.

ब) न्यायमूर्ती रानडे

क) न्यायमूर्ती तेलंग

ड) डॉ. आत्माराम पांडुरंग तर्खडकर

पर्यायी उत्तरे :

१) फक्त अ आणि ड

२) फक्त अ आणि ब

३) फक्त ड

४) फक्त अ

3) “For realistic progress of the nation, progressive religion should be spread out. As long as religious awareness is happening, till then realistic success is not achieved.” This opinion was of ..

a) Dr. Bhandarkar G. G.

b) Justice Ranade

c) Justice Telang

d) Dr. Atmaram Pandurang Tarkhadkar

Answer Options :

1) Only a and d

2) Only a and b

3) Only d

4) Only a

३) ब्राम्होसमाज, प्रार्थना समाज, आर्य समाज, रामकृष्ण मिशन, थिऑसॉफिकल सोसायटी

१) खालीलपैकी कोणते विधान चुकीचे हे ओळखा :

a) चर्च मिशनरी सोसायटीने आपले केंद्र कोकणात सुरु केले.

b) स्कॉटिश मिशनरी सोसायटी १८२२ मध्ये मुंबई शहरात आली.

c) १८१५ मध्ये लंडन मिशनरी सोसायटीने आपले केंद्र रत्नागिरी येथे सुरु केले होते.

पर्यायी उत्तरे :

१) (b) आणि (c) ही विधाने चुकीची आहेत.

२) (a) आणि (b) ही विधाने चुकीची आहेत.

३) (b) हे विधान चुकीचे आहे

४) (c) हे विधान चुकीचे आहे

1) Identify the incorrect statement :

a) Church Missionary Society started their center in Konkan

b) Scottish Missionary Society arrived in Mumbai in the year 1822.

c) London Missionary Society started their center at Ratnagiri in 1815.

Answer options :

1) (b) and (c) are incorrect

2) (a) and (b) are incorrect

3) (b) is incorrect

4) (c) is incorrect

२) इ.स. १८४९ मध्ये मुंबई येथे स्थापन झालेल्या परमहंस सभेचा खालीलपैकी कोणत्या सुधारणावर भर होता ?

अ) विधवा पुनर्विवाह

ब) स्त्री शिक्षण

क) जाती बंधने तोडणे

ड) मूर्तीपूजा मान्य

वरीलपैकी कोणते विधान/विधाने बरोबर आहे/आहेत ?

१) फक्त अ आणि ब

२) फक्त ब आणि क

३) फक्त क

४) फक्त अ, क आणि ड

2) Paramhans Sabha was established at Mumbai in 1849 and gave the emphasis on the following reforms .....

a) Widow Remarriage

b) Women's Education

c) Break the Caste harrier

d) Acceptance of Idol Worship

Which of the statements given above is/are correct ?

1) Only a and b

2) Only b and c

3) Only c

4) Only a, c and d

- ३) विरेसलिंगम यांनी दक्षिण भारतात कोणत्या सामाजिक चळवळीला चालना दिली ?
१) आर्य समाज
३) प्रार्थना समाज
२) थिऑसॉफिकल सोसायटी
४) ब्राह्मो समाज
- 3) Which social movement was propagated by Veeresalingam in South India ?
1) Arya Samaj
3) Prarthana Samaj
2) Theosophical Society
4) Brahma Samaj

- ४) खालीलपैकी प्रार्थना सभेचे उद्दिष्टे कोणते होते ?
अ) समाजाची नैतिक प्रगती घडवून आणणे
क) राष्ट्रीय जागृतीस प्रेरणा
ब) जाती व्यवस्थेवर प्रहार
ड) शुद्धीकरण चळवळ

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त अ आणि ड   २) फक्त ब आणि क   ३) फक्त अ   ४) फक्त अ आणि ब
- 4) Which of the following were the objectives of prayer meetings?
a) Bringing about moral progress of society
b) Attack on caste system
c) Inspire national awareness d) Purification movement

Answer Options :

- 1) A and D only   2) B and C only   3) A only   4) A and B only
- ५) खालीलपैकी प्रार्थना सभेचे उद्दिष्ट्ये कोणते होते ?
१) समाजाची नैतिक प्रगती घडवून आणणे
३) राष्ट्रीय जागृतीस प्रेरणा
२) जातिव्यवस्थेवर प्रहार
४) शुद्धीकरण चळवळ
- 5) Which of the following was the objective of Prathana Sabha ?
1) The moral progress of society
3) Motivate national awareness
2) Oppose the caste system
4) Purification movement

- ६) पुढील तत्वांपैकी कोणते तत्त्व आर्य समाजाचे **नव्हते** ?

- १) स्त्री शिक्षणाला उत्तेजन देणे.
२) वेद सर्व ज्ञानानी परिपूर्ण आहेत, वेदातील ज्ञानाचा प्रसार करावा.
३) मूर्ती पूजा करू नये.
४) पुर्नजन्मावर विश्वास ठेवू नये.
- 6) Which of the following principles was **not** the principle of Arya Samaj?
1) Encouragement of female education.
2) Vedas are full of knowledge; spread the knowledge given in Vedas.
3) Do not worship idols.
4) Do not believe in rebirth.

- ७) १८८५ मध्ये स्वामी दयानंद सरस्वती यांनी ..... मध्ये आर्य समाजाची स्थापना केली.

- १) जालंधर   २) रावळपिंडी   ३) लाहोर   ४) मुंबई
- 7) Swami Dayanand Saraswati founded the Arya Samaj in ..... in 1885.
1) Jalandhar   2) Rawalpindi   3) Lahore   4) Mumbai

४) महात्मा जोतिबा फुले (१८२७-१०)

- १) ..... हे ज्योतीराव फुलेंचे किंवा त्यांच्या सत्यशोधक समाजाचे अनुयायी नव्हते.
१) शाहू महाराज २) गोवंडे ३) वाळवेकर ४) लोखंडे
- 1) ..... was not a follower of Jyotirao Phule or his Satyashodhak Samaj.
1) Sahu Maharaj 2) Govande 3) Walvekar 4) Lokhande
- २) धनकवडी येथे ज्योतीराव फुले यांनी व्हिक्टोरिया बालकाश्रमाची सुरवात कोणाच्या मदतीने केली ?
१) गोवंडे २) परांजपे ३) शिवाप्पा ४) लोखंडे
- 2) With whose help did Jyotirao Phule establish Victoria Balashram at Dhanakavadi ?
1) Govande 2) Paranjape 3) Shivappa 4) Lokhande
- ३) लहुजी वस्तादाकडे एक खास हत्यार होते, ते म्हणजे .....
- १) वाघनख २) छडीपट्टा ३) गुद्गुदा ४) दांडपट्टा
- 3) Lahuji Vastad had a special weapon, it was called
1) Wagnakh 2) Chhadipatta 3) Gudguda 4) Dandpatta
- ४) राष्ट्र म्हणजे 'एकमय लोक' अशी व्याख्या कोणी केली ?
१) राजर्षी शाहू महाराज २) ज्ञानगिरी बुवा ३) महात्मा ज्योतिबा फुले ४) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर
- 4) Who defined Nation as a 'Unified People' ?
1) Rajarshi Shahu Maharaj 2) Dyangiri Buva
3) Mahatma Jyotiba Phule 4) Dr. Babasaheb Ambedkar

५) महर्षी धों. के. कर्वे (१८५८-१९६२), महिलासुधारणावर भर देणारे समाजसुधारक

- १) 'अनाथ बालिका आश्रम'ची सुरवात ..... यांनी केली.
१) डी. के. कर्वे २) एम. जी. रानडे ३) महात्मा जोतिबा फुले ४) डॉ. बी. आर. आंबेडकर
- 1) 'Anath Balika Ashram' was started by .....
1) D. K. Karve 2) M. G. Ranade
3) Mahatma Jyotiba Phule 4) Dr. B. R. Ambedkar
- २) कोणत्या समाजसुधारकाने विधवेशी विवाह केला ?
१) गोपाळ गणेश आगरकर २) न्यायमूर्ती एम. जी. रानडे
३) केशवचंद्र सेन ४) महर्षी धोंडो केशव कर्वे
- 2) Name the social Reformer who got married to a Widow ?
1) Gopal Ganesh Agarkar 2) Justice M.G. Ranade
3) Keshavchandra Sen 4) Maharshi Dhondo Keshav Karve
- ३) विष्णुशास्त्री पंडितांच्या पाठिंब्यामुळे इ.स. १८६५ मध्ये पुण्यात कोणत्या वकिलाने विधवा विवाह केला होता ?
१) पांडुरंग करमरकर २) नारायण बापट
३) नारायण भिडे ४) मोरोबा विजयकर
- 3) Due to the encouragement of Vishnushastri Pandit, which lawyer from Pune married a widow in 1865 ?
1) Pandurang Karmarkar 2) Narayan Bapat
3) Narayan Bhide 4) Moroba Vijaykar

- ४) १८६६ मध्ये 'पुनर्विवाहोत्तेजक मंडळी' या संस्थेची स्थापना कोणी केली ?
१) गंगाधर शास्त्री फडके २) बाळशास्त्री जांभेकर ३) ईश्वरचंद्र विद्यासागर ४) विष्णुशास्त्री पंडित
- 4) Who founded the 'Punarvivahottejak Mandali' in 1866 ?
1) Gangadhar Shastri Phadke 2) Balshastri Jambhekar
3) Ishwarchandra Vidyasagar 4) Vishnushastri Pandit
- ५) डॉ. भाऊ दाजी लाड हे कशाचे पुरस्कर्ते होते ?
१) स्त्री वृद्धाश्रम २) सामाजिक भेदभाव ३) विधवा पुनर्विवाह ४) ख्रिस्ती धर्म
- 5) What Dr. Bhau Daji Lad was the proponent of ?
1) Female old age home 2) Social discrimination
3) Widow remarriage 4) Christianity
- ६) दि. १८ जून, १८२३ रोजी केलेल्या 'सतीबंदी'च्या अर्जावर खालील व्यक्तीच्या सहाय्य होत्या :
अ) राजा राम मोहन रॉय ब) बाळशास्त्री जांभेकर क) विष्णुबुवा ब्रह्मचारी ड) जगन्नाथ शंकर शेट
योग्य पर्याय निवडा.
१) अ बरोबर २) ब आणि क बरोबर ३) अ, ब आणि क बरोबर ४) अ आणि ड बरोबर
- 6) The petition for 'Satibandi' dated 18** June, 1823 was signed by the following persons :
a) Raja Ram Mohan Roy b. Balshastri Jambhekar
b) Vishnubuva Brahmachari d. Jagannath Shankar Sheth
Select the correct option.
1) a correct 2) b and e correct 3) a,b and e correct 4) a and d correct
- ७) डॉ आत्माराम पांडुरंग तर्खडकर हे सामाजिक क्रांतीचे अग्रदूत होते. .... ही त्यांची मुलगी आधुनिक काळात ब्रिटनमध्ये शिक्षणासाठी गेलेल्या अगदी पहिल्या मोजक्या महाराष्ट्रीय स्त्रियांमध्ये गणली जाते.
१) माणेकबाई २) कॉर्नेलिया ३) रखमाबाई ४) अन्नपूर्णा
- 7) Dr. Atmaram Pandurang Tarkhadkar was a social revolutionary who has the credit of being the father of ....., one of the first Maharashtrian women in the modern times to go to Britain for education.
1) Maneckbai 2) Cornelia 3) Rukhmabai 4) Annapurna
- ८) विष्णुबुवा ब्रह्मचारी यांना 'साम्यवादाचा पहिला प्रतिपादक' असे कोणी म्हटले ?
१) लोकमान्य टिळक २) साने गुरुजी ३) ग. त्र्यं. माडखोलकर ४) म. गो. रानडे
- 8) Who called Vishnubuva Brahmachari 'The first exponent of Communism' ?
1) Lokmanya Tilak 2) Sane Guryji 3) G. T. Madkholkar 4) M. G. Ranade
- ९) पंडिता रमाबाईंना ब्रिटिश सरकारने कोणता किताब दिला होता ?
१) कैसर-ए-हिंद २) कैसर-ए-हिंदू ३) कैसर-ए-लेडी ४) इंडियन सुपर लेडी
- 9) Which award was given to Pandita Ramabai by the British Government ?
1) Kaisar-e-Hind 2) Kaisar-e-Hindu
3) Kaisar-e-Lady 4) Indian Super Lady

१०) खालील जोड्या लावा :

- अ) पंडिता रमाबाई
ब) रमाबाई रानडे
क) ताराबाई शिंदे
ड) जनाक्का शिंदे

- I) 'स्त्री-पुरुष तुलना' ग्रंथ
II) निराश्रित सेवासदनाची स्थापना
III) शारदा सदनची स्थापना
IV) 'हिंदू लेडीज सोशल क्लब'ची स्थापना

पर्यायी उत्तरे :

	अ	ब	क	ड
१)	II	III	IV	I
२)	I	IV	III	II
३)	III	IV	I	II
४)	IV	II	III	I

10) Match the following :

- a) Pandita Ramabai
b) Ramabai Ranade
c) Tarabai Shinde
d) Janakka Shinde

- I) 'Stree-Purush Tulana' Book
II) Establishment of Nirashrit Seva Sadan
III) 'Establishment of Sharada Sadan
IV) Establishment of 'Hindu Ladies Social Club'

Answer Options :

	(a)	(b)	(c)	(d)
1)	II	III	IV	I
2)	III	I	II	IV
3)	III	IV	I	II
4)	IV	II	III	I

११) योग्य जोड्या लावा :

- अ
अ) बाळशास्त्री जांभेकर
ब) गोपाळ हरि देशमुख
क) महात्मा ज्योतिबा फुले
ड) महर्षि धोंडो केशव कर्वे

- ब
I) विधवागृहाची स्थापना
II) स्त्रिशिक्षणाचे पहिले पुरस्कर्ते
III) पुनर्विवाहोत्तेजक मंडळी
IV) अनाथ बालकाश्रम

पर्यायी उत्तरे :

	अ	ब	क	ड
१)	III	IV	II	I
२)	II	III	IV	I
३)	II	III	I	IV
४)	III	II	IV	I

11) Match the pairs :

- A
a) Balshastri Jambhekar
b) Gopal Hari Deshmukh
c) Mahatma Jyotiba Phule
d) Maharshi Dhondo Keshav Karve

- B
I) Establishment of Widow Home
II) First supporter of female education
III) Congregation for remarriage
IV) Orphanage

Answer Options :

	(a)	(b)	(c)	(d)
1)	II	IV	II	I
2)	II	III	IV	I
3)	II	III	I	IV
4)	III	II	IV	I

१२) खालीलपैकी कोणत्या समाज सुधारकाने 'विधवा पुनर्विवाह संघटना' स्थापन केली ?

- १) महर्षी कर्वे   २) एम. जी. रानडे   ३) महात्मा फुले   ४) वि. रा. शिंदे

12) Who from the following social reformers founded the 'Widow Remarriage Association' ?

- 1) Maharshi Karve   2) M.G. Ranade   3) Mahatma Phule   4) V.R. Shinde

१३) खालील विवरणावरून स्त्री मुक्तीसाठी कोणी कार्य केले, ते ओळखा :

- अ) 'शारदा' यो लोकप्रिय नाटकात बालविवाहाचा प्रश्न मांडला.
ब) हंटर कमिशनपुढे स्त्री शिक्षणाची स्थिती आकडेवारीसह प्रभावीपणे मांडली.
क) विधवा स्त्रियांच्यासाठी 'शारदाश्रम' ही संस्था स्थापन केली.
ड) 'माझे पुराण' हे आत्मचरित्र लिहिले.

पर्यायी उत्तरे :

अ	ब	क	ड
१) पंडिता रमाबाई	गोविंद बल्लाळ	आनंदीबाई कर्वे	रमाबाई रानडे
२) रमाबाई रानडे	आनंदीबाई कर्वे	पंडिता रमाबाई	गोविंद बल्लाळ
३) विद्याबेन निळकंठ	रमाबाई रानडे	आनंदीबाई कर्वे	गोविंद बल्लाळ
४) गोविंद बल्लाळ	पंडिता रमाबाई	रमाबाई रानडे	आनंदीबाई कर्वे

13) Identify the following people who have done work for emancipation of women :

- a) The problem of child marriage was placed in the famous Drama : 'Sharda'.
b) Before the Hunter Commission, the condition of women's education was placed in numerical data.
c) 'Shardashram' was established for widows.
d) 'Maze Puran' an autobiography was written.

Answer Options :

a	b	c	d
1) Pandita Ramabai	Govind Ballal	Anandibai Karve	Ramabai Ranade
2) Ramabai Ranade	Pandita Ramabai	Anandibai Karve	Pandita Ramabai
3) Vidhyaben Nilkanth	Ramabai Ranade	Anandibai Karve	Govind Ballal
4) Govind Ballal	Pandita Ramabai	Ramabai Ranade	Anandibai Karve

६) अस्पृश्यता व जाती व्यवस्थेच्या उच्चाटनाकरिता चळवळी - सत्यशोधक समाज, डिप्रेसड क्लासेस मिशन,

ब्राह्मणेतर चळवळ, जस्टीस पार्टी

१) ..... यांनी अनार्य दोष परिहारक मंडळीची स्थापना केली.

- १) किसन फागु बनसोडे   २) बाबासाहेब आंबेडकर
३) गोपाळ बुवा वलंगकर   ४) शिवराम जानबा कांबळे

1) The founder of Anarya Dosh Pariharak Mandali was .....

- 1) Kisan Fagu Bansode   2) Babasaheb Ambedkar
3) Gopal Buva Walangkar   4) Shivram Janba Kamble

- २) 'सर्वसाक्षी जगत्पती । त्याला नकोच मध्यस्थी ॥' हे कोणत्या समाजाचे तत्त्व होते ?
१) ब्राम्हो समाज   २) आर्य समाज   ३) प्रार्थना समाज   ४) सत्यशोधक समाज
- 2) 'God is the witness of everything. He does not require any middle man'. This was the central idea of :
1) Bramho Samaj   2) Arya Samaj   3) Prarthana Samaj   4) Satyashodhak Samaj
- ३) स्वातंत्र्यपूर्व काळात केरळ मध्ये नारायण गुरुंच्या चळवळीची खालीलप्रमाणे शिकवण होती.
a) एक धर्म   b) एक जात   c) एक परमेश्वर   d) एक भूमी
योग्य पर्याय निवडा.
१) (a) आणि (c) बरोबर   २) (b) आणि (d) बरोबर
३) (c), (b) आणि (a) बरोबर   ४) चारही बरोबर आहेत
- 3) The following is the teaching of Narayan Guru's movement in Pre-Independent Kerala.
a) One Religion   b) One Caste   c) One God   d) One Land
Select the correct option.
1) (a) and (c) correct   2) (b) and (d) correct
3) (c), (b) and (a) correct   4) All are correct
- ४) वेदोक्त प्रकरणात लोकमान्य टिळकांनी कोणाची बाजू घेतली होती ?
१) वतनदारांची   २) शाहू महाराजांची   ३) राजाराम महाराजांची   ४) संभाजी महाराजांची
- 4) Whom did Lokmanya Tilak support in the Vedokta episode ?
1) Vatandars   2) Shahu Maharaj   3) Rajaram Maharaj   4) Sambhaji Maharaj
- ५) इ. स. १९१२ मध्ये आयोजित केलेल्या महाराष्ट्र अस्पृश्यता निवारण परिषदेचे अध्यक्ष कोण होते ?
१) रा. गो. भांडारकर   २) म. गो. रानडे
३) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर   ४) विठ्ठल रामजी शिंदे
- 5) Who was the President of Maharashtra Untouchability Prevention Council organized in 1912?
1) R. G. Bhandarkar   2) M. G. Ranade
3) Dr. Babasaheb Ambedkar   4) Vitthal Ramji Shinde
- ६) इ.स. १९१८ च्या मुंबई येथील अस्पृश्यता निवारक परिषदेचे अध्यक्ष कोण होते ?
१) महाराजा सयाजीराव गायकवाड   २) राजर्षी शाहू महाराज
३) महर्षी वि. रा. शिंदे   ४) महात्मा गांधी
- 6) Who was the President of Asprushyata Niwarak Parishad held in 1918 in Mumbai ?
1) Maharaja Sayajirao Gaikwad   2) Rajarshi Shahu Maharaj
3) Maharshi V.R. Shinde   4) Mahatma Gandhi
- ७) 'अखिल भारतीय हरिजन संघाची' स्थापना कोणी केली ?
१) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर   २) महात्मा गांधी   ३) दादाभाई नौरोजी   ४) गोपाळ कृष्ण गोखले
- 7) Who established the 'Akhil Bharatiya Harijan Sangh' ?
1) Dr. Babasaheb Ambedkar   2) Mahatma Gandhi
3) Dadabhai Naoroji   4) Gopal Krishna Gokhale

- ८) खालील विधानापैकी कोणते विधान बरोबर आहे ?
- a) २० जुलै १९४२ रोजी नागपूर येथे आयोजित करण्यात आलेल्या पहिल्या अखिल भारतीय दलित महिला परिषदेच्या अध्यक्षा सुलोचनाबाई डोंगरे या होत्या.
- b) बुलढाणा जिल्ह्यातील मलकापूर येथे अस्पृश्य महिला परिषद २८ मार्च १९३४ मध्ये मिससेस रेगे यांच्या अध्यक्षतेखाली भरविण्यात आली होती.

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त (a) बरोबर आहे
२) फक्त (b) बरोबर आहे
३) (a) आणि (b) बरोबर आहेत
४) (a) आणि (b) बरोबर नाहीत
- 8) Which of the following statements is correct ?
- a) Sulochanabai Dongare presided over the first all India Dalit Women's Conference held at Nagpur on 20 July 1942.
- b) Mrs. Rege presided over the Untouchable Women's Conference held at Malkapur, District Buldhana on 28 March 1934.

Answer Options :

- 1) Only (a) is right
2) Only (b) is right
3) (a) and (b) are right
4) Neither (a) nor (b) are right
- ९) वि. रा. शिंदे यांच्या कामाची नोंद घेऊन बडोदा सरकारने १९३२-३३ साली कोणता पुरस्कार देऊन गौरव केला ?
- १) सामाजिक पुरस्कार २) दलित मित्र ३) दलित साथी ४) राव साहेब
- 9) By which reward was V.R. Shinde felicitated in 1932-33 by the State of Baroda?
- 1) Samajik Puraskar 2) Dalit Mitra 3) Dalit Sathi 4) Rao Saheb

७) राजर्षी शाहू महाराज (१८७४-१९२२)

- १) राजर्षी शाहू महाराजांनी दाजीपूरजवळ कोणत्या नदीवर धरण बांधले ?
- १) राधानगरी २) भोगावती ३) पंचगंगा ४) कुंभी
- 1) On which river did Rajarshi Shahu Maharaj construct a dam near Dajipur ?
- 1) Radhanagari 2) Bhogavati 3) Panchganga 4) Kumbhi
- २) १९१८ मध्ये मुंबई येथील "अस्पृश्यता निवारक परिषदेचे" अध्यक्ष कोण होते ?
- १) छत्रपती शाहू महाराज २) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर
३) सयाजीराव गायकवाड ४) नानाभाई हरिदास
- 2) Who was the President of 'Asprushyata Nivarak Parishad' held in Mumbai in 1918 ?
- 1) Chhatrapati Shahu Maharaj 2) Dr. Babasaheb Ambedkar
3) Sayajirao Gaikwad 4) Nanabhai Haridas
- ३) माणगाव येथील परिषदेत डॉ. आंबेडकरांनी अस्पृश्य चळवळीचे नेतृत्व करावे असे कोणी सांगितले ?
- १) छ. शाहू महाराज २) आप्पासाहेब पाटील ३) वि. रा. शिंदे ४) गंगाराम कांबळे
- 3) Who said that Dr. Ambedkar should lead the Movement of Untouchability in a Conference at Mangaon?
- 1) Chh. Shahu Maharaj 2) Appasabheb Patil
3) V. R. Shinde 4) Gangaram Kamble

८) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर (१८९१-१९५६)

- १) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी कोणत्या ब्राह्मण अनुयायांच्या मदतीने मनुस्मृतीचे दहन केले ?
१) जयेश आपटे २) योगेश कुलकर्णी ३) गंगाधर सहस्रबुद्धे ४) प्रदीप कोकणकर
- 1) Who was the Brahmin follower of Or. Babasaheb Ambedkar with whose support he carried out bonfire of Manu Smruti ?
1) Jayesh Apte 2) Yogesh Kulkarni
3) Gangadhar Sahsrabuddhe 4) Pradeep Kokankar
- २) डॉ. आंबेडकरांनी नेतृत्व केलेल्या खालील चळवळींचे काळानुक्रमानुसार आयोजन करा :
अ) महाड येथील चवदार तळे आंदोलन ब) मनुस्मृती दहन
क) पर्वती मंदिर सत्याग्रह ड) काळाराम मंदिर सत्याग्रह
- पर्यायी उत्तरे :**
१) अ, ब, क, ड २) ब, क, ड, अ ३) क, ड, अ, ब ४) ड, अ, ब, क
- 2) Chronologically arrange the following movements led by Dr. Ambedkar :
a) Chavdar Lake Agitation at Mahad b) Burning the Text of Manusmriti
c) Satyagraha at Parvati Temple d) Satyagraha at Kalaram Temple
- Answer options :**
1) a, b, c, d 2) b, c, d, a 3) c, d, a, b 4) d, a, b, c
- ३) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या कार्याविषयी कालक्रमानुसार रचना करा.
अ) मुंबई येथे पीपल्स एज्युकेशन सोसायटीची स्थापना केली. ब) काळाराम मंदिर प्रवेश सत्याग्रह
क) 'शेड्यूलड कास्ट फेडरेशनची' स्थापना ड) 'बहिष्कृत हितकारिणी सभेची' स्थापना
- पर्यायी उत्तरे :**
१) ब, ड, अ, क २) अ, क, ड, ब ३) ड, ब, क, अ ४) ड, क, अ, ब
- 3) Arrange according to chronological order the works of Dr. Babasaheb Ambedkar.
a) Peoples' Education Society founded at Mumbai
b) Satyagraha of Kalaram Temple Entry
c) Establishment of 'Scheduled Caste Federation'
d) Establishment of 'Bahishkrit Hitkarini Sabha'
- Answer Options :**
1) b, d, a, c 2) a, c, d, b 3) d, b, c, a 4) d, c, a, b
- ४) खालीलपैकी अयोग्य विधाने ओळखा :
a) डॉ बाबासाहेब आंबेडकरांनी 'हरिजन सेवक संघाची' स्थापना केली.
b) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी छत्रपती शाहू महाराजांनी दिलेल्या देणगीतून 'समता' हे वृत्तपत्र चालविले.
c) पहिल्या गोलमेज परिषदेत महात्मा गांधी व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्यात अस्पृश्यांसाठी स्वतंत्र मतदार संघ देण्याबाबत वाद झाले.
d) 'महार मांग इत्यादी लोकांस विद्या शिकविण्यासाठी मंडळी' या संस्थेस दक्षिणा प्राईज फंडातून साहाय्य मिळाले.
- पर्यायी उत्तरे :**
१)(a), (c), (d) विधाने अयोग्य आहेत २) (a), (b), (c) विधाने अयोग्य आहेत
३) (b), (c), (d) विधाने अयोग्य आहेत ४) (c), (d) विधाने अयोग्य आहेत

- 4) Which of the following statements are false ?
- Dr. Babasaheb Ambedkar established 'Harijan Sevak Sangh'.
  - Dr. Babasaheb Ambedkar started 'Samata' Newspaper from the donation given by Chhatrapati Shahu Maharaj.
  - In the first Round Table Conference there was dispute between Mahatma Gandhi and Dr. Babasaheb Ambedkar regarding separate constituency for untouchable.
  - "Mahar Mang ityadi Lokas Vidya Shikavinyasathi Mandli" to this institution assistance was given by Dakshina Prize fund.

Answer options :

- (a), (c), (d) statements are false
- (a), (b), (c) statements are false
- (b), (c), (d) statements are false
- (c), (d) statements are false

- ५) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या कार्याविषयी कालक्रमानुसार रचना करा.
- रायगड किल्ल्यावरील छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या स्मृतीस भेट
  - भीम कोरेगाव येथील जयस्तंभास भेट
  - बाँबे प्रॉव्हिन्शियल कौन्सिलवर सदस्य म्हणून नेमणूक
  - सायमन कमिशनबरोबर काम करण्यासाठी बाँबे प्रेसिडन्सी कमिटीवर नेमणूक

पर्यायी उत्तरे :

- ब, ड, अ, क
- ड, अ, क, ब
- ब, क, अ, ड
- ड, क, अ, ब

- 5) Arrange the following events in Dr. Babasaheb Ambedkar's life in chronological order.
- Visit to the memoir of Chhatrapati Shivaji Maharaj at Raigad Fort
  - Visit to Jayastambha at Bhima Koregaon
  - Appointment as Member on Bombay Provincial Council
  - Appointment to the Bombay Presidency Committee to work with the Simon Commission

Answer Options :

- b, d, a, c
- a, c, d, b
- d, b, c, a
- d, c, a, b

- ६) डॉ. आंबेडकरांनी लिहिलेल्या पुस्तकाबद्दल योग्य जोड्या जुळवा.

वर्ष

पुस्तक

- १९२१ I) प्रॉव्हिन्शियल डिसेन्ट्रलायझेशन ऑफ इंपिरियल फायनान्स इन इंडिया
- १९२२ II) रिव्होल्युशन ऑफ प्रॉव्हिन्शियल फायनान्स इन ब्रिटिश इंडिया
- १९१५ III) कॉमर्स इअन अॅन्शियंट इंडिया, नॅशनल डिव्हिडंड ऑफ इंडिया
- १९२५ IV) द प्रॉब्लेम ऑफ रुपी

पर्यायी उत्तरे :

	अ	ब	क	ड
१)	I	IV	II	III
२)	II	III	IV	I
३)	II	I	III	IV
४)	I	IV	III	II

- 6) Match the correct pairs about the books written by Dr. Ambedkar.

Year

Book

- 1921 I) Provincial Decentralization of Imperial Finance in India
- 1922 II) Revolution of Provincial Finance in British India
- 1915 III) Commerce in Ancient India, National Dividend of India
- 1925 IV) The Problem of Rupee

Answer Options :

	(a)	(b)	(c)	(d)
१)	I	IV	II	III
२)	II	III	IV	I
३)	II	I	III	IV
४)	I	IV	III	I

- ७) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे प्राथमिक शिक्षण .....
- १) वयाच्या ५ व्या वर्षी रत्नागिरी जिल्ह्यातील दापोली येथील स्थानिक शाळेत सुरु झाले.
  - २) वयाच्या ७ व्या वर्षी सातारा जिल्ह्यातील कोरेगाव येथे सुरु झाले.
  - ३) वयाच्या ६ व्या वर्षी मुंबईतील एलफिस्टन कॉलेज हायस्कूल येथे सुरु झाले.
  - ४) वयाच्या ७ व्या वर्षी सध्याच्या मध्य प्रदेशातील महू या कॅंटोनमेंट एरियात सुरु झाले.
- 7) Primary Education of Dr. Babasaheb Ambedkar .....
- 1) was started at the age of 5 in a local school in Dapoli, Ratnagiri district.
  - 2) was started at the age of 7 in Koregaon, Satara district.
  - 3) was started at Elphiston College High School in Mumbai at the age of 6.
  - 4) was started at the age of 7 in the cantonment area of Mahu in present day Madhya Pradesh.
- ८) १९०७ साली डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मॅट्रिक परीक्षा उत्तीर्ण झाले, त्यावेळी त्यांना कोणत्या विषयात त्यांच्या शाळेमध्ये सर्वात जास्त गुण मिळाले होते ?
- १) संस्कृत भाषा
  - २) अर्थशास्त्र
  - ३) पर्शियन भाषा
  - ४) इंग्रजी भाषा
- 8) In 1907 Dr. When Babasaheb Ambedkar passed the matriculation examination, in which subject did he get the highest marks in his school?
- 1) Sanskrit Language
  - 2) Economics
  - 3) Persian Language
  - 4) English Language
- ९) १९०७ साली डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे दलित समाजातील मॅट्रिक उत्तीर्ण होणारे पहिले विद्यार्थी होते, त्यावेळी कोणाच्या अध्यक्षतेखाली पार पडलेल्या समारंभामध्ये त्यांचा मुंबईमध्ये जाहीर सत्कार करण्यात आला होता ?
- १) कृष्णा केशव आंबेडकर
  - २) एस. के. बोले
  - ३) के. ए. केळुसकर
  - ४) सर सयाजीराव गायकवाड
- 9) In 1907 Dr. Babasaheb Ambedkar was the first student from the Dalit community to pass his matriculation, at that time he was felicitated publicly in Mumbai in a ceremony presided over by whom?
- 1) Krishna Keshav Ambedkar
  - 2) S. K. Bole
  - 3) K. A. Keluskar
  - 4) Sir Sayajirao Gaikwad
- १०) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांना शिक्षण घेण्यासाठी वित्तीय सहाय्य करणाऱ्या व्यक्ती ओळखा :
- अ) नवल बाथेना   ब) छत्रपती शाहू महाराज   क) सयाजीराव गायकवाड   ड) के. ए. केळुसकर
- पर्यायी उत्तरे :**
- १) फक्त अ बरोबर
  - २) अ, ब, क बरोबर
  - ३) ब, क, ड बरोबर
  - ४) अ, ब, क आणि ड बरोबर
- 10) Identify the persons who provided financial assistance to Dr. Babasaheb Ambedkar for his education:
- A) Naval Bathena   B) Ch. Shahu Maharaj   C) Sayajirao Gaikwad   D) K. A. Keluskar
- Answer Options :**
- 1) Only A is correct
  - 2) A, B, C are correct
  - 3) B, C, D are correct
  - 4) A, B, C and D are correct

- ११) १९१६ साली कोलंबिया विद्यापीठात शिक्षण घेत असताना डॉ. आंबेडकरांनी खालीलपैकी कोणत्या राष्ट्रीय नेत्याची अमेरिकेत भेट घेतली होती ?
- १) इंडियन होमरूल चळवळीचे लाला लजपत राय
  - २) इनडिपेंडंट लिबरल पार्टीचे पंडित मदनमोहन मालवीय
  - ३) होमरूल लीगच्या अॅनी बेझंट
  - ४) मुस्लिम लीगचे मोहम्मद अली जिना
- 11) While studying at Columbia University in 1916, Dr. Ambedkar met which of the following national leaders, in USA?
- 1) Lala Lajpat Rai of Indian Home Rule Movement
  - 2) Pandit Madanmohan Malviya of Independent Liberal Party
  - 3) Annie Besant of Home Rule League
  - 4) Mohammad Ali Jinnah of Muslim League
- १२) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या जडणघडणीवर खालीलपैकी कोणत्या विचारवंतांचा जास्त प्रभाव होता ?
- अ) जॉन डेवे   ब) बरट्रान्ड रसेल   क) हेरॉल्ड लास्की   ड) अँटोनिओ ग्रामस्की
- पर्यायी उत्तरे :**
- १) फक्त अ बरोबर   २) अ, ब, क बरोबर   ३) ब, क, ड बरोबर   ४) अ, ब, क आणि ड बरोबर
- 12) Which of the following intellectuals had the greatest influence on the formation of Dr. Babasaheb Ambedkar?
- a) John Dewey   b) Bertrand Russell   c) Harold Laskey   d) Antonio Gramsci
- Alternative Answers:**
- 1) Only A is correct   2) A, B, C are correct
- 3) B, C, D are correct   4) A, B, C and D are correct
- १३) खालीलपैकी योग्य विधाने शोधा.
- अ) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या मुलांची नावे – यशवंत, गंगाधर, रमेश, इंदू आणि राजरत्न अशी होती.
- ब) डॉ. आंबेडकरांच्या मोठ्या भावांची नावे बाळाराम आणि आनंदराव अशी होती
- पर्यायी उत्तरे :**
- १) फक्त अ बरोबर   २) फक्त ब बरोबर   ३) दोन्ही बरोबर   ४) दोन्ही चूक
- 13) Find the correct statement among the following.
- A) Dr. Babasaheb Ambedkar's children were named - Yashwant, Gangadhar, Ramesh, Indu and Rajaratna.
- B) Dr. Ambedkar's elder brothers were Balaram and Anandrao.
- Alternative Answers:**
- 1) Only A is correct   2) Only B is correct   3) Both are correct   4) Both are B & C correct
- १४) १९१९ साली मॉंटग्यू चेलम्सफोर्ड कायद्याचा मसुदा तयार होत असताना ब्रिटिश सरकारने ..... समितीपुढे साक्ष देण्यासाठी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांना बोलविले होते ?
- १) मुडीमन समिती   २) जॉन सायमन समिती   ३) साऊथबरो समिती   ४) वेलबी समिती
- 14) In 1919, when the Montague Chelmsford Act was being drafted, the British government called Dr. Babasaheb Ambedkar was called?
- 1) Moodyman Committee   2) John Simon Committee
- 3) Southborough Committee   4) Welby Committee

- १५) मुंबई शहरामध्ये डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी बॅरिस्टर म्हणून वकिलीची सुरुवात कधी केली ?
१) १९२० २) १९२१ ३) १९२२ ४) १९२३
- 15) When did Dr. Babasaheb Ambedkar start advocacy as a barrister?
1) 1920 2) 1921 3) 1922 4) 1923
- १६) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या सामाजिक आणि सार्वजनिक कार्यास पाठिंबा देण्यासाठी ऑक्टोबर १९२७ मध्ये खालीलपैकी कोणी पुण्यातील "कॉन्फरन्स ऑफ डिप्रेसड क्लास स्टुडंट्स"च्या परिषदेत भाषण केले होते ?
१) बॅरिस्टर जयकर २) श्रीधरपंत टिळक ३) दिनकरराव जवळकर ४) महर्षी वि. रा. शिंदे
- 16) Who among the following addressed the Conference of Depressed Class Students in Pune in October 1927 to support Dr. Babasaheb Ambedkar's social and public work?
1) Barrister Jayakar 2) Sridharpant Tilak
3) Dinkarrao Javalkar 4) Maharshi V. R. Shinde
- १७) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी १९२४ साली स्थापन केलेल्या बहिष्कृत हितकारणी सभेला पाठिंबा देणाऱ्या नेत्यांचा योग्य गट ओळखा.
अ) जी. के. नरीमन ब) डॉ. सी. एच. सेटलवाड क) जी. एन. सहस्रबुद्धे ड) डॉ. व्ही. पी. चव्हाण
इ) बाळ गंगाधर खेर फ) केशवराव जेधे ग) शंकरराव देव
- पर्यायी उत्तरे :**
१) फक्त अ, फ आणि ग बरोबर २) वरील सर्व बरोबर
३) ब, क, ड, ग बरोबर ४) अ, ब, क, ड आणि इ बरोबर
- 17) Identify the appropriate group of leaders who supported the Bhiskrit Hitkarni Sabha founded by Dr. Babasaheb Ambedkar in 1924.
A) G. K. Nariman B) Dr. C. H. Setalwad C) G. N. Sahasrabuddhe D) Dr. V. P. Chavan
E) Bal Gangadhar Kher F) Keshavrao Jedhe G) Shankarao Dev
- Answer Options :**
1) Only A, F and G are correct 2) All of the above are correct
3) B, C, D, G are correct 4) A, B, C, D and E are correct
- १८) मुंबई प्रांताच्या विधिमंडळावर डॉ. आंबेडकरांची आमदार म्हणून कोणत्या वर्षी तत्कालीन ब्रिटिश सरकारने नेमणूक केली होती ?
१) १९२७ २) १९३० ३) १९३५ ४) १९५०
- 18) On the Legislature of Bombay Province Dr. Ambedkar was appointed as an MLA by the then British government in which year?
1) 1927 2) 1930 3) 1935 4) 19540

९) विसाव्या शतकातील महत्वाचे समाजसुधारक (१९००-)

- १) अनुताई वाघ यांनी आदिवासींच्या उन्नतीसाठी कार्य केले.
अ) आदिवासी सेवा मंडळाची स्थापना ब) कोसवाड प्रकल्पाची उभारणी
क) पाळणाघरे आणि बालवाड्यांची सुरुवात ड) शैक्षणिक संस्थांची सुरुवात
वरीलपैकी कोणती विधाने बरोबर आहेत ?
- पर्यायी उत्तरे :**
१) फक्त अ, ब आणि क २) फक्त ब, क आणि ड ३) फक्त ब आणि क ४) अ, ब, क आणि ड

- 1) Anutai Wagh worked for the upliftment of Tribal Society.
a) Establishment of Tribal Seva Mandal
b) Installation of Koswad Project
c) Beginning of Play School (Daycare Centre) and Montessory
d) Beginning of Educational Institutions

Which of the statements given above are **correct**?

Answer options :

- 1) a, b and c only   2) b, c and d only   3) b and c only   4) a, b, c and d

- २) आदिवासी लोकांच्या सुधारणेबाबत, खालील जोड्या जुळवा :

कार्य

- अ) 'आदिवासी सेवा मंडळ' व जव्हारमध्ये 'खरेदी विक्री संघाची'
ब) आदिवासी सेवा सुधार समितीची स्थापना
क) आदिवासींच्या मुलांसाठी अंगणवाड्या सुरु केल्या
ड) 'जंगल बचाव' व 'मानव बचाव' हे आंदोलन सुरु केले

सुधारक

- i) ताराबाई मोडक
ii) सुखदेव उईके
iii) कॉ. रेवजी चौधरी
iv) डॉ. रामराव वाडिवे

पर्यायी उत्तरे :

	अ	ब	क	ड
१)	i	ii	iii	iv
२)	iv	iii	ii	i
३)	iii	iv	i	ii
४)	ii	i	iv	iii

- 2) Regarding the reformation of Tribal people, match the following :

Work

- a) 'Adivasi Seva Mandal' and 'Kharedi-Vikri Sangh' was established in Jawar
b) Establishment of Adivasi Seva Sudhar Samiti
c) Establishment of 'Anganwadis for Adivasi children
d) 'Jungle Bachao' and 'Manav Bachao' Movement was started

Reformer

- i) Tarabai Modak
ii) Sukhdev Uikey
iii) Com. Revaji Chaudhari'
iv) Dr. Ramrao Wadive

Answer Options :

	(a)	(b)	(c)	(d)
1)	i	ii	iii	iv
2)	iv	iii	ii	i
3)	iii	iv	i	ii
4)	ii	i	iv	iii

- ३) निरनिराळ्या प्रांतातील लोकांनी एकमेकांच्या भाषा व चालीरीती समजून घ्याव्यात. यासाठी 'आंतर भारती' ही कल्पना ..... यांनी मांडली.

- १) डॉ. मुंजे   २) डॉ. हेडगेवार   ३) लोकमान्य टिळक   ४) साने गुरुजी

- 3) ..... proposed the concept of Antar Bharati to ensure that people from different regions were acquainted with other cultures and languages.

- 1) Dr. Munje   2) Dr. Hedgewar   3) Lokmanya Tilak   4) Sane Guruji

- ४) पुढीलपैकी विजोड व्यक्ती ओळखा :
- १) डॉ. (सौ.) लॉरा डिसोज़ा
३) साने गुरुजी
- २) सुधाताई जोशी
४) हिरवे गुरुजी
- 4) Pick out the odd person from the following:
- 1) Dr. (Mrs. Laura D'Souza
3) Sane Guruji
- 2) Sudhatai Joshi
4) Hirve Guruji

१०) शीख व मुस्लीम धर्मीयांतील सुधारणा चळवळी

- १) कोणत्या मुस्लीम समाजसुधारकाने, मुस्लिमांना आधुनिक शिक्षण आणि विज्ञानाचा अभ्यास करून प्रगती साधता येईल असे म्हटले होते ?
- १) ईस्माइल हाजी
३) मिर्झा गुलाम अहमद
- २) सर सय्यद अहमद खान
४) खान अब्दुल गफार खान
- 1) Which Muslim social reformer told the Muslims that they could achieve progress by studying modern education and science ?
- 1) Ismail Haji
3) Mirza Ghulam Ahmad
- 2) Sir Syed Ahmed Khan
4) Khan Abdul Ghaffar Khan

(११) शिक्षण, वृत्तपत्रे, ब्रिटिश राजवटीचा आर्थिक परिणाम

- १) आधुनिक शिक्षणाची ओळख
२) मुद्रणालये व वृत्तपत्रे
३) महत्त्वाचे ग्रंथ
- १) व्यापारिक टप्पा, अनौद्योगीकरण, भारतीय हस्तोद्योगांचा न्हास
२) जमीन सुधारणा, भारतीय कृषी व्यवस्थेचे वाणिज्यिकरण
३) आधुनिक उद्योगांचा उदय – भारतीय व्यापारी समुदायाची भूमिका
४) रेल्वे, टपाल व तार, ब्रिटिश वित्तीय भांडवलाचे भारतात आगमन
५) आर्थिक राष्ट्रवाद

१) आधुनिक शिक्षणाची ओळख

- १) गरीब मुलांचे शिक्षण व्हावे म्हणून 'कमवा आणि शिका' ही स्वावलंबी शिक्षणाची योजना कोणी राबविली ?
- a) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर व महात्मा फुले
c) महर्षी वि. दा. शिंदे व आगरकर
- b) महात्मा फुले
d) कर्मवीर भाऊराव पाटील
- पर्यायी उत्तरे :
- १) (a) व (d)   २) (b) व (d)   ३) (a) व (c)   ४) (d) फक्त
- 1) Who started the self-reliant scheme called 'Earn and Learn' for the education of poor children ?
- a) Dr. Babasaheb Ambedker and Mahatma Phule
c) Maharshi Shinde and Agarkar
- b) IVlahatma Phule
d) Karmaveer Bhaurao Patil
- Answer options :**
- 1) (a) and (d)   2) (b) and (d)   3) (a) and (c)   4) Only (d)

- २) प्राथमिक शिक्षण सक्तीचे करणारे भारतातील पहिले राज्य हा मान कोणत्या संस्थानाने मिळविला ?
१) बडोदा २) औंध व सातारा ३) कोल्हापूर व बडोदा ४) जुनागड व हैद्राबाद
- 2) Which Princely state got recognized as the first one to make primary education compulsory ?
1) Baroda 2) Aund and Satara
3) Kolhapur and Baroda 4) Junagad and Hyderabad
- ३) राष्ट्रीय शिक्षण परिषदेची स्थापना कधी करण्यात आली ?
१) १५ ऑगस्ट १९०६ २) १५ ऑगस्ट १९४७ ३) २६ जानेवारी १९४७ ४) २६ जानेवारी १९५०
- 3) When was National Educational Council established ?
1) 15 August 1906 2) 15 August 1947
3) 26 January 1947 4) 26 January 1950
- ४) इंग्रजीतून शिक्षण ही एक राजकीय गरज होती असे मत पुढीलपैकी कोणाचे होते ?
१) विल्यम विलबरफोर्स २) विल्यम बेंटिंक
३) विल्यम चार्ल्स II ४) एल्फिन्स्टन
- 4) Who from the following was of the opinion that education in English was a political necessity ?
1) William Wilberforce 2) William Bentinck
3) William Charles II 4) Elphinstone
- ५) “धर्म म्हणजे मनुष्यातील दैवी अंशाची अभिव्यक्ती” व “शिक्षण म्हणजे मनुष्यातील पूर्णत्वाची अभिव्यक्ती”, असे ..... ने स्पष्ट केले.
१) महात्मा गांधी २) विनोबा भावे ३) विवेकानंद ४) रविंद्रनाथ टागोर
- 5) “Religion is the manifestation of the divinity already in man” and “Education is the manifestation of perfection in man” is stated by
1) Mahatma GandM 2) VinobaBhave 3) Vivekanand 4) Rabindranath Tagore
- ६) ‘अनुभवांचे पुनःसंयोजन म्हणजे शिक्षण होय’ असे कोणी म्हटले ?
१) राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज २) जॉन ड्युई ३) रविंद्रनाथ टागोर ४) रूसो
- 6) Who said, ‘Education is a reconstruction of experiences’ ?
1) Rashtrasant Tukadoji Maharaj 2) John Dewey
3) Rabindranath Tagore 4) Rousseau
- ७) ‘अभावात्मक शिक्षण (निगेटिव्ह एज्युकेशन)’ कोणत्या विचारवंताशी संबंधित आहे ?
१) प्लेटो २) रूसो ३) स्वामी विवेकानंद ४) महात्मा गांधी
- 7) ‘Negative education’ is associated with which thinker ?
1) Plato 2) Rousseau 3) Swami Vivekanand 4) Mahatma Gandhi
- ८) कोणाच्या नेतृत्वाखाली टिळक व आगरकरांनी न्यू इंग्लिश स्कूलची स्थापना केली ?
१) मोरोबादादा फडणीस २) विष्णुशास्त्री चिपळूणकर
३) वामन शिवराम आपटे ४) शिवराम महादेव परांजपे
- 8) Under whose leadership did Tilak and Agarkar start New English School ?
1) Morobadada Phadnis 2) Vishnushastri Chiplunkar
3) Vaman Shivrani Apte 4) Shivram Mahadev Paranjape

- ९) काशी येथे हिंदू विश्वविद्यालयाच्या स्थापना समारंभास ..... व्हाईसरॉय हजर होता.
१) लॉर्ड हार्डिंग २) लॉर्ड कर्झन ३) लॉर्ड मिंगो ४) लॉर्ड चेम्सफर्ड
- 9) Viceroy ..... was present at the establishment ceremony of the Hindu University at Kashi.
1) Lord Hardinge 2) Lord Curzon 3) Lord Minto 4) Lord Chelmsford
- १०) छत्रपति शाहू महाराजांनी शाळेत न पाठविलेल्या मुलांच्या पालकांना प्रत्येक महिन्याला किती दंड आकारण्याचा आदेश काढला होता ?
१) दोन पैसे २) तीन पैसे ३) पाच पैसे ४) दहा पैसे
- 10) How much fine was charged each month by Chhatrapati Shahu Maharaj from the parents who did not send their children to school?
1) Two paise 2) Three paise 3) Five paise 4) Ten paise
- ११) १८५७ मध्ये स्थापन झालेल्या मुंबई विद्यापीठाची पहिली परीक्षा १८५९ साली घेण्यात आली, त्या परीक्षेस ..... विद्यार्थी परीक्षेला बसले होते.
१) १३२ २) १२३ ३) १२५ ४) १३०
- 11) ..... students appeared for the first examination held in 1859 of the Bombay University founded in 1857.
1) 132 2) 123 3) 125 4) 130
- १२) हंटर कमिशनमुळे शिक्षण व्यवस्थेतून कोणते बदल झाले ?
a) खाजगी क्षेत्राला प्राधान्य दिले.
b) लोकशिक्षण विभाग स्थापन करण्यात आला.
c) पंजाब (१८८२) आणि अलाहाबाद (१८८७) विद्यापीठांची स्थापना झाली.
d) शारीरिक आणि बौद्धिक शिक्षणाला महत्त्व दिले.
पर्यायी उत्तरे :
१) (b), (c), (d) २) (a), (b), (d) ३) (b), (d) ४) (a), (c), (d)
- 12) Which changes took place because of Hunter Commission ?
a) Priority was given to private sector.
b) Department of Public Instruction was established,
c) Punjab (1882) and Allahabad (1887) Universities were established.
d) Importance was given to Physical and Intellectual Education.
- Answer options :**
1) (b), (c), (d) 2) (a), (b), (d) 3) (b), (d) 4) (a), (c), (d)
- १३) मुंबई इलाख्याचे शिक्षण तपासनीस आणि एलफिन्स्टन कॉलेजात प्राध्यापक म्हणून कोण कार्यरत होते ?
१) महात्मा फुले २) कर्मवीर भाऊराव पाटील
३) बाळशास्त्री जांभेकर ४) लोकहितवादी
- 13) Who was the Educational Inspector of Bombay Presidency and a Professor in Elphinstone College?
1) Balashastrya Jambhekar 2) Karmaveer Bhaurao Patil
3) Balashastrya Jambhekar 4) Lokahitawadi
- १४) अमेरिकेत जाऊन वैद्यकीय शास्त्रातील मिळविणारी देशातील पहिली भारतीय महिला कोण ?
१) सुप्रिया जोशी २) आनंदीबाई जोशी ३) रमाबाई रानडे ४) अनुताई वाघ
- 14) Who was the first Indian Lady, who received Degree in Medical Science in America?
1) Supriya Joshi 2) Anandibai Joshi 3) Ramabai Ranade 4) Anutai Wagh

२) मुद्रणालये व वृत्तपत्रे

१) जोड्या जुळवा :

a) विठ्ठल रामजी शिंदे	i) अध्यक्ष, 'वाळवे तालुका शेतकरी परिषद', बोरगाव
b) खासेसाहेब पवार	ii) अध्यक्ष, 'मुंबई प्रांतिक ब्राह्मणेतर पक्ष' चौथे अधिवेशन
c) दिनकरराव जवळकर	iii) साप्ताहिक 'तेज'
d) श्रीपतराव शिंदे	iv) विजयी मराठी

पर्यायी उत्तरे :

(a) (b) (c) (d)

- १) (i) (ii) (iii) (iv)
२) (iv) (iii) (ii) (i)
३) (ii) (iv) (i) (iii)
४) (iii) (i) (iv) (ii)

1) Match the following :

a) Vithal Ramji Shinde	i) President, "Valve Taluka Shetkari Parishad" at Borgaon
b) Khasesaheb Pawar	ii) President, Fourth session of "Mumbai Prantik Brahmandetar Party"
c) Dinkarrao Javalkar	iii) Weekly "Tej"
d) Shripatrao Shinde	iv) Vijayi Maratha

Answer Options :

(a) (b) (c) (d)

- 1) (i) (ii) (iii) (iv)
2) (iv) (iii) (ii) (i)
3) (ii) (iv) (i) (iii)
4) (iii) (i) (iv) (ii)

२) खालील समाज सुधारक व त्यांचे साहित्य यांच्या जोड्या लावा :

a) विठ्ठल रामजी शिंदे	i) इशारा
b) दादोबा पांडुरंग	ii) धर्मविवेचन
c) गोपाळ हरी देशमुख	iii) भारतीय अस्पृश्यतेचा प्रश्न
d) जोतीराव फुले	iv) जातिभेद

पर्यायी उत्तरे :

(a) (b) (c) (d)

- १) (ii) (i) (iii) (iv)
२) (i) (iv) (ii) (iii)
३) (iv) (iii) (i) (ii)
४) (iii) (ii) (iv) (i)

2) Match the social reformers with their literature :

a) Vithal Ramji Shinde	i) Ishara
b) Dadoba Pandurang	ii) Dharmavivechan
c) Gopal Hari Deshmukh	iii) Bhartiya Asprushatecha Prashna
d) Jyotirao Phule	iv) Jatibhed

Answer Options :

- (a) (b) (c) (d)
1) (ii) (i) (iii) (iv)
2) (i) (iv) (ii) (iii)
3) (iv) (iii) (i) (ii)
4) (iii) (ii) (iv) (i)

३) खालीलपैकी विसंगत शीर्षक ओळखा.

- १) विठोबाची शिकवण
२) कुलकर्णी लीलामृत
३) शेटजी प्रताप
४) शेतकऱ्याचा आसूड

3) Identify the old title word.

- 1) Vithobachi Shikwan
2) Kulkarni Leelanmrut
3) Shetaji Pratap
4) Shetkaryacha Asood

४) जोड्या लावा.

- a) डॉ. राधाकृष्णन आयोग
b) मुदलियार आयोग
c) एन.सी.ई.आर.टी. स्थापना
d) डॉ. कोठारी आयोग
i) १९४९
ii) १९५२
iii) १९६१
iv) १९६४

पर्यायी उत्तरे :

- (a) (b) (c) (d)
१) (ii) (i) (iv) (iii)
२) (i) (ii) (iv) (iii)
३) (iii) (i) (iv) (ii)
४) (i) (ii) (iii) (iv)

4) Match the following :

- a) Dr. Radhakrishnan Commission
b) Mudliyar Commission
c) N.C.E.R.T., establishment
d) Dr. Kothari Commission
i) 1949
ii) 1952
iii) 1961
iv) 1964

Answer Options :

- (a) (b) (c) (d)
1) (ii) (i) (iv) (iii)
2) (i) (ii) (iv) (iii)
3) (iii) (i) (iv) (ii)
4) (i) (ii) (iii) (iv)

५) दलित चळवळीचे मुखपत्र असणारे कोणते वृत्तपत्र भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी सुरु केले?

- १) प्रभाकर
२) गुलामगिरी
३) बहिष्कृत भारत
४) दर्पण

5) Which newspaper is the mouthpiece of Dalit movement? Started by Babasaheb Ambedkar?

- 1) Prabhakar
2) Slavery
3) Bahiskrit Bharat
4) Darpan

- ६) नारायण मेघाजी लोखंडे यांनी कोणत्या वृत्तपत्रातून कामगारांच्या प्रश्नांना वाचा फोडली ?
१) समाचार चंद्रीक २) प्रभाकर ३) दीनबंधू ४) ज्ञानप्रकाश
- ६) ..... presented the questions of workers in which of the following newspapers ?
1) Samachar Chandrika 2) Prabhakar 3) Deenbandhu 4) Dnyanprakash

७) खालील जोड्या लावा :

a) बाबा पदमजी	I) 'सुधारक' वृत्तपत्राची सुरुवात
b) सावित्रीबाई फुले	II) 'प्रभाकर' साप्ताहिक सुरू केले
c) गोपाळ गणेश आगरकर	III) 'बावन कशी सुबोध रत्नाकर' काव्यसंग्रह
d) भाऊ महाजन	IV) कादंबरी 'यमुना पर्यटन'

पर्यायी उत्तरे :

	(a)	(b)	(c)	(d)
१)	IV	III	I	II
२)	III	IV	I	II
३)	II	I	IV	III
४)	IV	I	III	II

7) Match the following pairs :

a) Baba Padamji	I) Starting of the Newspaper 'Sudharak'
b) Savitribai Phule	II) Starting the weekly 'Prabhakar'
c) Gopal Ganesh Agarkar	III) The collection of poetry 'Bavan Kashi Subodh Ratnakar'
d) Bhau Mahajan	IV) The novel 'Yamuna Paryatan'

Answer options :

	(a)	(b)	(c)	(d)
1)	IV	III	I	II
2)	III	IV	I	II
3)	II	I	IV	III
4)	IV	I	III	II

८) महात्मा ज्योतीबा फुलेंनी मानवी स्वातंत्र्य, समता व विश्वबंधुत्व या तत्त्वत्रयींचा पुरस्कार ..... या ग्रंथात केला.

१) सार्वजनिक सत्यधर्म पुस्तक	२) ब्राह्मणांचे कसब
३) गुलामगिरी	४) शेतकऱ्यांचा आसूड

8) Mahatma Jyotiba Phule has praised the three basics of Liberty, Equality and Universal Brotherhood in his book .....

1) Sarvajanic Satyadharma Pustak	2) Brahmananche Kasab
3) Gulamgiri	4) Shetkaryanche Asud

९) 'विटाळ विध्वंसक' या ग्रंथाचे लेखन कोणी केले ?

१) शिवराम ज्ञानबा कांबळे	२) किसन बंदसोडे
३) गोपाल बाबा वलंगकर	४) महात्मा फुले

9) Who wrote the book 'Vital Vidhwansak' ?

1) Shivram Dyanba Kamble	2) Kisan Bandsode
3) Gopal Baba Walangkar	4) Mahatma Phule

- १०) शि. म. परांजपेचा ..... आक्रमक राष्ट्रवादाचे मुखपत्र बनला होता.
१) 'काळ' २) 'स्वराज्य' ३) 'नवाकाळ' ४) 'शिवाजीचे पुण्यवचन'
- 10) S.M. Paranjape's became mouthpiece of the aggressive nationalist sentiments.
1) 'Kal' 2) 'Swarajya'
3) 'Navakal' 4) 'Shivajiche Punyavachan'
- ११) भार्गवराम विठ्ठल हे ..... या लोकप्रिय नावाने ओळखले जातात.
१) मामा कोल्हटकर २) मामा सराफ ३) मामा वरेरकर ४) मामा भोसले
- 11) Bhargavram Vitthal is popularly known as
1) Mama Kolhatkar 2) Mama Saraf 3) Mama Warekar 4) Mama Bhosle
- १२) अरविंदो घोष यांनी खालीलपैकी कोणत्या ग्रंथांचे लेखन केले ?
a) प्रीसेप्ट्स ऑफ जीझम b) द सिंक्रेट ऑफ द वेदाज
c) द सिंथेसिस ऑफ योगा d) एसेज ऑन द गीता
पर्यायी उत्तरे :
१) (a), (b), (c) आणि (d) २) फक्त (a), (b) आणि (c)
३) फक्त (b), (c) आणि (d) ४) फक्त (a) आणि (b)
- 12) Which of the following books were written by Aurobindo Ghosh ?
a) The Precepts of Jesus b) The Secret of the Vedas
c) The Synthesis of Yoga d) Essays on the Gita
Answer Options :
1) (a), (b), (c) and (d) 2) Only (a), (b) and (c)
3) Only (b), (c) and (d) 4) Only (a) and (b)
- १३) 'माझ्या आठवणी' हे पुस्तक कोणी लिहिले ?
१) अण्णाभाऊ साठे २) विठ्ठल रामजी शिंदे ३) पंडिता रमाबाई ४) रमाबाई रानडे
- 13) Who wrote the book 'Majhya Athavani' ?
1) Annabhau Sathe 2) Vitthal Ramji Shinde
3) Pandita Ramabai 4) Ramabai Ranade
- १४) बहुरूपी हे ..... यांचे आत्मचरित्र आहे.
१) गणपतराव बोडस २) केशवराव दाते
३) चिंतामणराव कोल्हटकर ४) बापूराव पेंढारकर
- 14) Bahuroopi is the autobiography of
1) Ganpatrao Bodas 2) Keshavrao Date
3) Chintamanrao Kolhatkar 4) Bapurao Pendharkar
- १५) भारतीय वृत्तपत्र सृष्टीचा जनक कोण होता ?
१) वॉरन हेस्टिंग्ज २) श्रीमती हेस्टिंग्ज ३) हिक्की ४) चार्ल्स मेटकाल्फ
- 15) Who was known as the Father of newspapers in India ?
1) Warren Hastings 2) Mrs. Hastings
3) Hicky 4) Charles Metcalfe

- १६) 'हिस्टॉरिकल स्केच ऑफ दि भिल्ल ट्राइब्स ऑफ खानदेश' (१८४३) या ग्रंथाचे लेखक कोण ?
१) शशी भूषण चौधरी २) व्हिन्सेंट स्मिथ ३) ग्रॅहम ४) जेम्स मिल
- 16) Who is the author of "Historical Sketch of the Bhill Tribes of Khandesh" (1843) ?
1) Shashi Bhushan Chaudhari 2) Vincent Smith
3) Graham 4) James Mill

१७) जोड्या लावा :

लेखक

- a) अनिल सिल
b) एस. गोपाळ
c) आर. पी. पटवर्धन
d) अंबिका चरण मजुमदार

ग्रंथ

- i) इंडियन नॅशनल इव्हॅल्यूएशन
ii) दादाभाई नौरोजी करस्पॉन्डन्स
iii) ब्रिटिश पॉलिसी इन इंडिया
iv) इमर्जन्स ऑफ इंडियन नॅशनॅलिझम

पर्यायी उत्तरे :

	(a)	(b)	(c)	(d)
१)	(i)	(ii)	(iii)	(iv)
२)	(iii)	(ii)	(i)	(iv)
३)	(iv)	(iii)	(ii)	(i)
४)	(ii)	(i)	(iv)	(iii)

17) Match the following :

Author

- a) Anil Seal
b) S. Gopal
c) R. P. Patwardhan
d) Ambika Charan Majumdar

Book

- i) Indian National Evolution
ii) Dadabhai Naoroji Correspondence
iii) British Policy in India
iv) Emergence of Indian Nationalism

Answer options :

	(a)	(b)	(c)	(d)
1)	(i)	(ii)	(iii)	(iv)
2)	(iii)	(ii)	(i)	(iv)
3)	(iv)	(iii)	(ii)	(i)
4)	(ii)	(i)	(iv)	(iii)

१८) डॉ. कॅरे यांनी १८०५ मध्ये कोणत्या भाषेचे व्याकरण प्रसिद्ध केले ?

- a) मराठी b) हिंदी c) संस्कृत d) इंग्रजी

पर्यायी उत्तरे :

- १) (a) आणि (c) २) फक्त (a) ३) (b) आणि (c) ४) फक्त (d)

18) Dr. Carey published the grammar of which language in 1805 ?

- a) Marathi b) Hindi c) Sanskrit d) English

Answer Options :

- 1) (a) and (c) 2) Only (a) 3) (b) and (c) 4) Only (d)

१९) खालीलपैकी कोणती प्रकाशने किसन फोगोजी बनसोड यांनी सामाजिक क्रांतीसाठी प्रकाशित केली होती ?

- a) निराश्रित हिंदू नागरिक, विटाळ विध्वंसक b) सत्यशोधक समाचार, अस्पृश्योद्धारक
c) मजूरपत्रिका, चोखामेळा d) जागरूक, ब्राह्मणेतर

पर्यायी उत्तरे :

- १) केवळ (a) २) (a) आणि (c) ३) (b) आणि (d) ४) वरीलपैकी नाही

- 19) Which of the following publications were published by Kisan Phagoji Bansod for social revolution?
a) Nirashrit Hindu Nagrik, Vital Vidhwansak   b) Satyashodhak Samachar, Asprushodharak
c) Majurpatrika, Chokhamela   d) Jagruk, Brahmnetar

Answer Options :

- 1) Only (a)   2) (a) and (c)   3) (b) and (d)   4) None of the above

- २०) सर स्टॅन्ले रीड हे एकेकाळी ..... वृत्तपत्राचे संपादक होते.

- १) टाईम्स ऑफ इंडिया   २) टाईम्स ऑफ महाराष्ट्र   ३) टाईम्स ऑफ बॉम्बे   ४) टाईम्स ऑफ मद्रास

- 20) Sir Stanley Reed was once the editor of ..... newspaper.

- 1) Times of India   2) Times of Maharashtra
3) Times of Bombay   4) Times of Madras

- २१) आंतरजातीय विवाहाचा पुरस्कार करणाऱ्या पटेल विधेयकास पाटिंबा देण्यासाठी लिहिले गेलेले प्रसिद्ध नाटक कोणते ?

- १) किचक वध   २) प्रणय प्रभाव   ३) लोकमंत्र्याचा दौरा   ४) लग्नाची बेडी

- 21) Which famous play was written to support the Patel Bill advocating inter-caste marriage?

- 1) Kitchak Vadha   2) Romantic Influence
3) Lok Mantri's Tour   4) Marriage Bonds

- २२) 'कॉमन वील' या वृत्तपत्राच्या माध्यमातून होमरूल चळवळीचा प्रचार कोण करत असे ?

- १) हेलेना ब्लाव्हटस्की   २) अॅनी बेझंट   ३) मदन मोहन मालवीय   ४) रविंद्रनाथ टागोर

- 22) Who used to promote the Home Rule movement through the newspaper Common Will?

- 1) Helena Blavatsky   2) Annie Besant
3) Madan Mohan Malviya   4) Rabindranath Tagore

- २३) खालील योग्य जोड्या लावा :

अ) डॉ. विल्यम जॉन्स	i) वणवा सिद्धांत
ब) वॉरन हेस्टिंग्ज	ii) मराठी भाषेचा शब्दकोश
क) विल्यम कॅरे	iii) भगवतगीतेचे भाषांतर
ड) ग्रॅण्ड डफ	iv) शाकुंतलाचे भाषांतर

पर्यायी उत्तरे :

	अ	ब	क	ड
१)	iv	iii	ii	i
२)	iii	ii	i	iv
३)	ii	i	iv	iii
४)	i	iv	iii	ii

- 23) Match the following pairs correctly :

a) Dr. Willian Jones	i) Theory of Wildfire
b) Warren Hastings	ii) Dictionary of Marathi language
c) William Carey	iii) Translation of Bhagwat Geeta
d) Grand Duff	iv) Translation of Shakuntala

Answer Options :

	(a)	(b)	(c)	(d)
1)	iv	iii	ii	i
2)	iii	ii	i	iv
3)	ii	i	iv	iii
4)	i	iv	iii	ii

- २४) १९३१ पासून अकोल्यातून मातृभूमी हे वृत्तपत्र निघू लागले. त्याचे संपादक कोण होते ?
१) अनंतराव गद्रे २) वि. दा. सावरकर ३) डॉ. भी. रा. आंबेडकर ४) दादासाहेब गोळे
- 24) The newspaper called Matrubhumi was published from Akola in 1931. Who was its editor ?
1) Anantrao Gadre 2) V. D. Savarkar 3) Dr. B. R. Ambedkar 4) Dadasaheb Goley
- २५) डॉ. आंबेडकर यांनी सुरु केलेल्या ..... या नियतकालिकाने इशारा दिला होता, की "मुंबई इलाख्यात निघत असलेली... बरीचशी पत्रे विशिष्ट अशा जातीचे हितसंबंध पाहणारी आहेत अशा वृत्तपत्रांना आमचा एवढाच इशारा आहे, की कोणतीही एखादी जात अवनत झाली, तर तिच्या अवनतीचा चट्टा इतर जातींस बसल्याशिवाय राहणार नाही."
- १) बहिष्कृत भारत २) मूकनायक ३) जनता ४) प्रबुद्ध भारत
- 25) The editorial of ..... established by Dr. Ambedkar warned that "Many of the newspapers in the Bombay Presidency seem to be concerned only with the well-being of certain castes... We warn such newspapers that if a single caste is downtrodden, its blemish does not spare the other castes."
1) Bahishkrit Bharat 2) Mooknayak 3) Janata 4) Prabuddha Bharat
- २६) न्या. रानडे यांनी एका भाषणात महात्मा फुले यांच्या भारतीय राष्ट्रीय सभेला असलेल्या विरोधाबाबत नाराजी व्यक्त केली होती. महात्मा फुले यांनी कोणत्या ग्रंथातून या भाषणाला उत्तर दिले ?
१) गुलामगिरी २) इशारा ३) शेतकऱ्याचा असूड ४) सार्वजनिक सत्य धर्म
- 26) Justice Ranade had, in a speech, expressed his dissatisfaction about Mahatma Phule's opposition to the Indian National Congress. In which tract did Mahatma Phule respond to this speech ?
1) Gulamgiri 2) Ishara
3) Shetkaryacha Asud 4) Sarvajanic Satya Dharma
- २७) 'वेदोक्त धर्मप्रकाश' हा ग्रंथ कोणी लिहिला ?
१) लोकमान्य टिळक २) राजर्षी शाहू महाराज ३) डॉ. आंबेडकर ४) विष्णु भिकाजी गोखले
- 27) Who wrote the book 'Vedokta Dharmaprakash' ?
1) Lokmanya Tilak 2) Rajarshi Shahu Maharaj
3) Dr. Ambedkar 4) Vishnu Bhikaji Gokhale
- २८) वृत्तपत्राविषयी कोणती विधाने योग्य आहेत ?
a) भाऊ महाजन यांनी 'प्रभाकर' नावाचे साप्ताहिक सुरु केले.
b) आचार्य बाळशास्त्री जांभेकर यांनी 'इंदुप्रकाश' हे वृत्तपत्र चालविले.
c) कोल्हापूर जिल्ह्यातील 'श्री शाहू व 'शुभसूचक' ही वृत्तपत्रे सुरु झाली.
d) विष्णू बुवा ब्रम्हचारी यांनी 'वर्तमानदीपिका' या वृत्तपत्रातून आपले विचार मांडले.
- पर्यायी उत्तरे :**
१) (a), (b), (c) विधाने बरोबर आहेत २) (a), (d) विधाने बरोबर आहेत
३) (a), (c), (d) विधाने बरोबर आहेत ४) (a), (b) विधाने बरोबर आहेत
- 28) Which statements are true regarding Newspapers ?
a) Bhau Mahajan started weekly 'Prabhakar'.
b) Acharya Bal Shastri Jambhekar ran 'Induprakash' Newspaper.
c) 'Shri Shahu' and 'Shubhsuchak' Newspapers started from Kolhapur District.
d) Vishnu Buwa Brahmachari expressed his thoughts through 'Vartamandipika' Newspaper.

Answer options :

- 1) (a), (c) statements are correct 2) (a), (d) statements are correct
3) (a), (b), (d) statements are correct 4) (a), (b) statements are correct

- २९) दिनकरराव जवळकरांनी 'विजयी मराठा' या वृत्तपत्रात कोणत्या टोपण नावाने लिखाण केले ?
१) भाई महाजन २) भवानी तलवार ३) मल्हारी डिखळे ४) दलित कैवारी
- 29) By what pseudonym did Dinkarrao Jawalkar write in the newspaper 'Vijayi Maratha' ?
1) Bhai Mahajan 2) Bhavani Talware 3) Malhari Dikhale 4) Dalit Kaivari
- ३०) गोपाळ गणेश आगरकरांनी पुढीलपैकी कोणती वृत्तपत्रे संबंधित होती ?
a) केसरी व मराठा b) वऱ्हाड समाचार c) सुधारक d) स्वराज्य
वरीलपैकी कोणते विधान/विधाने बरोबर आहे/त ?
१) (a) आणि (c) फक्त २) (a), (b) आणि (c) फक्त
३) (b) आणि (d) फक्त ४) (b), (c) आणि (d) फक्त
- 30) Gopal Ganesh Agarkar was related with which of the following Newspapers ?
a) Kesari and Maratha b) Varhad Samachar
c) Sudharak d) Swarajya
Which of the statement/s given above is/: are correct ?
1) (a) and (c) only 2) (a), (b) and (c) only
3) (b) and (d) only 4) (b), (c) and (d) only

३) महत्त्वाचे ग्रंथ

१) व्यापारिक टप्पा, अनौद्योगीकरण, भारतीय हस्तोद्योगांचा न्हास

- १) ब्रिटिशांच्या व्यापारवादी अर्थव्यवस्थेचा खालील कोणता उद्देश होता ?
a) व्यापारी स्पर्धा नको b) जास्तीतजास्त नफा
c) आर्थिक घटकांवर नियंत्रण d) भारताचा आर्थिक विकास करणे
वरीलपैकी कोणते विधान/विधाने बरोबर आहेत ?
१) (a) आणि (b) २) (b) आणि (c) ३) (c) फक्त ४) (b) फक्त
- 1) Which of the following was the aim of 'Trading Economy' of British Government ?
a) No Trading competition b) Maximum profit
c) Control on economic factors d) Economic growth of India
Which of the statement given above is/are correct ?
1) (a) and (b) 2) (b) and (c) 3) (c) only 4) (b) only
- २) ब्रिटिश काळातील भारताचे अनौद्योगीकरण म्हणजे :
अ) भारतातील हस्तोद्योगांचा न्हास ब) कुटिरोद्योगांचा न्हास
क) ग्रामव्यवस्थेत सुधारणा ड) शेती सुधारणा
पर्यायी उत्तरे :
१) अ आणि ब फक्त २) ब आणि क फक्त ३) क आणि ड फक्त ४) वरील सर्व बरोबर
- 2) De industrialization of India in British Period means :
a) Decline of Handicraft Industry in India b) Decline of Cottage Industry
c) Development in rural life d) Development in agriculture
- Answer Options :**
1) (a) and (b) only 2) (b) and (c) only 3) (c) and (d) only 4) All of the above

२) जमीन सुधारणा, भारतीय कृषी व्यवस्थेचे वाणिज्यिकरण

- १) न्या. रानड्यांनी 'डेक्कन अॅग्रिकल्चरिस्ट रिलीफ अॅक्ट' या कायद्याची स्वागत केले, कारण .....
- a) या कायद्याने सावकारापासून शेतकऱ्यांचे रक्षण होणार होते.
b) या कायद्याने शेतकऱ्यांची कर्जाच्या भारापासून मुक्तता होणार होती.
वरीलपैकी कोणते विधान/विधाने बरोबर आहे/त ?
- १) (a) फक्त   २) (b) फक्त   ३) (a) आणि (b)   ४) कोणतेही वाक्य बरोबर नाही
- 1) Justice Ranade welcomed Deccan Agriculturist Relief Act, because .....
- a) This act would protect the farmers from the money lenders
b) By this act, the farmers would be relieved of the debt burden
Which of the statement/statements given above is/are correct ?
- 1) (a) only   2) (b) only   3) (a) and (b)   4) No statement is correct
- २) ब्रिटिश काळात शेतीच्या व्यापारीकरणामुळे पुढीलपैकी कोणत्या पिकाच्या उत्पादनात वाढ झाली ?
- अ) चहा, गहू   ब) ऊस, कापूस   क) ताग, नीळ   ड) तंबाखू, अफू
वरीलपैकी कोणते विधान/विधाने बरोबर आहेत ?
- १) फक्त अ आणि ब   २) फक्त अ, क आणि ड
३) फक्त ब, क आणि ड   ४) वरील सर्व बरोबर आहेत
- 2) Which of the following crops production increased due to commercialization of agriculture during British Period ?
- a) Tea, Wheat   b) Sugarcane, Cotton   c) Jute, Indigo   d) Tobacco, Opium
Which of the statements given above are correct ?
- 1) Only a and b   2) Only a, c and d   3) Only b, c and d   4) All of the above
- ३) नाना शंकरशेठ यांनी खालीलपैकी कोणती सोसायटी स्थापन करण्यात पुढाकार घेतला ?
- १) अॅग्री हॉर्टिकल्चरल सोसायटी ऑफ वेस्टर्न इंडिया
२) जिओ हॉर्टिकल्चरल सोसायटी ऑफ वेस्टर्न इंडिया
३) सोशो हॉर्टिकल्चरल सोसायटी ऑफ वेस्टर्न इंडिया
४) इको हॉर्टिकल्चरल सोसायटी ऑफ वेस्टर्न इंडिया
- 3) Which of the following societies was initiated by Nana Shankarshet?
- 1) Agri Horticultural society of Western India
2) Geo Horticultural Society of Western India
3) Socio Horticultural Society of Western India
4) Eco Horticultural Society of Western India

३) आधुनिक उद्योगांचा उदय - भारतीय व्यापारी समुदायाची भूमिका

- १) १९३२ साली भारतीय उद्योगकांनी पहिली विमान कंपनी सुरू केली :
- अ) इंडियन नॅशनल एअरवेज   ब) टाटा एअरवेज लि.
क) इम्पिरिअल एअरवेज   ड) इंडियन ट्रान्स-कॉन्टिनेन्टल एअरवेज लि.
- पर्यायी उत्तरे :
- १) फक्त अ आणि ब   २) फक्त क आणि ड
३) फक्त ब   ४) फक्त अ

Answer Options :

a	b	c	d
1) Ramesh Chandra Dutt	Justice Ranade	Sir George Oxenden	Lokhitwadi Gopal Hari Deshmukh
2) Justice Ranade	Sir George Oxenden	Ramesh Chandra Dutt	Lokhitwadi Gopal Hari Deshmukh
3) Lokhitwadi Gopal Hari Deshmukh	Ramesh Chandra Dutt	Justice Ranade	Sir George Oxenden
4) Justice Ranade	Lokhitwadi Gopal Gopal Hari	Sir George Oxenden	Ramesh Chandra Dutt

- ३) 'स्वदेशी को-ऑपरेटिव्ह स्टोअर्स लिमिटेड' सुरु करण्यात पुढीलपैकी कोणी पुढाकार घेतला होता ?
१) जमशेटजी टाटा २) नानासाहेब देशमुख ३) हरी किशोर ४) लोकमान्य टिळक
- 3) Who from the following took the initiative to start the Swadeshi Cooperative Stores Limited ?
1) Jamshetji Tata 2) Nanasahab Deshmukh 3) Hari Kishor 4) Lokmanya Tilak
- ४) दादाभाई नौरोजींच्या मते, '..... चे निःसारण होते, परंतु तेच जर भारतात गुंतवले असते, तर मोठ्या प्रमाणात आर्थिक विकास पहावयास मिळाला असता.' गाळलेल्या जागा खालीलपैकी योग्य पर्यायाने भरा.
१) हस्तोद्योग उत्पादन २) भारतीय चलन
३) कापसाचे संपूर्ण उत्पादन ४) संभाव्य अधिशेष
- 4) According to Dadabhai Naoroji, 'What was being drained out was ....., that could generate more economic development if invested in India.' Fill in the blanks with the given right option.
1) Handicraft production 2) Indian currency
3) Entire cotton production 4) Potential surplus
- ५) पुढील विधानापैकी कोणती विधाने बरोबर आहेत ?
a) महात्मा गांधीजीनी टिळक स्वराज्य फंडाकरिता १ कोटी ३५ लाख रुपये गोळा केले होते.
b) भारताने १८६० च्या सुरुवातीस १०.२ करोड रुपयाची अफूची निर्यात केली होती.
पर्यायी उत्तरे :
१) फक्त (a) योग्य आहे २) फक्त (b) योग्य आहे.
३) (a) व (b) दोन्ही योग्य आहेत. ४) (a) व (b) दोन्ही योग्य नाहीत
- 5) Which of the following statement/s is/are correct ?
a) Mahatma Gandhi collected one crore thirty five lakhs rupees for Tilak Swarajya Fund.
b) India exported 10 2 crores rupees worth of opium in the beginning of the year 1860.

Answer Options :

- 1) Only (a) is correct 2) Only (b) is correct
3) Both (a) and (b) are correct 4) Both (a) and (b) are not correct

- ६) "परदेशी भांडवलाची गुंतवणूक आणि कायदा व सुव्यवस्था याचे रक्षण, हे भारताच्या विकासाचे प्रमुख साधन आहे." असे आपल्या अर्थविषयक निबंधात लिहिणारे तज्ञ :
a) जॉन स्टुअर्ट मिल b) अल्फ्रेड मार्शल c) दादाभाई नौरोजी d) न्या. म. गो. रानडे
पर्यायी उत्तरे :
१) (a) आणि (b) २) (b) आणि (c) ३) (c) आणि (d) ४) (d) आणि (a)

- २) 'भारत सेवक समाजाने' खालीलपैकी कोणत्या प्रसिद्ध व्यक्ती घडविण्याचे कार्य केले होते ?
अ) श्रीनिवास शास्त्री ब) पंडित हृदयनाथ कुंझरु, ठक्करबप्पा
क) ना. म. जोशी, काकासाहेब लिमये ड) विष्णुशास्त्री चिपळूणकर, केशवराव बागडे
- पर्यायी उत्तरे :**
१) अ आणि ब फक्त २) ब आणि क फक्त ३) अ, ब आणि क फक्त ४) ब, क, आणि ड फक्त
- 2) Which of the following Famous Personalities were produced by 'Bharat Sevak Samaj' ?
a) Shrinivas Shastri b) Pandit Hridaynath Kunjru, Thakkarbappa
c) N. M. Joshi, Kakasaheb Limaye d) Vishnushastri Chipalunkar, Keshavrao Bagde
- Answer Options :**
1) (a) and (b) only 2) (b) and (d) only
3) (a), (b) and (c) only 4) (b), (c) and (d) only
- ३) लोकांना राजकीय शिक्षण मिळावे या उद्देशाने कोणती संस्था स्थापन करण्यात आली ?
१) डेक्कन सभा २) सार्वजनिक सभा ३) बहिष्कृत भारत ४) यापैकी नाही
- 3) Which institute was formed with a view to provide Political Education to the People ?
1) Deccan Sabha 2) Sarvajanic Sabha 3) Bahishkrut Bharat 4) None of these
- ४) २५ सप्टेंबर १९१६ रोजी मद्रास येथे डॉ. अँनी बेझंट यांनी कोणत्या स्वतंत्र संघटनेची स्थापना केली ?
१) होमरूल लीग २) कॉमन वील ३) हिंदू महासभा ४) स्वराज्य संघ
- 4) Which union was established by Dr. Annie Besant on 25 September 1916 at Madras ?
1) Home rule League 2) Common Weal 3) Hindu Mahasabha 4) Swarajya Sangh
- ५) इ. स. १९१० मध्ये अलाहाबाद येथे हिंदू महासभेची स्थापना झाली. महासभेचे मुख्य कार्यालय कोठे होते ?
१) अयोध्या २) हरिद्वार ३) दिल्ली ४) रामेश्वर
- 5) Hindu Mahasabha was established in 1910 at Allahabad. Where was its headquarters ?
1) Ayodhya 2) Haridwar 3) Delhi 4) Rameshwar
- ६) १८८७ मध्ये मद्रास येथे झालेल्या काँग्रेस अधिवेशनाचे अध्यक्ष पद ..... यांनी भूषवले.
१) दादाभाई नौरोजी २) म. गो. रानडे ३) मोरोपंत जोशी ४) बद्रुद्दीन तय्यबजी
- 6) ..... presided over the congress session held at Madras in 1887.
1) Dadabhai Nauroji 2) M.G Ranade . 3) Morepant Joshi 4) Badruddin Tayyabji
- ७) जगन्नाथ शंकरशेठ यांना कशाचे शिल्पकार म्हणून ओळखले जाते ?
१) महाराष्ट्राचे २) मुंबईचे ३) रेल्वेचे ४) शिक्षणाचे
- 7) Jagannath Shankarsheth is known as the founding father of .....
1) Maharashtra 2) Mumbai 3) Railway 4) Education
- ८) 'तरुण मराठा' पक्ष कोणी स्थापन केला ?
१) पांडुरंग राजभोज २) वि.रा. शिंदे ३) मल्हारी मार्तंड डिखळे ४) केशवराव मारुतीराव जेधे
- 8) Who founded the Young Maratha Party ?
1) Pandurang Rajbhaj 2) VR. Shinde
3) Malhari Martand Dikhale 4) Keshavrao Marutirao Jedhe

९) काँग्रेस अधिवेशनाचे स्थळ व त्याच्या अध्यक्षीय नावाच्या जोड्या लावा.

- a) प्रथम काँग्रेस अधिवेशन, मुंबई (१८८५)
b) दुसरे काँग्रेस अधिवेशन, कलकत्ता (१८८६)
c) तिसरे काँग्रेस अधिवेशन, मद्रास (१८८७)
d) चौथे काँग्रेस अधिवेशन, अलाहाबाद (१८८८)

- i) जॉर्ज युल
ii) बद्रुद्दीन तय्यबजी
iii) वोमेशचंद्र बॅनर्जी
iv) दादाभाई नौरोजी

पर्यायी उत्तरे :

(a) (b) (c) (d)

- १) (iii) (iv) (i) (ii)
२) (iii) (iv) (ii) (i)
३) (iii) (i) (ii) (iv)
४) (iv) (i) (ii) (iii)

9) Match the pair place of the Congress Session and his Presidents name.

- a) First Congress Session, Mumbai (1885)
b) Second Congress Session, Calcutta (1886)
c) Third Congress Session, Madras (1887)
d) Fourth Congress Session, Allahabad (1888)

- i) George Yul
ii) Badruddin Tayyabji
iii) W. C. Banarjee
iv) Dadabhai Naoroji

Answer Options :

(a) (b) (c) (d)

- 1) (iii) (iv) (i) (ii)
2) (iii) (iv) (ii) (i)
3) (iii) (i) (ii) (iv)
4) (iv) (i) (ii) (iii)

१०) १ नोव्हेंबर १८६६ रोजी स्थापन झालेल्या ईस्ट इंडिया असोसिएशन संस्थेचा उद्देश काय होता ?

- a) स्त्री शिक्षण   b) राजकीय शिक्षण   c) लोक शिक्षण   d) धार्मिक शिक्षण

पर्यायी उत्तरे :

- १) (a) आणि (b)   २) (b) आणि (d)   ३) (c) फक्त   ४) (d) फक्त

10) What was the aim of East India Association organisation, established on 1 November 1866 ?

- a) Female Education   b) Political Education   c) People Education   d) Religious Education

Which of the statement given above is/are correct ?

- 1) (a) and (b)   2) (b) and (d)   3) (c) only   4) (d) only

११) खालील विवरणावरून व्यक्ती ओळखा.

- a) 'इंडिया' नावाचे वृत्तपत्र सुरू केले.   b) बॉम्बे असोसिएशनची स्थापना
c) ईस्ट इंडिया असोसिएशनची स्थापना   d) भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेसचे अध्यक्ष

पर्यायी उत्तरे :

- १) दादाभाई नौरोजी   २) गोपाळकृष्ण गोखले   ३) फिरोजशाह मेहता   ४) दिनशा वाच्छा

11) Identify the person from following description :

- a) He started the Newspaper 'India'   b) Establishment of Bombay Association
c) Establishment of East India Association   d) President of Indian National Congress

Answer options :

- 1) Dadabhai Naoroji   2) Gopal Krishna Gokhale
3) Firojshah Mehta   4) Dinshaw Wachha

- १२) बॉम्बे प्रेसिडेन्सी असोसिएशन संस्थेशी खालील कोणत्या व्यक्ती संबंधित होत्या ?
a) गोपाळ गणेश आगरकर
b) फिरोजशाह मेहता
c) बद्रुद्दीन तय्यबजी
d) न्या. तेलंग
- पर्यायी उत्तरे :**
१) (a), (c) आणि (d) फक्त
२) (b), (c) आणि (d) फक्त
३) (a) आणि (b) फक्त
४) (c) आणि (d) फक्त
- 12) Which of the following personalities were related with Bombay Presidency Association Organisation ?
a) Gopal Ganesh Agarkar
b) Firojshah Mehta
c) Badruddin Tayyabji
d) Justice Telang
- Answer options :**
1) (a), (c) and (d) only
2) (b), (c) and (d) only
3) (a) and (b) only
4) (c) and (d) only
- १३) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या पश्चात त्यांचे कोणते अनुयायी काँग्रेसचे सभासद झाले होते ?
a) आर. डी. भंडारे
b) राजाभाऊ भोळे
c) दादासाहेब रुपवते
d) बापूसाहेब राजभोज
- पर्यायी उत्तरे :**
१) फक्त (a), (c), (d)
२) फक्त (a), (b), (c)
३) फक्त (a), (b), (d)
४) (a), (b), (c), (d)
- 13) After passing away of Dr. Babasaheb Ambedkar, who from the followers of Dr. Ambedkar, became members of the Congress?
a) R.D. Bhandare
b) Rajabhau Bhole
c) Dadasaheb Rupwate
d) Bapusaheb Rajbhaj
- Answer Options:**
1) Only (a), (c), (d)
2) Only (a), (b), (c)
3) Only (a), (b), (d)
4) (a), (b), (e), (d)
- १४) राष्ट्रीय पातळीवर 'ऑल इंडिया स्टेट्स पीपल्स काँग्रेस'ची स्थापना होण्यापूर्वी कोल्हापुरात जनतेची गाव्हाणी मांडण्यासाठी खालीलपैकी कोणती संघटना कार्यरत होती ?
१) लोक सभा
२) राज्य सभा
३) विधान सभा
४) परोपकारिणी सभा
- 14) Before the formation of 'All India States Peoples' Congress' at the national level, which of the following organizations was active in Kolhapur to raise the concerns of the people?
1) Lok Sabha
2) Rajya Sabha
3) Vidhan Sabha
4) Paropakarini Sabha
- १५) सार्वजनिक सभेचे १८७० पूर्वीचे नाव काय होते ?
१) डेक्कन सभा
२) पूना सार्वजनिक सभा
३) महाराष्ट्र असोसिएशन
४) पूना असोसिएशन
- 15) What was the initial name of Sarvajanik Sabha before it was renamed as such in 1870?
1) Deccan Sabha
2) Poona Sarvajanik Sabha
3) Maharashtra Association
4) Poona Association
- १६) १८८६ च्या कलकत्याच्या भारतीय राष्ट्रीय सभेच्या अधिवेशनात महाराष्ट्रातून आलेल्या नेत्यांनी केलेली आवेशपूर्ण भाषणे गाजली. त्यात दिनशा वाच्छा, दाजी खरे आणि ..... यांचा समावेश होता.
१) अब्दुल अझीझ
२) बाळ गंगाधर टिळक
३) मोरोपंत जोशी
४) गोपाळ कृष्ण गोखले
- 16) The Calcutta Session of the Indian National Congress in 1886 was remarkable for a number of fiery speeches given. by Maharashtrian leaders such as Dinshaw Wacha, Daji Khare and .....
1) Abdul Aziz
2) Bal Gangadhar Tilak
3) Moropant Joshi
4) Gopal Krishna Gokhale

- १७) १९२० मध्ये ..... यांनी 'कम्युनिस्ट पार्टी ऑफ इंडिया'ची स्थापना केली.
१) ना. म. जोशी २) श्री. अ. डांगे ३) एम. एन. रॉय ४) आर. पी. दत्त
- 17) The 'Communist Party of India' was formed by ..... in 1920.
1) N. M. Joshi 2) S. A. Dange 3) M. N. Roy 4) R. P. Dutt
- १८) बाँबे असोसिएशनचे पहिले सरचिटणीस कोण होते ?
१) नाना शंकर शेट २) डॉ. भाऊ दाजी लाड ३) बाळकृष्ण मुंजे ४) बाळ गंगाधर टिळक
- 18) Who was the first General Secretary of the Bombay Association?
1) Nana Shankar Seth 2) Dr. Bhau Daji Lad 3) Balakrishna Munje 4) B. G. Tilak

१९) योग्य जोड्या जुळवा :

अ) श्री. अ. डांगे	i) रॅडिकल डेमोक्रेटिक पार्टी
ब) मानवेंद्रनाथ रॉय	ii) रेव्होल्यूशनरी कम्युनिस्ट पार्टी
क) सौमेन्द्रनाथ टागोर	iii) 'गांधी विरुद्ध लेनिन' चे लेखक
ड) सुभाचंद्र बोस	iv) फॉरवर्ड ब्लॉक

पर्यायी उत्तरे:

(अ) (ब) (क) (ड)

१) (i) (ii) (iii) (iv)	
२) (i) (iii) (iii) (iv)	
३) (iii) (i) (ii) (iv)	
४) (ii) (iv) (i) (iii)	
- 19) Match the correct pairs :
A) Mr. A. Dange i) Radical Democratic Party
B) Manvendranath Roy ii) Revolutionary Communist Party
c) Saumendranath Tagore iii) Author of Gandhi Vs Lenin
d) Subachandra Bose iv) Forward Block

Answer Options :

(a) (b) (c) (d)

1) (i) (ii) (iii) (iv)	
2) (i) (iii) (iii) (iv)	
3) (iii) (i) (ii) (iv)	
4) (ii) (iv) (i) (iii)	
- २०) भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेसच्या पहिल्या अधिवेशनाला खालील युरोपियन नेते हजर होते ?
a) सर अॅलन ह्यूम b) हेनरी कॉटन c) विल्यम वेडरबर्न बर्न d) विल्यम जोन्स

पर्यायी उत्तरे :

१) (a) आणि (b) फक्त	२) (b) आणि (c) फक्त	३) (a), (b) आणि (c) फक्त	४) (b), (c) आणि (d) फक्त
- 20) Which of the following European leaders attended the First Session of the Indian National Congress?

a) Sir Allen Hume	b) Henry Cotton	c) William Wedder Burn	d) William Jones

Answer options :

1) (a) and (b) only	2) (b) and (c) only	3) (a), (b) and (c) only	4) (b), (c) and (d) only

२१) मौलाना अबुल कलाम आझाद यांच्या बाबत कोणते विधान चुकीचे आहे ?

१) त्यांनी 'अल्-हिलाल' हे वृत्तपत्र चालू केले.

२) भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेसच्या दिल्ली येथे सन १९२९ मध्ये बोलविण्यात आलेल्या अधिवेशनाचे ते अध्यक्ष होते.

३) त्यांनी अल् बलग नावाचे नियतकालिक सुरू केले.

४) ते उर्दू पर्शियन भाषेचे विद्वान होते.

21) Which statement is wrong about Maulana Abul Kalam Azad ?

1) He started the newspaper Al-Hilal

2) He was the President of Indian National Congress Session held in Delhi in year 1929.

3) He started the journal 'Al Balagh'.

4) He was a scholar of Urdu and Persian Language

२२) खालीलपैकी कोणत्या मुंबई इलाख्यातील राजकीय संघटना होत्या ?

a) बॉम्बे असोसिएशन

b) पुणे सार्वजनिक सभा

c) बॉम्बे नेटिव्ह असोसिएशन

d) बॉम्बे प्रेसिडेन्सी असोसिएशन

पर्यायी उत्तरे :

१) (a), (b) आणि (c) फक्त

२) (b), (c) आणि (d) फक्त

३) (a), (c) आणि (d) फक्त

४) (a), (b) आणि (d) फक्त

22) Which of the following Political Organisations were in the Mumbai Presidency ?

a) Bombay Association

b) Pune Sarvajanic Sabha

c) Bombay Native Association

d) Bombay Presidency Association

Answer options :

1) (a), (b) and (c) only

2) (b), (c) and (d) only

3) (a), (c) and (d) only

4) (a), (b) and (d) only

२३) खालील विवरणावरून व्यक्ती ओळखा :

a) मुंबईच्या एल्फिन्स्टन महाविद्यालयात गणित व भौतिकशास्त्र याचे प्राध्यापक होते.

b) त्यांनी ईस्ट इंडिया असोसिएशनची स्थापना केली.

c) भारतीय राष्ट्रीय सभेच्या अधिवेशनाचे अध्यक्ष होण्याचा तीनदा मान प्राप्त झाला.

d) त्यांनी ब्रिटिश सरकारच्या आर्थिक पिळवणुकीच्या धोरणाकडे जगाचे लक्ष वेधले.

पर्यायी उत्तरे :

१) दादाभाई नौरोजी

२) गोपाळ गणेश आगरकर

३) लोकमान्य टिळक

४) न्यायमूर्ती रानडे

23) Identify the person from the following description.

a) He was the professor of Mathematics and Physics at Elphinstone college, Mumbai.

b) He founded the East India Association.

c) Received the honour of being the president of the Indian National Congress Assembly three times.

d) He drew the attention of the world to the British government's policy of economic exploitation.

Answer options :

1) Dadabhai Naoroji

2) Gopal Ganesh Agarkar

3) Lokmanya Tilak

4) Justice Ranade

- २४) 'लंडन इंडिया सोसायटीचे' अध्यक्ष खालीलपैकी कोण होते ?
१) गोपाळ कृष्ण गोखले २) दादाभाई नौरोजी ३) आनंद मोहन बोस ४) सुरेन्द्रनाथ बॅनर्जी
- 24) Who among the following was the President of the 'London India Society' ?
1) G. K. Gokhale 2) Dadabhai Naoroji 3) Anand Mohan Bose 4) Surendra Nath Banerjee
- २५) काँग्रेस पक्ष (सिंडिकेट) चे नेते ..... होते.
a) मोरारजी देसाई b) संजीव रेड्डी c) अशोक मेहता
d) शारदा मुखर्जी e) नरेंद्र देव
- पर्यायी उत्तरे :**
१) फक्त (a), (b), (d) २) फक्त (a), (c), (d), (e) ३) फक्त (a), (b), (c) ४) फक्त (b), (c), (d), (e)
- 25) The leaders of the Congress Party (syndicate) were
a) Morarji Desai b) Sanjiva Reddy c) Ashok Mehta
d) Sharda Mukherjee e) Narendra Dev
- Answer Options :**
1) Only (a), (b), (d) 2) Only (a), (c), (d), (e) 3) Only (a), (b), (c) 4) Only (b), (c), (d), (e)
- २६) ..... यांनी जून, १९३० मध्ये 'हिंदुस्थानी सेविका दल' स्थापन केले.
१) ना. सु. हर्डीकर २) अवंतिकाबाई गोखले ३) कल्याण सय्यद ४) हंसा मेहता
- 26) ..... founded 'Hindustani Sevika Dal' in June, 1930.
1) N.S. Hardikar 2) Avantikabai Gokhale 3) Kalyan Syed 4) Hansa Mehta
- २७) मुंबईतील गोकुळदास तेजपाल पाठशाळेत काँग्रेसचे पहिले ऐतिहासिक अधिवेशन भरले होते तेथून मशाल व झेंडा फैजपूरला कोणी नेला होता ?
१) गोकुळभाई भट्ट व इतर २) लोढूभाऊ फेगडे व इतर
३) धनाजी नाना चौधरी व इतर ४) सीतारामभाऊ चौधरी व इतर
- 27) Who carried the torch and flag from Gokuldas Tejpal Pathshala in Mumbai, where the first historical session of the Congress had taken place, to Faizpur ?
1) Gokulbhai Bhatt and others 2) Lodhubhau Phegde and others
3) Dhanaji Nana Chaudhary and others 4) Sitarambhai Chaudhary and others
- २८) राष्ट्रीय काँग्रेसच्या अस्पृश्यतेच्या प्रथेला विरोध करण्यासाठीच्या समितीचे चिटणीस कोण होते ?
१) स्वामी आनंद २) वासुदेवराव आकूत ३) आत्माराम रणछोड ४) रघुनाथ हरी गद्रे
- 28) Who was the Secretary of the National Congress Committee for opposing the practice of untouchability ?
1) Swami Anand 2) Vasudevrao Aakut
3) Aatmaram Ranchhod 4) Raghunath Hari Gadre
- २९) आफ्रिकेहून परत आल्यावर एक वर्ष तटस्थ रहा, असा सल्ला गांधीजींना पुढीलपैकी कोणी दिला होता ?
१) आचार्य श्रद्धानंद २) पुतळाबाई गांधी ३) कर्मचंद गांधी ४) गोपाळ कृष्ण गोखले
- 29) Who from the following had asked Gandhiji to remain neutral for one year after his return from Africa ?
1) Acharya Shradhanand 2) Putalabai Gandhi
3) Karamchand Gandhi 4) Gopal Krishna Gokhale

- ३०) पुढीलपैकी कोणते घटक भारतीय राष्ट्रीय सभेच्या स्थापनेस कारणीभूत ठरले ?
- a) १८५७ च्या उठावाचा परिणाम
b) दळण वळणाच्या साधनात झालेली क्रांती
c) भारतीय वृत्तपत्रांचे कार्य
d) आंतरराष्ट्रीय समुदायांचा दबाव

पर्यायी उत्तरे :

- १) (a), (b), (c) आणि (d) योग्य आहेत
२) फक्त (a), (b) आणि (d) योग्य आहेत
३) फक्त (b), (c) आणि (d) योग्य आहेत
४) फक्त (a), (b) आणि (c) योग्य आहेत
- 30) Which factors contributed towards the establishment of the Indian National Congress ?
- a) The impact of the uprising of 1857.
b) Revolution in the means of transport.
c) The contribution of the Indian newspapers.
d) Pressure from the International community.

Answer Options :

- 1) (a), (b), (c) and (d) are correct
2) Only (a), (b) and (d) are correct
3) Only (b), (c) and (d) are correct
4) Only (a), (b) and (c) are correct

- ३१) भारतीय राष्ट्रीय सभेची उद्दिष्ट्ये :

अ) भारतीय लोकांना धर्म, वंश, जात, भाषा, भौगोलिक प्रदेश विसरून एका व्यासपीठावर आणणे.
ब) भारतीयांच्या समस्यांवर विचारविमर्श करणे.
क) भारतीयांत ऐक्यभावना वाढविणे.
ड) भारताच्या स्वातंत्र्यासाठी प्रयत्न करणे.

वरीलपैकी कोणती विधाने बरोबर आहेत ?

- १) फक्त अ, ब आणि ड
२) फक्त ब, क आणि ड
३) फक्त अ, ब आणि क
४) यापैकी सर्व
- 31) Objectives of the Indian National Congress :
- a) To make the people of India forget the differences in religion, race, caste, language, geographical territories and bring them on a common platform.
b) To deliberate the problems of Indians.
c) To increase the feelings of oneness among the Indians.
d) To put in efforts for Indian Independence.

Which of the statements given above are correct?

Answer options :

- 1) a, b and d only
2) b, c and d only
3) a, b and c only
4) All of the above

- ३२) भारतीय राष्ट्रीय सभेचे पहिले अध्यक्ष कोण होते ?

१) दादाभाई नौरोजी
२) उमेश चंद्र बॅनर्जी
३) फिरोजशाहा मेहता
४) न्या. रानडे

- 32) Who was the first President of Indian national Congress?

1) Dadabhai Naoroji
2) Womesh Chandra Banerjee
3) Firozshah Mehta
4) Justice Ranade

- ३३) 'भारतीय असंतोषाचे जनक' असा लोकमान्य टिळकांचा उल्लेख खालीलपैकी कोणी केली आहे ?

१) अॅलन ऑक्टोव्हियन ह्यूम
२) सर व्हॅलेंटाइन चिरोल
३) अरविंद घोष
४) गोपाळ गणेश आगरकर

- 33) Who among the following called Lokmanya Tilak as a 'Father of Indian Unrest' ?

1) Allan Octavian Hume
2) Sir Valentine Chirol
3) Aravind Ghosh
4) Gopal Ganesh éagarkar

३४) पुढीलपैकी कोणत्या व्यक्ती राष्ट्रीय महासभेत सामील झाल्या नाहीत परंतु त्यांनी स्वातंत्र्य चळवळीला आर्थिक व इतर मदत केली होती ?

- a) जमनालाल बजाज   b) वाडीलाल लल्लुभाई मेहता   c) घ. दा. बिरला
d) लाला शंकरलाल   e) वालचंद हिराचंद

वरीलपैकी कोणते विधान/ने बरोबर आहे/त ?

- १) (a), (b), (c) फक्त   २) (b), (c), (d) फक्त   ३) (c) आणि (e) फक्त   ४) (b) आणि (d) फक्त

34) Who from the following persons did not join the Indian National Congress, but gave financial and other help to the freedom movement ?

- a) Jamnalal Bajaj   b) Vadilal Lallubhai Mehta   c) QD. Birla
d) Lala Shankarlal   e) Walchand Hirachand

Answer options :

- 1) (a), (b), (c) only   2) (b), (c), (d) only   3) (c) and (e) only   4) (b) and (d) only

३५) जहालवादी विचारधारेचे खालीलपैकी कोणते नेते होते ?

- १) दादाभाई नौरोजी, फिरोजशाहा मेहता, दिनशा वॉच्छा
२) लाला लजपतराय, बिपिनचंद्र पाल, बाळ गंगाधर टिळक
३) महात्मा गांधी, सरोजिनी नायडू, खान अब्दुल गफार खान
४) स्वा. सावरकर, विष्णू गणेश पिंगळे, चाफेकर बंधू

35) Which of the following was the leader of Jahalist ideology?

- 1) Dadabhai Naoroji, Ferozshah Mehta, Dinsha Watchha
2) Lala Lajpatrai, Bipinchandra Pal, Bal Gangadhar Tilak
3) Mahatma Gandhi, Sarojini Naidu, Khan Abdul Ghaffar Khan
4) Self. Savarkar, Vishnu Ganesh Pingle, Chafekar brothers

३६) आचार्य नरेंद्र देव, जयप्रकाश नारायण आणि अच्युतराव पटवर्धन यांनी ..... पक्षाची स्थापना केली.

- १) राष्ट्रवादी   २) समाजवादी   ३) हुकुमशाह   ४) लोकशाही

36) Acharya Narendra Dev, Jayaprakash Narayan and Achyutarao Patwardhan founded the ..... party.

- 1) Nationalist   2) Socialist   3) Dictatorship   4) Democracy

३७) १८ नोव्हेंबर १८९९ रोजी दिनशा वॉच्छा यांनी दादाभाई नौरोजींना पत्र लिहून काँग्रेसच्या अपयशांची मीमांसा केली.

- a) काँग्रेसचे कार्य सतत न चालणे.
b) नेत्यांनी 'फावल्या वेळातील उद्योग' म्हणून राजकारणाकडे पाहणे.
c) 'आम्ही केवळ भुंकतो, चावा घेत नाही'.
d) क्रांतीचा मार्गच अनुसरला पाहिजे.

पर्यायी उत्तरे :

- १) (a) आणि (c) बरोबर   २) (b) आणि (d) बरोबर
३) (c), (b) आणि (a) बरोबर   ४) केवळ (d) बरोबर

37) Dinshaw Wancha wrote a letter to Dadabhai Naoroji on 18th November 1899 to convey the failure of Congress.

- a) Lay-off consistently in the work by Congress
b) Attitude of leaders towards politics as a leisure activity.
c) We only bark do not bite.
d) The only way to follow is revolutionary way.

Answer Options :

- 1) (a) and (c) correct   2) (b) and (d) correct
3) (c), (b) and (a) correct   4) (d) only correct

३८) खालीलपैकी कोणती वाक्ये बरोबर आहे ?

पहिले वाक्य : एम.एन. रॉय हे लिबरल पक्षाचे नेते होते.

दुसरे वाक्य : एम. एन. रॉय हे रॅडिकल डेमॉक्रेटिक पक्षाचे नेते होते.

पर्यायी उत्तरे :

१) पहिले वाक्य बरोबर आहे.

२) दुसरे वाक्य बरोबर आहे.

३) दोन्ही वाक्ये बरोबर आहेत.

४) दोन्ही वाक्ये चूक आहेत.

38) Which of the following sentences is correct ?

First sentence : M. N. Roy was the leader of the Liberal Party.

Second sentence : M. N. Roy was the leader of the Redical Democratic Party.

Answer Options :

1) First sentence is correct

2) Second sentence is correct

3) Both sentence are correct

4) Both sentence are incorrect

३९) इंडिपेंडेंस फॉर इंडिया लीगची स्थापना खालीलपैकी कोणी केली ?

१) जवाहरलाल नेहरू आणि सुभाषचंद्र बोस

२) वि. दा. सावरकर

३) बा. शि. मुंजे व मु. रा. जयकर

४) बा. शि. मुंजे व शामाप्रसाद मुखर्जी

39) Who among the following founded the Independence for India League ?

1) Jawaharlal Nehru and Subhash Chandra Bose

2) V. D. Savarkar

3) B. S. Moonje and M. R. Jaykar

4) B.S. Moonje and Shamaprasad Mukherjee

४०) "भारतात दिवसें दिवस असंतोष वाढत चालला, त्या असंतोषाला वाट करून दिली तरच ब्रिटिश सत्ता स्थिर होईल" या अ‍ॅलन ह्यूम यांच्या विचाराला खालील व्यक्तींचा पाठिंबा होता :

a) सर वेडरबर्न

b) माऊंट स्टुअर्ट एल्फिन्स्टन

c) सर हेन्री कॉटन

d) श्लेगल

योग्य पर्याय निवडा :

१) (a) आणि (c) बरोबर

२) (b) आणि (d) बरोबर

३) (c) आणि (a) बरोबर

४) (d) आणि (b) बरोबर

40) *Disenchantment with Britisher is growing day by day in India and we have to give them a way to vent it out only than we can stabilise our Government. This statement of Alan Hume was supported by :*

a) Sir Wederburn

b) Mount Stuart Elphinstine

c) Sir Henry Cotton

d) Slegal

Choose the right options :

1) (a) and (c) correct

2) (b) and (d) correct

3) (c) and (a) correct

4) (d) and (b) correct

१३) क्रांतिकारक, शेतकरी आंदोलन आणि कृषी सुधारणा, कामगार चळवळी आणि संघटना

१) १२ मे १८७५ रोजी शेतकऱ्यांचा पहिला उठाव कोठे झाला ?

१) बारामती

२) पुणे

३) सुपे

४) चाकण

1) Revolt of the Peasants occurred on 12h May, 1875 ?

1) Baramati

2) Pune

3) Supe

4) Chakan

- २) मुंबई सरकारने दक्षिणेमध्ये चालू असलेल्या शेतकरी असंतोषाची चौकशी करण्यासाठी कोणते कमिशन नियुक्त केले ?
१) लॅण्ड रेव्ह्यु अँक्ट कमिशन
२) डेक्कन रॉयट्स कमिशन
३) दि डेक्कन अग्रीकल्चर कमिशन
४) लॅण्ड ओनर्स कमिशन
- 2) Which Commission was appointed by the Bombay Government to inquire into the ongoing Peasant discontent in the South ?
1) Land Revenue Act Commission
2) Deccan Riots Commission
3) The Deccan Agriculture Commission
4) Land Owners Commission
- ३) नारायण मेघाजी लोखंडे यांच्या संदर्भातील कोणती विधाने बरोबर आहेत ?
अ) कामगार चळवळीचे जनक
ब) १८८४ मध्ये बॉम्बे मिलहॅण्डस असोसिएशनची स्थापना.
क) ब्रिटिश सरकारचा 'रावबहादूर' किताब
ड) महाराष्ट्र लेबर युनियनची स्थापना

पर्यायी उत्तरे :

- १) अ आणि ब फक्त   २) अ, ब, आणि क फक्त   ३) ब, क आणि ड फक्त   ४) अ, क आणि ड फक्त

- 3) Which of the following statements are true about Narayan Meghaji Lokhande ?
a) Founder of Labour Movement
b) Establishment of Bombay mill hands Association in 1884
c) 'Raobahadur' award by the British Government
d) Establishment of Maharashtra Labour Union

Answer Options :

- 1) (a) and (b) only
2) (a), (b) and (c) only
3) (b), (c) and (d) only
4) (a), (c) and (d) only

- ४) जोड्या जुळवा :
अ) रँड व आयस्टचा खून
ब) अभिनव भारत
क) न्यायाधीश जॅक्सनचा खून
ड) कर्झन वायलीचा खून
- i) वि. दा. सावरकर
ii) अनंत लक्ष्मण कान्हेरे
iii) मदनलाल धिंग्रा
iv) चाफेकर बंधू

पर्यायी उत्तरे :

	अ	ब	क	ड
१)	iv	i	ii	iii
२)	iii	ii	iv	i
३)	i	iii	ii	iv
४)	ii	i	iii	iv

- 4) Match the following :
a) Rand and Ayerst's Murder
b) Abhinav Bhatrat
c) Justice Jacksons Murder
d) Curzon Wyllies Murder
- i) V. D. Savarkar
ii) Anant Laxman Kanhere
iii) Madan Lal Dhingra
iv) Chaphekar Brothers

Answer options :

- (a) (b) (c) (d)
1) (iv) (i) (ii) (iii)
2) (iii) (ii) (iv) (i)
3) (i) (iii) (ii) (iv)
4) (ii) (i) (iii) (iv)

- ५) शेतकरी व कारागीर हेच देशाचे खांब आहेत, पण त्यांची दुर्दशा झाली आहे, अशी खंत कोणी व्यक्त केली आहे ?
१) गणपत पाटील २) मुकुंदराव पाटील ३) कृष्णराव भालेकर ४) यशवंतराव देशमुख
- 5) Who expressed his grief by saying that farmers and workers are real strong pillars of the nation, but they are now suffering ?
1) Ganpat Patil 2) Mukundrao Patil
3) Krishnarao Bhalekar 4) Yashwantrao Deshmukh
- ६) नाशिक येथील क्रांतिकारी चळवळीचे प्रमुख ..... हे होते.
१) डॉ. मुंजे २) उत्तमराव पाटील ३) गणेश दामोदर सावरकर ४) विनायक दामोदर सावरकर
- 6) ..... was the leader of the revolutionary activities at Nashik.
1) Dr. Munje 2) Uttamrao Patil
3) Ganesh Damodar Savarkar 4) Vinayak Damodar Savarkar
- ७) सोलापूर नगरपालिकेवरील राष्ट्रध्वज उतरविण्यास ..... यांनी नकार दिला.
१) माणिकचंद शाह २) दादासाहेब खारपडे ३) सोमण देशपांडे ४) शंकरराव देव
- 7) ..... refused to lower the National Flag on the Solapur Municipal Council building
1) Manikchand Shah 2) Dadasaheb Khaparde 3) Soman Deshpande 4) Shankarrao Deo
- ८) जोड्या लावा :
a) श्रीपाद अमृत डांगे i) रॅडिकल डेमोक्रेटिक पार्टीची स्थापना
b) लाला लजपत राय ii) दि सोशॅलिस्ट नियतकालिक
c) आचार्य नरेंद्र देव iii) आयटकचे (ATTUC) पहिले अध्यक्ष
d) मानवेंद्रनाथ राय iv) काँग्रेस सोशॅलिस्ट पार्टीचे महत्त्वपूर्ण नेते
- पर्यायी उत्तरे :**
१) (a)-(ii), (b)-(iii), (c)-(i), (d)-(iv) २) (a)-(ii), (b)-(iii), (c)-(iv), (d)-(i)
३) (a)-(i), (b)-(iii), (c)-(iv), (d)-(ii) ४) (a)-(i), (b)-(iii), (c)-(ii), (d)-(iv)
- 8) Match the following :
a) Shripad Amrut Dange i) Establishment of Radical Democratic Party
b) Lala Lajpat Rai ii) The Socialist magazine
c) Acharya Narendra Dev iii) First President of All India Trade Union Congress (AITUC)
d) Manvendranath Roy iv) Important leader of Congress Socialist Party
- Answer options : '**
1) (a)-(ii), (b)-(iii), (c)-(i), (d)-(iv) 2) (a)-(ii), (b)-(iii), (c)-(iv), (d)-(i)
3) (a)-(i), (b)-(iii), (c)-(iv), (d)-(ii) 4) (a)-(i), (b)-(iii), (c)-(ii), (d)-(iv)
- ९) योग्य जोड्या लावा.
(A) **(B)**
a) १८९०, मुंबई गिरणी कामगार संघटना i) लाला लजपतराय
b) १९१८, अहमदाबाद टेक्सटाईल लेबर असोसिएशन ii) बी. पी. वाडीया
c) १९१८, मद्रास लेबर युनियन iii) महात्मा गांधी
d) १९२०, ऑल इंडिया ट्रेड युनियन काँग्रेस iv) नारायण मेघाजी लोखंडे

पर्यायी उत्तरे :

(a) (b) (c) (d)

- १) (ii) (iii) (i) (iv)
२) (iv) (iii) (ii) (i)
३) (iv) (ii) (iii) (i)
४) (ii) (iii) (iv) (i)

9) Match the pair.

(A)

- a) 1890, Mumbai Mill Workers Union
b) 1918, Ahmadabad Textile Labour Association
c) 1918, Madras Labour Union
d) 1920, All India Trade Union Congress

(B)

- i) Lala Lajpatrai
ii) B.P. Wadiya
iii) Mahatma Gandhi
iv) Narayan Meghaji Lokhande

Answer Options :

(a) (b) (c) (d)

- 1) (ii) (iii) (i) (iv)
2) (iv) (iii) (ii) (i)
3) (iv) (ii) (iii) (i)
4) (ii) (iii) (iv) (i)

१०) महाराष्ट्रातील गुप्तसंघटनांचे संघटक व त्यांच्या कार्यक्षेत्राच्या जोड्या लावा.

- a) श्रीधर परांजपे i) अमरावती
b) डॉ. सिद्धनाथ काणे ii) बेळगांव
c) दादासाहेब खापर्डे iii) वर्धा आणि नागपूर
d) गंगाधर देशपांडे iv) यवमाळ

पर्यायी उत्तरे :

(a) (b) (c) (d)

- १) (iii) (ii) (i) (iv)
२) (ii) (iii) (iv) (i)
३) (iii) (iv) (i) (ii)
४) (iv) (ii) (iii) (i)

10) 'Match the following organizers of the Secret Militant Organizations in Maharashtra and their areas.

- a) Shridhar Paranjape i) Amravati
b) Dr. Siddhanath Kane ii) Belgaum
c) Dadasaheb Khaparde iii) Wardha and Nagpur
d) Gangadhar Deshpande iv) Yavatmal

Answer Options :

(a) (b) (c) (d)

- 1) (iii) (ii) (i) (iv)
2) (ii) (iii) (iv) (i)
3) (iii) (iv) (i) (ii)
4) (iv) (ii) (iii) (i)

- ११) शेतकरी चळवळीविषयी कोणती विधाने बरोबर आहेत ?
अ) भारतात शेतकऱ्यातर्फे सरकारकडे दाद मागण्याची चळवळ प्रथम सार्वजनिक सभेने केली.
ब) दख्खन दंगे म्हणून ओळखला जाणारा उठाव महाराष्ट्रात १८६७ मध्ये सुरू झाला.
क) १९३६ मध्ये लखनौ येथे स्थापन झालेल्या भारतीय किसान सभेचे अध्यक्ष सरदार वल्लभभाई पटेल होते.
ड) खेडा जिल्ह्यातील शेतकऱ्यांच्या साराबंदीच्या चळवळीत इंदूलाल पारिख व ना. म. जोशी हे काँग्रेस नेते सामील झाले.

पर्यायी उत्तरे :

- १) विधान अ आणि ब बरोबर आहेत. २) विधान अ आणि ड बरोबर आहेत.
३) विधान ब, क आणि ड बरोबर आहेत. ४) विधान अ, क आणि ड बरोबर आहेत.

11) Which statements are correct regarding Farmers Movement?

- a) Sarvajanik Sabha placed the first appeal from farmers in India to government.
b) The uprising known as the Deccan riots took place in Maharashtra in 1867.
c) Sardar Vallabhbhai Patel was the President of the Bhartiya Kisan Sabha at Lucknow in 1936.
d) Indulal Parikh and N. M. Joshi were the Congress leaders at Kheda district for farmers Sarabandi.

Answer Options :

- 1) Statements a and b are correct 2) Statements a and d are correct
3) Statements b, c and d are correct 4) Statements a, c and d are correct

१२) महाराष्ट्रातील पुणे आणि अहमदनगर जिल्ह्यात झालेल्या शेतकऱ्यांच्या बंडाला ..... असे म्हटले.

- १) दख्खनचे दंगे २) शेतकऱ्यांची क्रांती ३) मुळशी सत्याग्रह ४) जंगल सत्याग्रह

12) The Farmers Rebellion in Pune and Ahmednagar districts of Maharashtra is known as .....

- 1) Deccan Riots 2) Farmers' Revolution 3) Mulshi Satyagraha 4) Jungle Satyagraha

१३) १९११ मध्ये ना. म. जोशी यांनी ..... ही संस्था स्थापन केली.

- १) सोशल सर्विस लीग २) कामगार हितवर्धक सभा
३) अखिल भारतीय ट्रेड युनियन ४) हिंद मजदूर पंचायत

13) In 1911, N. M. Joshi founded the .....

- 1) Social Service League 2) Kamgar Hitwardhak Sabha
3) All India Trade Union 4) Hind Mazdoor Panchayat

१४) भारतात चंद्रशेखर आझाद आणि सरदार भगतसिंग यासारख्या क्रांतिकारकांनी हिंदुस्थान सोशलिस्ट रिपब्लिकन असोसिएशन नावाची संघटना कोठे स्थापन केली ?

- a) मुंबई b) नागपूर c) कोलकाता d) दिल्ली

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त (a) आणि (b) २) फक्त (c) आणि (d) ३) फक्त (a) ४) फक्त (d)

14) Where was the Hindustan Socialist Republican Association established by revolutionaries like Chandrashekhhar Azad and Sardar Bhagat Singh?

- a) Mumbai b) Nagpur c) Kolkata d) Delhi

Answer Options:

- 1) Only (a) and (b) 2) Only (c) and (d) 3) Only (a) 4) Only (d)

- १५) प्रसिद्ध कामगारनेते नारायण मेघाजी लोखंडे यांच्या पश्चात भिवाजी रामजी नरे, एस. के. बोले आणि हरिश्चंद्र तालचेरकर अशा नेत्यांनी गिरणी कामगारांच्या समस्या सोडवण्यासाठी १९०९ मध्ये ..... स्थापन केली.
- १) सोशल सर्व्हिस लीग
२) बॉम्बे मिल हँड्स असोसिएशन
३) कामगार हितवर्धक सभा
४) बॉम्बे पोस्टल युनियन
- 15) After the well-known labour leader N.M. Lokhande passed away, other leaders such as Bhivaji Ramji Nare, S.K. Bole and Harishchandra Talcherkar sought to solve the problems of the mill workers by organising the ..... in 1909.
- 1) Social Service League
2) Bombay Mill Hands Association
3) Kamgar Hitwardhak Sabha
4) Bombay Postal Union
- १६) भगवान बाबाजी खुळे, विठ्ठल कुरोळीकर, जाफर हुसेन पिंजारी या क्रांतिकारकांना ..... खटल्यात आठ-आठ वर्षांचा कारावास ठोठावला गेला.
- १) पंढरपूर बॉम्बे खटला
२) नाशिक बॉम्बे खटला
३) औंध बॉम्बे खटला
४) पुणे बॉम्बे खटला
- 16) Bhagwan Babaji Khule, Vitthal Kurolikar, Zafar Hussain Pinjari are the names of revolutionaries who were given eight year long jail sentences in the .....
- 1) Pandharpur Bomb Case
2) Nashik Bomb Case
3) Aundh Bomb Case
4) Pune Bomb Case
- १७) १८९९ मध्ये दोघा चाफेकर बंधूसोबतच क्रांतिकारक कारवायांमुळे पुण्यात ..... यांना देखील फाशी दिले गेले.
- १) महादेव रानडे
२) राजाबापू म्हसकर
३) दामोदर बळवंत भिडे
४) भाऊसाहेब घाटगे
- 17) In 1899, besides the two Chapekar Brothers, ... was hanged to death in Pune for revolutionary activities.
- 1) Mahadev Ranade
2) Rajabapu Mhaskar
3) Damodar Balwant Bhide
4) Bhausahab Ghatge
- १८) भारतातील डावी चळवळ व संघटना याविषयीच्या जोड्या लावा :
- अ) नारायण मेघाजी लोखंडे
ब) बी. पी. वाडिया
क) जयप्रकाश नारायण
ड) मानवेंद्र नाथ रॉय
- i) 'मद्रास लेबर युनियन'
ii) 'मुंबई गिरणी कामगारांची संघटना'
iii) 'रेडिकल डेमोक्रेटिक पार्टीची' स्थापना
iv) 'काँग्रेस सोशलिस्ट पार्टीचे महत्त्वपूर्ण नेते'
- पर्यायी उत्तरे :
	अ	ब	क	ड
१) ii	i	iv	iii	
२) iii	iv	ii	i	
३) iv	i	iii	ii	
४) ii	iii	iv	i	
- 18) Match the following pairs regarding the Leftist Movement and Organization in India:
- a) Narayan Meghaji Lokhande
b) B. P. Wadiya
c) Jayaprakash Narayan
d) Manbendra Nath Roy
- i) 'Madras Labour Union'
ii) "Bombay Mill Hands Association"
iii) Established the 'Radical Democratic Party'
iv) Important Leader of the Congress Socialist Party

Answer Options :

	(a)	(b)	(c)	(d)
1)	ii	i	iv	iii
2)	iii	iv	ii	i
3)	iv	i	iii	ii
4)	ii	iii	iv	i

१९) खालील जोड्या जुळवा :

अ) काकोरी कटात फाशी	i) भाई कोतवाल
ब) 'आझाद दस्ता'	ii) अशफाकउल्ला
क) 'लाल सेना'	iii) विठ्ठल जव्हेरी
ड) आझाद रेडिओ	iv) जनरल आवारी

पर्यायी उत्तरे :

	अ	ब	क	ड
१)	iv	i	iii	i
२)	ii	iii	iv	i
३)	ii	iv	i	iii
४)	ii	i	iv	iii

19) Match the following :

a) Hanged in Kakori Conspiracy	i. Bhai Kotwal
b) 'Azad Dasta'	ii. Ashfaqullah
c) 'Lal Sena'	iii. Vitthal Jauhari
d) Azad Radio	iv. General Awari

Answer Options :

	(a)	(b)	(c)	(d)
1)	iv	i	iii	i
2)	ii	iii	iv	i
3)	ii	iv	i	iii
4)	ii	i	iv	iii

२०) जमीनदारांच्या निषेधार्थ ५०० शेतकऱ्यांनी अलाहाबादमध्ये ..... यांच्या नेतृत्वाखाली मोर्चा काढला.

१) राजा मोहम्मद हाजी	२) वल्लभभाई पटेल	३) अल्लुरी सिताराम राजू	४) बाबा रामचंद्र

20) 500 farmers took out a march in Allahabad to protest against the landlords under the leadership of.....

1) Raja Mohammed Haji	2) Vallabhbhai Patel
3) Alluri Seetarama Raju	4) Baba Ram Chandra

२१) ३१ ऑक्टोबर १९२० रोजी मुंबई येथे नारायण मल्हार जोशींनी ..... ची स्थापना केली.

१) गिरणी कामगार संघ	२) मद्रास लेबर युनियन
३) ऑल इंडिया ट्रेड युनियन काँग्रेस	४) राष्ट्रीय मिल मजदूर संघ

21) On 31 October 1920 Narayan Malhar Joshi founded at Bombay.

1) Girni Kamgar Sangh	2) Madras Labour Union
3) All India Trade Union Congress	4) Rashtriya Mill Majdoor Sangh

- २२) ..... यांनी आपल्या कर्मचाऱ्यांसाठी बोनस व भविष्यनिर्वाह निधी लागू केला.
१) मंगलदास नाथुभाई २) बी. एच. वाडिया ३) केशवजी नाईक ४) जमशेटजी टाटा
- 22) ..... introduced a system of Bonus and Provident Fund for his employees.
1) Mangaldas Nathubhai 2) B.H. Wadia
3) Kesowji Naik 4) Jamshetji Tata
- २३) 'आयटक' (ऑल इंडिया ट्रेड युनियन काँग्रेस) चे पहिले अध्यक्ष कोण होते ?
१) ना. म. जोशी २) लोकमान्य टिळक ३) लाला लजपतराय ४) श्रीपाद अमृत डांगे
- 23) Who was the first President of All India Trade Union Congress ?
1) N.M. Joshi 2) Lokmanya Tilak 3) Lala Lajpat Rai 4) Shripad Amrut Dange
- २४) 'अभिनव भारत' या संघटनेच्या बाबतीत खालीलपैकी कोणती विधाने बरोबर आहेत ?
a) अभिनव भारत च्या सभासदांना दांडपट्टा शिकविण्यास ईब्राहीम भाई होते.
b) त्र्यंबक चक्रवर्ती मार्फत शस्त्रास्त्र मिळविले जात.
c) कोठूर येथील बर्वेवाडा हा संघटनेचा शस्त्रगारच होते.
d) पुणे हे अभिनव भारताचे 'केंद्र' होते.
वरीलपैकी योग्य पर्याय खालील जोडीतून निवडा.
१) (a) आणि (b) बरोबर २) (b) आणि (d) बरोबर ३) (c), (b) आणि (a) बरोबर ४) चारही बरोबर
- 24) Which of the following statement are true about Abhinav Bharat Organisation ?
a) Ibrahimhai was the trainer to teach 'Dand-Patta' to the member of Abhinav Bharat.
b) Weapons used to be acquired through Trimbak Chakravarti.
c) Barviewada from Kothur was the Arms Depot of organization.
d) Pune was the centre of Abhinav Bharat.
Select the correct option from the above pair.
1) (a) and (b) correct 2) (b) and (d) correct
3) (c),(b) and (a) correct 4) All correct
- २५) इ.स. १९११ मध्ये कामगारांची स्थिती सुधारण्यासाठी कोणी 'सोशल सर्व्हिस लीग' ची स्थापना केली ?
१) ना. म. जोशी २) विठ्ठल रामजी शिंदे ३) वामन आबाजी मोडक ४) नारायण गणेश चंदावरकर
- 25) In 1911, who set up the 'Social Service League' to improve the condition of the workers ?
1) N. M. Joshi 2) Vitthal Ramji Shinde
3) Vaman Aabaji Modak 4) Narayan Ganesh Chandavarkar
- २६) नेताजी सुभाषचंद्र बोस यांनी भारताला स्वातंत्र्य मिळवून देण्याकरिता आझाद हिंद सेनेची स्थापना केली. त्याद्वारे २१ ऑक्टोबर १९४३ रोजी स्वतंत्र भारताचे हंगामी सरकार स्थापन झाल्याचे कोणत्या ठिकाणी घोषित केले ?
a) सिंगापूर b) रंगून c) कोहिमा d) इम्फाल
- पर्यायी उत्तरे :
१) फक्त (a) २) (a) आणि (b) ३) (a), (b) आणि (c) ४) वरील सर्व
- 26) Netaji Subhashchandra Bose founded Azad Hindi Sena for freedom of India, where did he make the declaration of Interim government of Independent India on 21 October 1943 ?
a) Singapore b) Rangun c) Kohima d) Imphal
- Answer options :**
1) only (a) 2) (a) and (b) 3) (a), (b) and (c) 4) All of the above

२७) जोड्या जुळवा :

कामगार संघटनेचे नाव

- ऑल इंडिया ट्रेड युनिक काँग्रेस (आयटक)
- इंडियन नॅशनल ट्रेड युनियन काँग्रेस (इंटक)
- भारतीय मजदूर संघ (बी.एम.एस.)
- सेंटर ऑफ इंडियन ट्रेड युनियन (सिटू)

पर्यायी उत्तरे :

(a) (b) (c) (d)

- (ii) (iii) (iv) (i)
- (iii) (iv) (i) (ii)
- (i) (ii) (iii) (iv)
- (iv) (ii) (i) (iii)

27) Match the pairs :

Name of the trade union

- All India Trade Union Congress
- Indian National Trade Union Congress (INTUC)
- Bharatiya Mazdoor Sangh (BMS)
- Centre of Indian Trade Unions (CITU)

Associated with which Party

- Bharatiya Janata Party (BJP)
- Communist Party of India (Marxist) (CPM)
- Communist Party of India (CPI)
- Indian National Congress (INC)/Congress (I)

Answer Options :

(a) (b) (c) (d)

- (ii) (iii) (iv) (i)
- (iii) (iv) (i) (ii)
- (i) (ii) (iii) (iv)
- (iv) (ii) (i) (iii)

२८) पुढील वाक्यात कोणत्या व्यक्तीचे वर्णन केले आहे ?

- ते एक प्रेरणादायी संघटक होते.
- ते मितभाषी होते.
- त्यांना रविंद्रनाथ टागोर व काझी नाझरूल इस्लाम यांचे काव्य आवडे.
- अनंत सिंग व गणेश घोष त्यांचे अनुयायी होते.

पर्यायी उत्तरे :

- सूर्य सेन
- लोकनाथ बाऊल
- ज. मो. सेनगुप्ता
- चि. रं. दास

28) Who is described in the following sentences ?

- He was an inspiring organizer.
- He was a soft spoken person.
- He was fond of the poetry of Rabindranath Tagore and Kazi Nazrul Islam.
- Anant Singh and Ganesh Ghosh were his followers.

Answer Options :

- Surya Sen
- Lokenath Baul
- J.M. Sengupta
- C.R. Das

३२) पुढील वाक्यात कोणाचे वर्णन आहे ?

- रामचंद्र व बरकतुल्ला त्यांचे सहाय्यक होते.
- सॅन फ्रान्सिस्को येथे त्यांनी नव्या पक्षाची स्थापना केली.
- भारत स्वातंत्र्य समितीचे ते संस्थापक होते.
- ते परदेशात क्रांतिकारक कार्य करीत होते.

पर्यायी उत्तरे :

- १) श्यामजी कृष्ण वर्मा   २) लाल हरदयाल   ३) तारकनाथ दास   ४) सरदार सिंह राणा

32) Who is described in the following sentences ?

- Ramchandra and Barkatullah were his assistants.
- He founded a new party in San Francisco.
- He was a founder of Indian Independence Committee.
- He was doing revolutionary work abroad.

Answer Options :

- 1) Shyamji Krishna Varma   2) Lala Hardayal
3) Taraknath Das   4) Sardar Singh Rana

३३) ..... यांनी रामोशींना संघटित करून ब्रिटिशांविरुद्ध बंड पुकारले.

- अ) वासुदेव बळवंत फडके   ब) राम सिंह कुका   क) बिरसा मुंडा   ड) कजार सिंग

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त अ आणि ड   २) फक्त अ आणि क   ३) फक्त अ   ४) फक्त ड

33) He organised the Ramoshi's and revolted against the British.

- Vasudev Balwant Phadke
- Ram Singh Kuka
- Birsa Munda
- Kajar Singh

Answer options :

- 1) a and d only   2) a and c only   3) a only   4) d only

३४) काकोरी घटना ..... यांच्याशी संबंधित होती.

- १) अभिनव भारत   २) कम्युनिस्ट पार्टी
३) इंडियन रिपब्लिकन आर्मी   ४) हिंदुस्थान सोशलीस्ट रिपब्लिकन असोसिएशन

34) Kakori incidence was related with .....

- Abhinav Bharat
- Communist Party
- Indian Republican Army
- Hindustan Socialist Republican Association

३५) अभिनव भारत ही क्रांतिकारी संघटन कोणी स्थापन केली ?

- १) वि. दा. सावरकर   २) लोकमान्य टिळक   ३) बिपिन चंद्र पाल   ४) बाळकृष्ण चापेकर

35) Who formed the Abhinav Bharat, revolutionary organization?

- 1) V. D. Savarkar   2) Lokmanya Tilak   3) Bipin Chandra Pal   4) Balkrishna Chapekar

३६) भारतीय कामगार चळवळीचे जनक ..... आहेत.

- १) शशिपद बॅनर्जी   २) प्रा. एन. पी. रंगा   ३) ना. म. जोशी   ४) नारायण मेघाजी लोखंडे

36) The Father of Indian Workers Movement is .....

- Shashipad Banerjee
- Prof. N. P. Ranga
- N. M. Joshi
- Narayan Meghaji Lokhande

३७) जोड्या लावा :

a) मदनलाल धिंग्रा	i) 'मित्र-मेळा' मंडळाची स्थापना
b) अनंत लक्ष्मण कान्हेरे	ii) जॉन बामफिल्ड फुल्लर यांच्यावर हल्ला
c) विनायक दामोदर सावरकर	iii) नाशिकचा कलेक्टर जॅक्सनची हत्या
d) हेमचंद्र दास	iv) कर्झन वायलीची हत्या

पर्यायी उत्तरे :

(a) (b) (c) (d)

- १) (iv) (iii) (i) (ii)
२) (iii) (i) (iv) (ii)
३) (ii) (iii) (iv) (i)
४) (iii) (iv) (ii) (i)

37) Match the following

- a) Madanlal Dhingra
b) Anant Laxman Kanhere
c) Vinayak Damodar Sawarkar
d) Hemchandra Das

- i) Establishment of Mitra-Meta
ii) Attack on John Balmfield Fuller
iii) Murder of Jackson, Collector of Nashik
iv) Murder of Curzon Wylie

Answer options :

(a) (b) (c) (d)

- 1) (iv) (iii) (i) (ii)
2) (iii) (i) (iv) (ii)
3) (ii) (iii) (iv) (i)
4) (iii) (iv) (ii) (i)

३८) आद्य क्रांतिकारक म्हणून कोणाला ओळखले जाते ?

- १) वि. दा. सावरकर   २) राजा राममोहन रॉय   ३) वासुदेव बळवंत फडके   ४) श्यामजी कृष्णा वर्मा

38) Who is known as the first revolutionary ?

- 1) V.D. Savarkar   2) Raja Rammohan Roy
3) Vasudev Balvant Phadke   4) Shyamji Krishna Varma

३९) ..... चे राजे भगवंतराय यांना २० मे १८५७ रोजी ब्रिटिशांनी त्याने बंडखोरांना मदत केली असा आरोप ठेवून फाशी दिले.

- १) नांदूर - शिंगोटे   २) पेट   ३) हर्सूल   ४) दिंडोरी

39) Bhagwantrao, the king of was hanged on 20th May 1857 because the British suspected that he had helped the mutineers.

- 1) Nandur - Shingote   2) Peth   3) Harsul   4) Dindori

४०) भूमिगत चळवळ महाराष्ट्रात कोणत्या जिल्ह्यात प्रथमतः सुरू केली ?

- १) सातारा   २) चंद्रपूर   ३) जळगाव   ४) ठाणे

40) In which district in Maharashtra the underground movement had started first ?

- 1) Satara   2) Chandrapur   3) Jalgaon   4) Thane

- ४१) नागरी उठावांची सुरुवात खालीलपैकी कोणत्या प्रदेशांतून झाली ?
१) पंजाब आणि सिंध २) महाराष्ट्र आणि कर्नाटक
३) आंध्र प्रदेश आणि ओरिसा ४) बंगाल आणि बिहार
- 41) The Civil Rebellion began from which of the following regions ?
1) Punjab and Sindh 2) Maharashtra and karnatak
3) Andhra Pradesh and Orissa 4) Bengal and Bihar
- ४२) आदिवासी शेतकऱ्यांच्या क्रांतीचा पहिला नायक कोण होता ?
अ) बाबा भांड ब) बिजनिया क) कजर सिंग ड) तंट्या भिल्ल
वरीलपैकी कोणते विधान/विधाने बरोबर आहे/आहेत ?
१) फक्त अ आणि ब २) फक्त क आणि ड ३) फक्त ब ४) फक्त ड
- 42) Who was the first leader of the revolution of native for farmers ?
a) Baba Bhand b) Bijania c) Kajara Singh d) Tanya Bhillia
Which of the statements given above is/are correct ?
1) Only a and b 2) Only c and d 3) Only b 4) Only d
- ४३) भारतीय कामगार वर्गाचा उदय व कामगार चळवळ याविषयी जोड्या लावा :
अ) नारायणराव मेघाजी लोखंडे I) ऑल इंडिया ट्रेड युनियन काँग्रेसचे पहिले अध्यक्ष
ब) महात्मा गांधी II) मद्रास लेबर युनियन या कामगार संघटनेची स्थापना
क) बी. पी. वाडिया III) अहमदाबाद टेक्सटाईल लेबर असोशिएशनची स्थापना
ड) लाला लाजपतराय IV) दीनबंधू वृत्तपत्रातून कामगारांचे प्रश्न मांडले
- पर्यायी उत्तरे :
	अ	ब	क	ड
१)	IV	III	II	I
२)	III	IV	I	II
३)	II	I	IV	III
४)	IV	I	II	III
- 43) Match the following regarding and emergence of Indian workers and Labour movement :
a) Narayan Meghaji Lokhande I) First President of All India Trade Union Congress
b) Mahatma Gandhi II) Establishment of Madras Labour Union
c) B. P. Wadia III) Establishment of Ahmedabad Textile Labour Association
d) Lala Lajpat Rai IV) Placed the problems of labour through Deenbandhu newspaper

Answer Options :

	(a)	(b)	(c)	(d)
1)	IV	III	II	I
2)	II	IV	I	II
3)	II	I	IV	III
4)	IV	I	II	III

१४) स्वातंत्र्य चळवळी – स्वदेशी, असहयोग, सविनय कायदेभंग, भारत छोडो

- १) असहकार चळवळी बरोबरच महात्मा गांधीजीनी खालीलपैकी कोणता कार्यक्रम हाती घेतला ?
अ) स्वदेशीचा प्रसार   ब) हिंदू-मुस्लीम ऐक्य   क) मद्यपान बंदी   ड) अस्पृश्यता निवारण
- पर्यायी उत्तरे :**
- १) अ आणि ब फक्त   २) क आणि ड फक्त   ३) अ, ब, आणि क फक्त   ४) वरील सर्व बरोबर
- 1) Which of the following programmes were started by Mahatma Gandhi with Non-cooperative Movement ?
a) To Propagate Swadeshi   b) Hindu - Muslim Unity
c) Prohibition of liquor   d) Removal of Untouchability
- Answer Options :**
- 1) (a) and (b) only   2) (c) and (d) only
3) (a), (b) and (c) only   4) All the above correct
- २) कोणत्या राष्ट्रीय सभेच्या अधिवेशनात दोन गट पुन्हा एकत्र आले ?
१) सुरत अधिवेशन   २) लखनौ अधिवेशन   ३) फैजपूर अधिवेशन   ४) अलाहाबाद अधिवेशन
- 2) In which Session of National Congress the two groups came together again ?
1) Surat Session   2) Lucknow Session
3) Faizpur Session   4) Allahabad Session
- ३) १९२८ मध्ये पहिल्या अखिल बंगाल विद्यार्थी परिषदेचे अध्यक्ष कोण होते ?
१) देवेंद्रनाथ टागोर   २) पंडित जवाहरलाल नेहरू   ३) जयप्रकाश नारायण   ४) रविंद्रनाथ टागोर
- 3) Who was the Chairman of first All Bengal Students Council held in 1928 ?
1) Devendranath Tagore   2) Pandit Jawaharlal Nehru
3) Jayprakash Narayan   4) Ravindranath Tagore
- ४) पुढील घटनांची त्यांच्या कालानुक्रमे यादी करा :
a) लाहोर येथे भरलेल्या मुस्लीम लीगच्या अधिवेशनात पाकिस्तानच्या मागणीचा ठराव केला.
b) अलाहाबाद येथे डॉ. महमंद इकबाल यांच्या अध्यक्षतेखाली झालेल्या बैठकीत पाकिस्तानची कल्पना मांडली.
c) बॅरिस्टर जिना यांनी मुस्लिमांच्या मागण्यासाठी चौदा मुद्दे मांडले
d) पंडित जवाहरलाल नेहरू हंगामी सरकारचे पंतप्रधान झाले. तो दिवस मुस्लीम लीगने शोकदिन म्हणून पाळला.
- पर्यायी उत्तरे :**
- १) (b), (a), (c), (d)   २) (c), (a), (b), (d)   ३) (a), (b), (c), (d)   ४) (c), (b), (a), (d)
- 4) Arrange the following events in their chronological order.
a) In the Muslim League session at Lahore, resolution was passed for demand of Pakistan.
b) Under the Presidentship of Dr. Muhammad Iqbal at Allahabad the concept of Pakistan was put forth.
c) Barrister Jinna placed fourteen points for Muslim Demands.
d) Muslim League observed mourning day when Pandit Jawaharlal Nehru took charge as Prime Minister of caretaker Government.

Answer options :

- 1) (b), (a), (c), (d)   2) (c), (a), (b), (d)   3) (a), (b), (c), (d)   4) (c), (b), (a), (d)

- ५) एकशे एक दिवसाच्या-तुरुंगवासातून सुटका झाल्यावर मुंबईत टिळक, आगरकरांची जंगी मिरवणूक व सत्कार घडवून आणणारे .....
- अ) नारायण मेघाजी लोखंडे
ब) दामोदर सावळाराम यंदे
क) विष्णू शास्त्री चिपळूणकर
ड) विश्वनाथ नारायण मंडलीक

पर्यायी उत्तरे :

- १) अ आणि ब बरोबर   २) ब आणि क बरोबर   ३) क आणि ड बरोबर   ४) अ आणि ड बरोबर
- 5) ..... A grand procession and felicitation of Tilak and Agarkar was arranged in Mumbai after their release from the imprisonment of 101 days by
- a) Narayan Meghaji Lokhande   b) Damodar Savalaram Yande
c) Vishnu Shastri Chiplunkar   d) Vishwanath Narayan Mandlik

Answer Options:

- 1) a and b correct   2) b and c correct   3) c and d correct   4) a and d correct

- ६) लोकमान्य टिळकांनी मवाळ नेते व काँग्रेस अधिवेशनावर खालीलप्रमाणे टीका केली :
- अ) खुशामत खोरांचा मेळावा   ब) सरकारचे गुलाम
क) सुट्टीतील मनोरंजन   ड) फावल्या वेळातले काम
- वरीलपैकी योग्य पर्याय खालील जोडीतून निवडा.
- १) अ आणि क बरोबर   २) ब आणि ड बरोबर   ३) अ, ब आणि क बरोबर   ४) वरील सर्व

- 6) Lokmanya Tilak criticised the moderate leaders and Congress convention as:
- a) Congress of Flatterers   b) Slaves of Government
c) Entertainment of Holidays   d) Work in spare time
- Select the correct option from the above pair.
- 1) a and c correct   2) b and d correct   3) a, b and c correct   4) All of the above

- ७) खालील जोड्या जुळवा :
- अ) झांशीची राणी पलटणीचे नेतृत्व   i) सुभाष चंद्र बोस
ब) नाविकांच्या बंडाचा नेता   ii) कॅ. लक्ष्मी स्वामिनाथन
क) आझाद हिंद सरकारची स्थापना   iii) अरुणा असफ अली
ड) भारत छोडो आंदोलनातील भूमिगत नेतृत्व   iv) बी. सी. दत्त

पर्यायी उत्तरे :

	अ	ब	क	ड
१)	iii	iv	i	ii
२)	ii	i	iv	iii
३)	i	iv	iii	ii
४)	ii	iv	i	iii

- 7) Match the following :
- a) Leadership of the Queen of Jhansi's Regiment   i) Subhash Chandra Bose
b) Leader of Naval Mutiny   ii) Captain Lakshmi Swaminathan
c) Establishment of Azad Hind lil. Government   iii) Aruna Asaf Ali
d) Underground leadership in Quit India Movement   iv) B.C. Dutt

Answer options :

	(a)	(b)	(c)	(d)
1)	iii	iv	i	ii
2)	ii	i	iv	iii
3)	i	iv	iii	ii
4)	ii	iv	i	iii

८) खालीलपैकी कोणती विधाने बरोबर आहेत ?

अ) अरुणा असफअली यांनी आझाद रेडिओची स्थापना केली.

ब) रायगड जिल्ह्यातील कर्जत तालुक्यात भाई कोतवाल यांनी 'आझाद दस्ता' ची स्थापना केली.

क) नागपूरच्या जनरल आवारी यांच्या लालसेनेने ब्रिटीशांना विरोध केला.

ड) सातारा जिल्ह्यामध्ये क्रांती सिंह नाना पाटील यांनी मुलांच्या मनावर राष्ट्रभक्तीचा संस्कार करण्यासाठी राष्ट्रसेवा, आझाद सेना आणि तुफान सेना संघटना उभारल्या.

पर्यायी उत्तरे :

१) (अ) फक्त

२) (ब), (क) आणि (ड) फक्त

३) (ब) आणि (क) फक्त

४) (क) आणि (ड) फक्त

8) Which of the following statements is correct?

A) Aruna Asfaali founded Azad Radio.

B) Bhai Kotwal founded Azad Dasta in Karjat taluka of Raigad district.

C) General Awari's Red Army of Nagpur opposed the British.

Answer Options :

1) (a) only

2) (b), (c) and (d) only

3) (b) and (c) only

4) (c) and (d) only

९) व्ही. पी. मेनन यांनी तयार केलेल्या भारताच्या फाळणीच्या योजनेस खालीलपैकी कोणी संमती दिली होती ?

a) लॉर्ड माउंटबॅटन

b) काँग्रेसचे प्रतिनिधी नेहरू, पटेल

c) शिखांचे प्रतिनिधी बलदेवसिंग

d) लीग नेते जिना व लियाकत अली

पर्यायी उत्तरे :

१) (a) आणि (c) फक्त

२) (a) आणि (d) फक्त

३) (a), (b) आणि (d) फक्त

४) वरील सर्व बरोबर

9) V. P. Menon's Plan for Partition of India was approved by whom of the following ?

a) Lord Mountbatten

b) Congress representative Nehru, Patel

c) Sikh representative Baldev Singh

d) League leader's Jinnah and Liyakat Ali

Answer options :

1) (a) and (c) only

2) (a) and (d) only

3) (a), (b) and (d) only

4) All the above are correct

१०) पुढील नेते व ते जेथून होते त्या स्थळांच्या जोड्या जुळवा :

नेते

स्थळ

a) भाऊसाहेब हिरे

i) मुंबई

b) भाऊराव पाटील

ii) पंढरपूर

c) बाळासाहेब मोरे

iii) सातारा

d) खंडेराव दौंडकर

iv) मालेगाव

पर्यायी उत्तरे :

- (a) (b) (c) (d)
१) (i) (ii) (iii) (iv)
२) (ii) (iii) (iv) (i)
३) (iii) (i) (ii) (iv)
४) (iv) (iii) (ii) (i)

10) Match the following Leaders and the Places from where they came from :

Leaders	Places
a) Bhausahab Hire	i) Mumbai
b) Bhauroao Patil	ii) Pandharpur
c) Balasaheb More	iii) Satara
d) Khanderao Daundkar	iv) Malegaon

Answer Options :

- (a) (b) (c) (d)
1) (i) (ii) (iii) (iv)
2) (ii) (iii) (iv) (i)
3) (iii) (i) (ii) (iv)
4) (iv) (iii) (ii) (i)

११) चले जाव ठरावाचे महत्वाचे मुद्दे कोणते होते ?

- a) हिंदुस्थानने ब्रिटिशांच्या गुलामगिरीत राहणे, हे पाप आहे.
b) ब्रिटिशांच्या गुलामगिरीतील आशिया व आफ्रिका खंडातील राष्ट्रांना भारतीय स्वातंत्र्य प्रेरणादायी ठरणार आहे.

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त (a) आणि (c)   २) फक्त (a) आणि (b)
३) फक्त (b) आणि (c)   ४) (a), (b) आणि (c)

11) What were the important points in the Quit India Resolution ?

- a) To remain in the slavery of the British is a sin for India.
b) India's freedom will inspire the countries in the continents of Asia and Africa that are staying under the slavery of the British.
c) Indian freedom was necessary to prevent imperialism.

Answer Options :

- 1) Only (a) and (c)   2) Only (a) and (b)   3) Only (b) and (c)   4) (a), (b) and (c)

१२) १९२४ मध्ये तुरुंगातून सुटून आल्यावर गांधीजी, सी. राजगोपालचारी, राजेंद्र प्रसाद यांनी स्वतःला पुढीलपैकी कोणत्या कामात व्यस्त ठेवले होते ?

- a) हरिजाणांचा उद्धार करणे   b) चरख्यावर हातानी सुत काढणे
c) स्त्रियांचा उद्धार करणे   d) राजकारणातील उपक्रमात भाग घेणे

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त (a) आणि (d)   २) फक्त (a) आणि (b)
३) फक्त (b) आणि (c)   ४) फक्त (c) आणि (d)

- 12) After their release from jail in 1924, Gandhiji, C. Rajagopalachari, Rajendra Prasad kept themselves busy with which of the following activities ?
- a) Upliftment of Harijans
b) Hand-spinning on Charkha
c) Upliftment of women
d) Participate in political activities

Answer Options :

- 1) Only (a) and (d)   2) Only (a) and (b)   3) Only (b) and (c)   4) Only (c) and (d)

- १३) १६ ऑक्टोबर १९०५ हा दिवस काय म्हणून पाळला जातो ?

- १) स्वातंत्र्य दिवस   २) प्रजासत्ताक दिवस   ३) शोक दिवस   ४) कामगार दिवस

- 13) 16 October 1905 is recognized as :

- 1) Independence Day   2) Republic Day
3) Day of Mourning   4) Workers Day

१५) मुस्लिम लीग, फाळणी, संयुक्त महाराष्ट्र चळवळ, स्वातंत्र्योत्तर भारत

- १) सांप्रदायिकतेच्या वाढीसाठी कारणीभूत ठरलेली खाली दिलेली विधाने कोणाची आहेत ?

- a) 'हिंदू व मुस्लिम ही दोन्ही राष्ट्रे असून ती विरोधी राष्ट्रे आहेत'.
b) 'फोडा आणि झोडा' हे धोरण हिंदूस्थानात अंमलात आणले पाहिजे आणि मुस्लिमांना हिंदूपासून अलग केले पाहिजे.
c) "महात्मा गांधीजींची सविनय कायदेभंगाची चळवळ भारताच्या पूर्ण स्वातंत्र्याकरिता नाही परंतु भारतीय मुसलमानांना हिंदू महासभेच्या वर्चस्वाखाली आणण्यासाठी आहे".
d) "भारताला मातृभूमी मानणाऱ्यांना भारत देश आहे".

पर्यायी उत्तरे :

(a)	(b)	(c)	(d)
१) प्राचार्य बेक	सर सय्यद अहमद	वि. दा. सावरकर	महमंद अली जिना
२) सर सय्यद अहमद	प्राचार्य बेक	महमंद अली जिना	वि. दा. सावरकर
३) वि. दा. सावरकर	महमंद अली जिना	प्राचार्य बेक	सर सय्यद अहमद
४) महमंद अली जिना	सर सय्यद अहमद	वि.दा. सावरकर	प्राचार्य बेक

- 1) Who made the following statements which caused the growth of Communalism ?

- a) Hindu and Muslim are two nations and these are two opposite countries.
b) The policy of divide and beat has to be adopted in India and Muslims should be kept away from Hindu.
c) Mahatma Gandhiji's Civil-Disobedience Movement is not totally for freedom of India but to keep Indian Muslims under the domination of Hindu Mahasabha.
d) Those who are recognizing India as their motherland, India is their nation.

Answer options :

(a)	(b)	(c)	(d)
1) Principal Bake	Sir Sayyad Ahamad	V. D. Sawarkar	Mohamad Ali Jinnah
2) Sir Sayyad Ahamad	Principal Bake	Mohamad Ali Jinnah	V. D. Sawarkar
3) V. D. Sawarkar	Mohamad Ali Jinnah	Principal	Sir Sayyad Ahamad
4) Mohamad Ali Jinnah	Sir Sayyad Ahamad	V. D. Sawarkar	Principal Bake

- २) खालीलपैकी कोणती व्यक्ती 'लिस्बनचे गांधी' म्हणून ओळखल्या जाते ?
१) अँटानिओ ईस्टन २) अँटानिओ ऑल्मंड ३) अँटानिओ रासस्की ४) अँटानिओ कोस्टा
- 2) Which of the following person is known as 'Gandhi of Lisbon' ?
1) Antonio Easton 2) Antonio Almond
3) Antonio Gramaski 4) Antonio Costa
- ३) महाराष्ट्र औद्योगिक विकास महामंडळाची स्थापना ..... रोजी झाली.
१) १४ नोव्हेंबर १९६० २) १ ऑगस्ट १९६२ ३) २९ डिसेंबर १९६५ ४) १२ फेब्रुवारी १९७०
- 3) Maharashtra Industrial Development Corporation was established on .....
1) 14 November 1960 2) 1 August 1962 3) 29 December 1965 4) 12 February 1970
- ४) MSSIDC ची स्थापना कधी झाली ?
१) १९ ऑक्टोबर १९६२ २) १२ ऑक्टोबर १९६२ ३) १२ ऑक्टोबर १९६१ ४) १९ ऑक्टोबर १९६१
- 4) When was the MSSIDC established?
1) 19 October 1962 2) 12 October 1962 3) 12 October 1961 4) 19 October 1961
- ५) औद्योगिक आणि आर्थिक पुनर्रचना मंडळ (BIFR) ची स्थापना कोणत्या वर्षी झाली ?
१) सन १९८७ २) सन १९८५ ३) सन १९८८ ४) सन १९८९
- 5) In Which year was Board of Industrial and Economic Restructuring (BIFR) established?
1) 1987 2) 1985 3) 1988 4) 1989
- ६) सिक इंडस्ट्रीयल कंपनी (स्पेशल प्रोविजन) ऍक्ट कोणत्या वर्षी अंमलात आला ?
१) १९८४ २) १९८५ ३) १९८६ ४) १९८७
- 6) The Sick Industrial Companies (Special Provision) Act implemented in which year?
1) 1984 2) 1985 3) 1986 4) 1987
- ७) मधमक्षिका पालन संचालनालय सन १९४६ मध्ये ..... येथे स्थापन झाले.
१) नागपूर २) लोणावळा ३) महाबळेश्वर ४) कोल्हापूर
- 7) The Directorate of Beekeeping is established in 1946 at .....
1) Nagpur 2) Lonawala 3) Mahabaleshwar 4) Kolhapur
- ८) कारखाने अधिनियम १९४८ नुसार "कल्याण अधिकारी" यांच्या नेमणुकांविषयी कोणत्या कलमान्वये विशद केले आहे ?
१) कलम ४५ २) कलम ४९ ३) कलम ५१ ४) कलम ५५
- 8) Which Section of The Factories Act 1948 deals with appointment of 'Welfare Officers' ?
1) Section 45 2) Section 49 3) Section 51 4) Section 55
- ९) १९५७ च्या स्त्रीशिक्षण विषयक राष्ट्रीय आयोगाच्या अध्यक्षा कोण होत्या ?
१) अनुताई वाघ २) शांताबाई दाणी ३) दुर्गाबाई देशमुख ४) दुर्गाबाई भागवत
- 9) Who was the president of the 1957 National Commission for Female Education?
1) Anutai Wagh 2) Shantabai Dani 3) Durgabai Deshmukh 4) Durgabai Bhagwat

१०) भारतातील पंतप्रधान पंडित जवाहरलाल नेहरू यांनी २२ डिसेंबर १९५३ रोजी भारतीय संघराज्याची भाषावार प्रांतरचना करण्याकरिता खालीलपैकी कोणती समिती नेमली होती ?

- a) फाजल अली समिती   b) शहा समिती   c) महाजन समिती   d) संयुक्त महाराष्ट्र समिती

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त (a)   २) फक्त (b)   ३) (a) आणि (b)   ४) वरील सर्व

10) Which of the following committees was Appointed by the Prime Minister of India Pandit Jawaharlal Nehru on 22 December 1953 for the linguistic reorganisation of the Indian States ?

- a) Fazal Ali Samiti (committee)   b) Shah Samiti (committee)
c) Mahajan Samiti (committee)   d) Sanyukta Maharashtra Samiti (committee)

Answer options :

- 1) only (a)   2) only (b)   3) (a) and (b)   4) All of the above

११) १९७३ साली आनंदपूर साहिब ठरावात ..... पंथाचे वर्चस्व असलेले खलिस्तान या स्वतंत्र राज्याची मागणी करण्यात आली.

- १) फतेह   २) अकाली   ३) खालसा   ४) उदासी

11) In 1973 Anandpur Sahib Resolution there was a demand of seperate State Khalistan dominated by ..... sect.

- 1) Fateh   2) Akali   3) Khalsa   4) Udasi

१२) कोणाच्या नेतृत्वाखालील अकाली दलाचे सरकार १९८३ मध्ये बरखास्त करून पंजाबमध्ये राष्ट्रपती राजवट लागू करावी लागली ?

- १) गुरुचरणसिंग तोहरा   २) प्रकाशसिंग बादल   ३) हरचंद सिंग   ४) दरबार सिंग

12) The Akali Government under whose leadership was dismissed in 1983 and Presidential rule was imposed in Punjab ?

- 1) Gurucharansingh Tohra   2) Prakash Singh Badal
3) Harchand Singh   4) Darbar Singh

१३) ९ ऑगस्ट १९७१ च्या भारत-रशिया मैत्री करारात कोणत्या कलमाचा समावेश नव्हता ?

- १) विज्ञान व तंत्रज्ञान क्षेत्रात सहकार्याच्या कक्षा व्यापक करणे.
२) जागतिक शांततेसाठी आणि स्थैर्यासाठी संयुक्त राष्ट्रसंघामार्फत शस्त्रास्त्र स्पर्धेला आळा घालण्यात यावा.
३) अपप्रचार करू नये.
४) मित्र पक्षांवर आक्रमण करू नये.

13) Which article was not included in the friendship agreement between India and Russia of 9th August, 1971 ?

- 1) To expand cooperation in the field of Science and Technology.
2) Through the UNO curb the arms race and establish the global peace and stability.
3) Not to Spread disinformation
4) Not to attack on allies

१४) जोड्या जुळवा :

संस्थापक

- a) बाबूराव पेंटर
- b) नानासाहेब सरपोतदार
- c) व्ही. शांताराम
- d) राजा पंडित

चित्रपट संस्था

- i) आर्यन फिल्म कंपनी
- ii) प्रभा पिक्चर्स
- iii) महाराष्ट्र फिल्म कंपनी
- iv) राजकमल कला मंदिर

पर्यायी उत्तरे :

(a) (b) (c) (d)

- १) (iii) (i) (iv) (ii)
- २) (ii) (iii) (i) (iv)
- ३) (iii) (ii) (iv) (i)
- ४) (iv) (iii) (ii) (i)

14) Match the Pairs :

Founder

- a) Baburao Painter
- b) Nanasahab Sarpotdar
- c) V. Shantaram
- d) Raja Pandit

Film Institute

- i) Aryan Film Company
- ii) Prabha Pictures
- iii) Maharashtra Film Company
- iv) Rajkamal Kala Mandir

Answer options :

(a) (b) (c) (d)

- 1) (iii) (i) (iv) (ii)
- 2) (ii) (iii) (i) (iv)
- 3) (iii) (ii) (iv) (i)
- 4) (iv) (iii) (ii) (i)

१५) महाराष्ट्रात 'शेतजमीन धारणेची कमाल मर्यादा हा कायदा' कधी मंजूर करण्यात आला होता ?

- १) १९५१
- २) १९६१
- ३) १९६६
- ४) १९७१

15) When was the 'Agricultural Lands Ceiling on Holding Act' passed in Maharashtra ?

- 1) 1951
- 2) 1961
- 3) 1966
- 4) 1971

१६) ..... ला भारतामध्ये वॅथॉलिक रिलीफ सर्व्हिसेसची (सी.आर.एस.) स्थापना केली.

- १) १९५१
- २) १९६१
- ३) १९५४
- ४) १९५६

16) The Catholic Relief Services (CRS) was established in India in

- 1) 1951
- 2) 1961
- 3) 1954
- 4) 1956

१७) कोणत्या शिक्षणातील गुणवत्ता वाढविण्यासाठी २००३ मध्ये MHRD द्वारे 'NPTEL' ची सुरुवात करण्यात आली ?

- १) वैद्यकीय शिक्षण
- २) कृषी शिक्षण
- ३) अभियांत्रिकी शिक्षण
- ४) कायदेशीर शिक्षण

17) 'NPTEL' was initiated by the MHRD in 2003 to enhance the quality in

- 1) Medical education
- 2) Agricultural education
- 3) Engineering education
- 4) Legal education

- १८) शिक्षणाच्या कोणत्या स्तरावरील किमान अध्ययन पातळी ठरविण्यासाठी शासनाने समिती गठित केली होती ?
१) प्राथमिक शिक्षण २) माध्यमिक शिक्षण ३) उच्च माध्यमिक शिक्षण ४) उच्च शिक्षण
- 18) At which level of education has the Government constituted a committee to decide the minimum level of learning ?
1) Primary Education 2) Secondary Education
3) Higher Secondary Education 4) Higher Education
- १९) १९५६ या वर्षी शिक्षणात ..... ने त्रिभाषासूत्र अंमलात आणले.
१) सेंट्रल अॅडव्हायझरी बोर्ड ऑफ एज्युकेशन २) विद्यापीठ अनुदान आयोग
३) राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ ४) राष्ट्रीय शिक्षक शिक्षण परिषद
- 19) In the year 1956 in Education, ... executed the three-language formula.
1) Central Advisory Board of Education
2) University Grants Commission
3) State Secondary and Higher Secondary Board
4) National Council of Teacher Education
- २०) दुर्गाबाई देशमुख कोणत्या समितीच्या अध्यक्ष होत्या ?
१) मूलभूत शिक्षण समिती २) बनारस विद्यापीठ चौकशी समिती .
३) धार्मिक व नैतिक शिक्षण समिती ४) राष्ट्रीय स्त्री शिक्षण समिती
- 20) Durgabai Deshmukh was the President of
1) Basic Education Committee
2) Banaras University Enquiry Committee
3) Religious and Ethical Education Committee
4) National Women's Education Committee
- २१) खालीलपैकी कोणते/कोणती विधाने चुकीचे आहे/आहेत ?
a) डॉ. राधाकृष्णन आयोग हा विद्यापीठ शिक्षण आयोग म्हणून ओळखला जातो. (१९४८-४९)
b) मुदलीयार आयोग हा माध्यमिक शिक्षण आयोग म्हणून ओळखला जातो. (१९५२-५३)
c) कोठारी आयोग हा भारतीय शिक्षण आयोग म्हणून ओळखला जातो. (१९६४-६६)
d) राष्ट्रीय ज्ञान आयोग हा सॅम पित्रोदा यांच्या अध्यक्षतेखाली २००५ मध्ये स्थापन करण्यात आला होता.
- पर्यायी उत्तरे :**
१) फक्त (d) २) (b) आणि (d) ३) वरीलपैकी सर्व ४) वरीलपैकी नाही
- 21) Which of the following statement(s) is/are incorrect ?
a) The Dr. Radhakrishnan Commission is known as The University Education Commission (1948 — 49).
b) The Mudaliar Commission is known as the Secondary Education Commission (1952 — 53).
c) The Kothari Commission is known as the Education Commission of India (1964 - 66).
d) The National Knowledge Commission was established in 2005 under the Chairmanship of Sam Pitroda.
- Answer Options :**
1) Only (d) 2) (b) and (d) 3) All of the above 4) None of the above

२२) कांशी राम – बहुजन सक्षमीकरणाचे समर्थक.

- त्यांनी बँकवर्ड अँड मायनॉरिटी कम्युनिटीज एम्प्लॉईज फेडरेशन (बामसेफ) ची स्थापना १९७६ मध्ये केली.
- त्यांनी बहुजन समाज पार्टी (बसपा) ची स्थापना १९८४ मध्ये केली.
- राजकीय सत्ता ही सामाजिक समता प्राप्त करण्याची गुरुकिल्ली आहे, असे त्यांचे मत होते.
- ते दलित शोषित समाज संघर्ष समिती (डी.एम.-फोर) चे संस्थापक होते.

वरीलपैकी कोणती कथने योग्य आहेत ?

- १) फक्त (a), (b), (d)   २) फक्त (b), (c), (d)   ३) फक्त (a), (c), (d)   ४) फक्त (a), (b), (c)

22) Kanshi Ram — A proponent of Bahujan Empowerment.

- He founded The Backward and Minority Communities Employees Federation (BAMCEF) in 1976.
- He founded the Bahujan Samaj Party (BSP) in 1984.
- He regarded political power as a master key to attaining social equality.
- He was a founder of Dalit Shoshit Samaj Sangharsh Samiti (DSSSS).

Which of the statements given above are correct ?

- 1) Only (a), (b), (d)   2) Only (b), (c), (d)   3) Only (a), (c), (d)   4) Only (a), (b), (c)

२३) खालील कथने लक्षात घ्या :

- भारतीय रिपब्लिकन पक्षाची स्थापना ३ ऑक्टोबर, १९५७ रोजी झाली.
- एन. शिवराज हे RPI चे प्रथम अध्यक्ष होते.
- रामराज्य परिषदेची स्थापना, १९४८ मध्ये झाली.
- स्वामी करपात्री, स्वामी स्वरूपानंद सरस्वती हे रामराज्य परिषदेचे नेते होते.

वरीलपैकी अयोग्य कथन कोणते आहे ?

- १) कथन (a)   २) कथन (b)   ३) कथन (c)   ४) वरीलपैकी नाही

23) Consider the following statements :

- The Republican Party of India was formed on 3rd October, 1957.
- N. Shivraj was the first President of RPI.
- The Ramrajya Parishad was formed in 1948.
- Swami Karpatri, Swami Swaroopanand Saraswati were leaders of Ramrajya Parishad.

Which is the incorrect statement from the above ?

- 1) Statement (a)   2) Statement (b)   3) Statement (c)   4) None of the above

२४) खालील विधाने विचारात घ्या :

- नागपूर करार हा सप्टेंबर १९५३ मध्ये झाला त्याने मराठी भाषिकांचे लगतच्या प्रदेशांचे मिळून महाराष्ट्र राज्य निर्मितीला चालना मिळाली.
- नागपूर करारातील सर्वात प्रमुख कलमानुसार महाराष्ट्र राज्य विधानसभेचे दरवर्षी नागपूर येथे अधिवेशन घेणे आवश्यक होते.
- मुख्यमंत्री वाय. बी. चव्हाण यांच्या नेतृत्वाखाली द्विभाषिक मुंबई राज्याची स्थापना १ मे, १९५६ रोजी झाली.
- एस. एम. जोशी यांच्या अध्यक्षतेखाली भरलेल्या विविध पक्षांच्या बैठकीत पुणे येथे ६ फेब्रुवारी, १९५६ रोजी संयुक्त महाराष्ट्र समितीची स्थापना झाली.

वरीलपैकी कोणती विधाने बिनचूक आहेत ?

- १) फक्त (a) आणि (b)   २) (a), (b) आणि (c)   ३) (b), (c) आणि (d)   ४) वरील सर्व

- 24) Consider the following statements :
- The Nagpur Pact was concluded in September 1953. It led to the creation of the State of Maharashtra from contiguous Marathi speaking areas.
  - The most prominent clause of the Nagpur Pact required one session of the Maharashtra State Assembly in Nagpur every year.
  - Bilingual Mumbai State was established on 1st May, 1956 under the Chief Ministership of Y.B. Chavan.
  - The meeting of various opposition parties presided over by S.M. Joshi formed Samyukta Maharashtra Samiti in Pune on 6th February, 1956.

Which of the statements given above are correct ?

- 1) Only (a) and (b)   2) (a), (b) and (c)   3) (b), (c) and (d)   4) All of the above

- २५) खालीलपैकी अयोग्य जोडी निवडा.

संस्था - स्थापना वर्ष

- राष्ट्रीय ग्रामीण विकास संस्था (NIRD) - १९५८
- भारतीय लोक प्रशासन संस्था (IIPA) - १९५४
- इंदिरा गांधी राष्ट्रीय वन अकादमी - १९८७
- विदेश सेवा संस्था - १९६८

- 25) Choose the incorrect pair.

Institution — Year of establishment

- National Institute of Rural Development (NIRD) — 1958
- Indian Institute of Public Administration (IIPA) — 1954
- Indira Gandhi National Forest Academy — 1987
- Foreign Service Institute — 1968

- २६) जगात 'हरितक्रांतीचे जनक' म्हणून कोणाला ओळखले जाते ?

- १) नॉर्मन बोरलॉग   २) बेंजामिन पेरी पाल   ३) एम. एस. स्वामिनाथन   ४) एरिच त्शेर्मक

- 26) Who is known as the 'Father of Green Revolution' in the World ?

- 1) Norman Borlaug   2) Benjamin Peary Pal   3) M.S. Swaminathan   4) Erich Tschermak

- २७) इ.स. १९४० मध्ये कोणाच्या अध्यक्षतेखाली संयुक्त महाराष्ट्र सभेची स्थापना झाली ?

- १) ग. त्र्यं. माडखोलकर   २) रामराव देशमुख
३) शिवराम विष्णू मोडक   ४) दिगंबरराव बिंदू

- 27) Under whose Presidency was the Sanyukta Maharashtra Sabha established in 1940?

- 1) G.T. Madkholkar   2) Ramrao Deshmukh
3) Shivram Vishnu Modak   4) Digambarrao Bindu

- २८) बाळ गंगाधर खेरांच्या मंत्रिमंडळात अर्थ मंत्री कोण होते ?

- १) अण्णासाहेब लठ्ठे   २) शंकरराव देव
३) गंगाधरराव देशपांडे   ४) अच्युतराव पटवर्धन

- 28) Who was the Finance Minister in Bal Gangadhar Kher's ministry ?

- 1) Annasaheb Latthe   2) Shankarrao Deo
3) Gangadharrao Deshpande   4) Achyutrao Patwardhan

- २९) १८८८ साली सर सय्यद अहमदांनी ..... स्थापना केली.
१) भारतीय देशभक्त संघ
२) मुस्लीम शैक्षणिक परिषद
३) मोहम्मडन डिफेन्स असोसिएशन ऑफ अप्पर इंडिया
४) मोहम्मडन अँग्लो-ओरिएंटल कॉलेज
- 29) In 1888, Sir Sayyad Ahmad founded the
1) Indian Patriotic Association
2) Muslim Educational Conference
3) Mohammedan Defence Association of Upper India
4) Mohammedan Anglo-Oriental College
- ३०) खालीलपैकी कोणत्या व्यक्ती 'हिंदूमहासभे'शी संबंधित नव्हत्या ?
a) स्वामी विवेकानंद
b) प. मदन मोहन मालवीय
c) डॉ. मुंजे
d) स्वामी दयानंद सरस्वती
- पर्यायी उत्तरे :**
१) फक्त (a) आणि (b) बरोबर आहेत
२) फक्त (b) आणि (c) बरोबर आहेत
३) फक्त (a), (b) आणि (c) बरोबर आहेत
४) फक्त (a) आणि (d) बरोबर आहेत
- 30) Who from the following persons were not associated with Hindu Mahasabha ?
a) Swami Vivekanand
b) Pandit Madan Mohan Malviya
c) Dr. Munje
d) Swami Dayanand Saraswati
- Answer Options :**
1) Only (a) and (b) are correct
2) Only (b) and (e) are correct
3) Only (a), (b) and (c) are correct
4) Only (a) and (d) are correct
- ३१) १९५६ मध्ये खालीलपैकी कोणत्या तीन भारतीय राज्यांच्या सीमा वादाची उकल करण्यासाठी महाजन कमिशन नेमले होते ?
१) महाराष्ट्र, कर्नाटक, गुजरात
२) महाराष्ट्र, कर्नाटक, आंध्र प्रदेश
३) केरळ, कर्नाटक, महाराष्ट्र
४) महाराष्ट्र, गुजरात, आंध्रप्रदेश
- 31) In 1956, the Mahajan Commission was appointed to sort out the boundary disputes between which of the following three States ?
1) Maharashtra, Karnataka, Gujarat
2) Maharashtra, Karnataka, Andhra Pradesh
3) Kerala, Karnataka, Maharashtra
4) Maharashtra, Gujarat, Andhra Pradesh
- ३२) पंजाब आणि बंगालच्या फाळणीच्या वेळी सीमा आयोगाचे चेअरमन कोण होते ?
१) सर सायरिल रॅडक्लिफ
२) ए. व्ही. अलेक्झांडर
३) रॅम्से मॅकडोनाल्ड
४) माउंट बॅटन
- 32) Who was the Chairman of the Boundary Commission for the partition of Punjab and Bengal ?
1) Sir Cyril Radcliffe
2) A.V. Alexander
3) Ramsay MacDonald
4) Mountbatten
- ३३) अण्णाभाऊ साठे यांनी साम्यवादी विचाराचा प्रसार करण्यासाठी खालील कलाप्रकाराचा प्रभावी वापर केला.
१) नाटक
२) कथाकथन
३) बतावणी
४) कलापथक
- 33) Annabhau Sathé used the following means to spread the Communist Ideology.
1) Drama
2) Storytelling
3) Batawani
4) Kala Pathak

- ३४) 'स्त्री सबलीकरणाच्या दृष्टीने' डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी मांडलेल्या 'हिंदुकोड बिलाला' खालील व्यक्तीचे समर्थन होते.
a) डॉ. राजेंद्र प्रसाद   b) पट्टाभी सितारामय्या   c) सरदार वल्लभभाई पटेल   d) सुचेता कृपलानी

योग्य पर्याय निवडा :

- १) (a) आणि (c) बरोबर   २) (b) आणि (d) बरोबर
३) (d), (c) आणि (a) बरोबर   ४) चारही बरोबर

- 34) The following individuals supported the "The Hindu Code Bill" forwarded by Dr. Babasaheb Ambedkar in the views of women empowerment.

- a) Dr. Rajendra Prasad   b) Pattabhi Sitaramayya
c) Sardar Vallabhbhai Patel   d) Sucheta Kriplani

Choose the correct options :

- 1) (a) and (c) correct   2) (b) and (d) correct
3) (d), (c) and (a) correct   4) All correct

- ३५) १ मे १९६० रोजी 'मुंबईसह नवमहाराष्ट्र' निर्माण झाला त्यावेळी महाराष्ट्र राज्यात एकूण किती जिल्हे व तालुके होते ?
a) २६ जिल्हे   b) २८ जिल्हे   c) २३९ तालुके   d) २२९ तालुके

पर्यायी उत्तरे :

- १) (a) आणि (c) बरोबर   २) (b) आणि (d) बरोबर
३) (d) आणि (a) बरोबर   ४) (c) आणि (b) बरोबर

- 35) The state of "Maharashtra with Mumbai" was established on 1st May 1960. How many districts and Talukas were there in newly created Maharashtra State.

- a) 26 Dist.   b) 28 Dist.   c) 239 Talukas   d) 229 Talukas

Answer Options :

- 1) (a) and (c) correct   2) (b) and (d) correct
3) (d) and (a) correct   4) (c) and (b) correct

महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या परीक्षेसाठी उपयुक्त प्रश्नसंग्रह

(१) भारताचा इतिहास आणि भारतीय राष्ट्रीय चळवळ

१) सिंधू खोरे आणि प्रागैतिहासिक काळ

१-३ २-१ ३-४ ४-१ ५-२ ६-४
७-१ ८-१

२) वैदिक संस्कृती, बौद्ध आणि जैन धर्म

१-२

३) मौर्य साम्राज्य आणि नंतर, गुप्त, वर्धन आणि नंतर

१-४ २-१ ३-३ ४-३

४) सातवाहन, वाकाटक, चालुक्य, राष्ट्रकूट, शिलाहार आणि यादव, दक्षिण भारत

५) दिल्ली सल्तनत आणि मुघल साम्राज्य

१-४ २-२ ३-२ ४-३

६) भक्ती आणि सुफी चळवळ

१-३ २-१

७) बहामनी आणि विजयनगर, मराठा साम्राज्य

८) युरोपियन आणि अँग्लो/ब्रिटिश युद्धे, ब्रिटिश प्रशासन - गव्हर्नर जनरल्स व व्हाईसरॉय

१) युरोपियन आणि अँग्लो/ब्रिटिश युद्धे

१-२ २-३ ३-२ ४-२ ५-२ ६-४
७-३ ८-४

२) १८५७ चा उठाव

१-२ २-३ ३-३ ४-३ ५-२

३) ब्रिटिश प्रशासन - गव्हर्नर जनरल्स व व्हाईसरॉय

१-२ २-४ ३-१ ४-२ ५-२ ६-१
७-४ ८-१ ९-२

(९) ब्रिटिश राजवटीतील घटनात्मक सुधारणा, कायदे, आयोग व समित्या

१) ब्रिटिश राजवटीतील घटनात्मक सुधारणा, कायदे

१-२ २-१ ३-१ ४-२ ५-१ ६-३
७-१ ८-३ ९-२ १०-१ ११-४

२) ब्रिटिश राजवटीतील महत्वाचे कायदे

१-२ २-४ ३-२ ४-३ ५-२ ६-१

३) आयोग व समित्या

१-३ २-२ ३-३ ४-२ ५-१ ६-१
७-१ ८-४ ९-२ १०-२

(१०) सामाजिक व धार्मिक सुधारणा, संस्था, संघटना आणि नेते

१) सुरुवातीच्या काळातील महत्वाचे समाजसुधारक (१८००-१८५०)

१-३ २-१ ३-२ ४-१ ५-२

२) महत्वाचे नेमस्त समाजसुधारक (१८५०-१९००)

१-४ २-४ ३-१

३) ब्राम्होसमाज, प्रार्थना समाज, आर्य समाज, रामकृष्ण मिशन, थिऑसॉफिकल सोसायटी

१-४ २-३ ३-३ ४-३ ५-१ ६-४
७-४

४) महात्मा जोतिबा फुले (१८२७-९०)

१-१ २-३ ३-३ ४-३

५) महर्षी डॉ. के. कर्वे (१८५८-१९६२),

महिलासुधारणावर भर देणारे समाजसुधारक

१-१ २-४ ३-३ ४-४ ५-३ ६-४
७-४ ८-३ ९-१ १०-३ ११-२ १२-२
१३-४

६) अस्पृश्यता व जाती व्यवस्थेच्या उच्चाटनाकरिता चळवळी - सत्यशोधक समाज, डिप्रेसड क्लासेस मिशन, ब्राह्मणेतर चळवळ, जस्टीस पार्टी

१-३ २-४ ३-३ ४-१ ५-१ ६-१
७-२ ८-३ ९-२

७) राजर्षी शाहू महाराज (१८७४-१९२२)

१-२ २-१ ३-१

८) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर (१८९१-१९५६)

१-३ २-१ ३-३ ४-२ ५-३ ६-४
७-१ ८-३ ९-२ १०-२ ११-१ १२-४
१३-३ १४-३ १५-४ १६-२ १७-४ १८-१

९) विसाव्या शतकातील महत्वाचे समाजसुधारक (१९००-)

१-२ २-३ ३-४ ४-३

१०) शीख व मुस्लीम धर्मीयांतील सुधारणा चळवळी

१-२

(११) शिक्षण, वृत्तपत्रे, ब्रिटिश राजवटीचा आर्थिक परिणाम

१) आधुनिक शिक्षणाची ओळख

१-४ २-१ ३-१ ४-४ ५-३ ६-२
७-२ ८-२ ९-१ १०-१ ११-१ १२-४
१३-३ १४-२

२) मुद्रणालये व वृत्तपत्रे

१-१ २-४ ३-४ ४-४ ५-३ ६-३
७-१ ८-१ ९-३ १०-१ ११-३ १२-३
१३-२ १४-३ १५-३ १६-३ १७-३ १८-२
१९-२ २०-१ २१-२ २२-२ २३-१ २४-४
२५-२ २६-२ २७-४ २८-२ २९-२ ३०-२

३) महत्वाचे ग्रंथ

१) व्यापारिक टप्पा, अनौद्योगीकरण, भारतीय हस्तोद्योगांचा न्हास

१-४ २-१

२) जमीन सुधारणा, भारतीय कृषी व्यवस्थेचे
वाणिज्यिकरण

१-१ २-३ ३-१

३) आधुनिक उद्योगांचा उदय - भारतीय व्यापारी
समुदायाची भूमिका

१-३

४) रेल्वे, टपाल व तार, ब्रिटिश वित्तीय भांडवलाचे
भारतात आगमन

१-१

५) आर्थिक राष्ट्रवाद

१-२ २-३ ३-४ ४-४ ५-३ ६-१
७-१

१२) राष्ट्रवाद आणि संघटना, काँग्रेस पक्ष-
संस्थापक, अधिवेशने, ठराव आणि महत्त्वाचे
नेते

१-४ २-३ ३-१ ४-१ ५-२ ६-४
७-२ ८-४ ९-२ १०-३ ११-१ १२-२
१३-२ १४-१ १५-४ १६-१ १७-३ १८-२
१९-३ २०-३ २१-२ २२-४ २३-१ २४-२
२५-१ २६-१ २७-१ २८-१ २९-४ ३०-४
३१-३ ३२-२ ३३-२ ३४-३ ३५-२ ३६-२
३७-३ ३८-२ ३९-१ ४०-१

१३) क्रांतिकारक, शेतकरी आंदोलन आणि कृषी
सुधारणा, कामगार चळवळी आणि संघटना

१-३ २-२ ३-२ ४-१ ५-३ ६-३
७-१ ८-२ ९-२ १०-३ ११-२ १२-१
१३-१ १४-४ १५-३ १६-१ १७-१ १८-१
१९-४ २०-४ २१-३ २२-४ २३-३ २४-३
२५-१ २६-१ २७-२ २८-१ २९-२ ३०-२
३१-३ ३२-२ ३३-३ ३४-४ ३५-१ ३६-४
३७-१ ३८-३ ३९-२ ४०-१ ४१-४ ४२-४
४३-१

१४) स्वातंत्र्य चळवळी - स्वदेशी, असहयोग,
सविनय कायदेभंग, भारत छोडो

१-४ २-२ ३-२ ४-४ ५-१ ६-१
७-४ ८-२ ९-४ १०-४ ११-४ १२-२
१३-३

१५) मुस्लिम लीग, फाळणी, संयुक्त महाराष्ट्र
चळवळ, स्वातंत्र्योत्तर भारत

१-२ २-४ ३-२ ४-१ ५-१ ६-४
७-३ ८-२ ९-३ १०-१ ११-३ १२-४
१३-३ १४-१ १५-२ १६-१ १७-३ १८-१
१९-१ २०-४ २१-४ २२-२ २३-४ २४-१
२५-४ २६-१ २७-२ २८-१ २९-१ ३०-४
३१-३ ३२-१ ३३-४ ३४-२ ३५-३